

PLUTEIN

**SÕJAASJANDUSE + AJAKIRI**

**⇒ SÕDUR ⇐**

**Nr. 5/6**

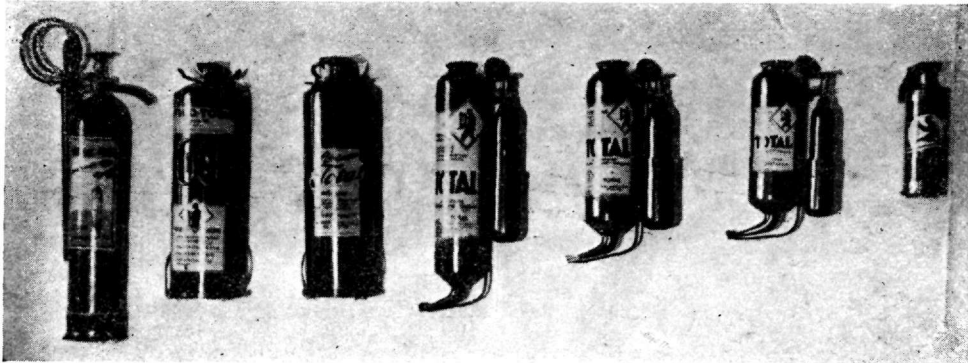
**13. veebruaril 1932**



E. Schmidt'i sulejoonistus.

„Ratsapolk Vodjal 7. jaan. 1919. a.“

# TOTAL



Igaks otstarbeks vastav kindel TOTAL tulekustutaja.

Peaesindaja : *Linke & Martinson*

Tallinn, Vene 11. Telef. 432-86.

## **Sportlased ja sporttegelased!**

- „Eesti Spordileht“ on ainukene puht sportline ajaleht Eestis.  
„Eesti Spordilehe“ veergudel leiate erapooletut arvustust kõigist kodu- ja välismaa sport-sündmusist.
- „Eesti Spordileht“ on rikkalikult illustreeritud piltidega.  
„Eesti Spordilehe“ kaastööliste võrk on laialdane.
- „Eesti Spordileht“ ilmub ükskord nädalas, igal teisipäeval.  
„Eesti Spordileht“ maksab aastas Kr. 6.—, poolaastas Kr. 3.—, üksiknumber 15 senti.
- „Eesti Spordilehe“ aastatellijad saavad kaasandena Kehakultuuri Aastaraamat nr. 6, mis ilmub mai kuus.

Kõik aastatellijad võtavad osa preemiate loosimisest, mille koguväärtus Kr. 100.—.

Tellimisi lehe peale võtavad vastu kõik postkontorid, agentuurid, raamatukauplused ning lehe toimetus, **Müürivahe tän. 16 — 33, Tallinnas.**

**Kõik sporttegelased ja sportlased loevad „Eesti Spordilehte“.**

# SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

# SÕDUR

№ 5/6

Laupäeval, 13. veebruaril 1932.

XIV aastakäik.

## Mõnda ohvitseride kõrgendamisest auastmetes.

Vabariigi aastapäeva puhul on ohvitseride auastmetesse kõrgendamise küsimus üheks aktuaalsemaks sündmuseks meie ohvitserkonnas. Põnevusega oodetakse seda aega nende poolt, kellel on lootust saada järgmist auastet. Loodetakse ja oodatakse. Kuid kõikide lootused ja ootused ei lähe täide. Selle tagajärjel leiame Vabariigi aastapäeval rõõmsate nägude juures ka rohkesti murelikke nägusid; need on need, kellel oodatud auaste jäi saamata.

Suurem osa meie ohvitserkonnast on Vabariigi aastapäeva puhul kas otsekohe, või kaudselt puudutatud auastme küsimusest. Sellepärast siis ka jutuaine peamiselt keerleb küsimuse ümber, kes ülendamis saanud ja kes mitte. Kuid egas siin ainult sõnadega ei lepita. Kes niisutab sõprade ja tuttavate seltsis juurde tulnud uut tähekest, kes jälle üksilduses muremuljutusi katsub eemale tõrjuda „aanispitside“ abil. Esimesed rõõmustavad ja on enesega täiesti rahul, teised jälle kiruvad iseendas maksvat auastme andmise korda ja kogu seda kaitsevaelaste elu.

Arvan, et oleks vahest ajakohane sel puhul lühidalt erapooletu vaatlemise alla võtta auastmetes ülendamise põhjalused, et sõeluda ja selgitada neid küsimusi.

Praegu maksev ohvitseride teenistuskäigu seadlus näeb ette, et auastmes kõrgendamisi antakse vaid üks kord aastas ja nimelt vabariigi aastapäeval. Auastmes kõrgendamisi otsustab Vabariigi valitsus Kaitseministri ettepanekul. Auastmes kõrgendamine avaldatakse käsukirjas kaitsevägelede kõikidele teadmiseks. Kõrgendamine sünnib auastmete järjekorras, kusjuures korruga kõrgendada võib ainult ühe auastme võrra. Auastmetes kõrgendamise peatingimusteks on: väljateenitud aeg, vastav koht ja vähemalt „hea“ atestatsioon.

Iga järgmise auastme väljateenimise ajaks näeb seadlus ette 4 aastat; ainult kapteniks saamiseks on tarvilik 5 aastat vanust leitnandi auastmes. Seega osutub kapteni auastme väljateenimine erandina kõige pikemaks.

Järgmise auastme saamiseks väljateenitud aja arvestamisel võetakse arvesse ainult tegelikus kaitseväeteenistuses oldud aeg. Kuna see aeg, mis isik tegelikust kaitseväeteenistusest ära olnud arvesse ei võeta. Kuid ka tegelikus teenistuses olemise ajal on üksikud juhud, mis auastme väljateenimise ajasse ei kuulu. Nii, näiteks, kohtuotsuse põhjal vangistuses või arestis viibitud aeg; üle seadusliku aja ilma vabandavate põhjusteta puhkusel viibitud aeg. Üle 26 nädala vahetpidamata äraolek teenistuse kohuste täitmiselt. Aasta, mil ohvitser on atesteeritud mitte rahuloldavaks j.n.e. Seadluse 61-ses paragrahvis on selle kohta täppis loetelu.

Vastav ametikoht kõrgendamisel on nõutav alates kapteni auastmest. Kuna noorem-leitnant kõrgendatakse leitnandiks pärast nõutava, s. o. 4 aasta väljateenimist, vaatamata sellele, kas tema teenib leitnandi või noorem-leitnandi ametikohal — on aga auastmetesse kõrgendamine alates kaptenist ja kõrgemale täitsa olenev ametikohtadest.

Praegused kaitseväge koosseisud näevad ette igale ametikohale vastava auastme ja selle järgi sünnibki kõrgendus. Nii võib kapteniks ainult see ülendatud saada, kelle ametikohale koosseisus ettenähtud vähemalt kapteni auaste. Majoriks võib see ülendatud saada, kellele koosseisus ettenähtud vähemalt majori auaste j.n.e.

Praegu maksev ohvitseride teenistuskäigu seadlus näeb küll ette ametikohtade liigitamist ametastmete redeli järgi, millede seadlus siis ka vastavad auastmed ette

näeb. Kuid ametastmetesse liigitamise reedel pole veel maksma pandud ja sellepärast ka kõrgendamisel nende järgi praegu veel käia ei saa. Aluseks on praeguste ülendamine juures koosseisudes ettenähtud aastmed.

Auastme saamiseks vastava koha järgi peab ohvitser sellele ametikohale kinnitatud, s. o. ülemaks määratud olema. Kohusetäitjad võivad saada kõrgendatud ainult auastmes, mis on üks aste madalam, kui seda ette näevad koosseisud. Nii, näiteks, võib koloneli ametikohal kohusetäitjana teenivat majorit kõrgendada küll kolonel-leitnandi auastmes, aga samal ametikohal kohusetäitjana teenivat kolonel-leitnanti ei luba seadlus koloneliks ülendada. Ajutised kohusetäitjad selle ametikoha järgi, millel nemad ajutiselt kohuseid täidavad auastmes kõrgendamist üldse ei saa, vaid neid võib auastmes kõrgendada ainult nende alalise ametikoha järgi.

Kuna auastmetes kõrgendamisel nõuded vastava koha suhtes kõikidel ohvitseridel erandita ühesugused, on aga väljateenimise aja suhtes mõnede ohvitseride kategooriale teatavad soodustused antud. Nii, näiteks, antakse Kõrgema Sõjakooli lõpetanud ohvitseridele, kes Kõrgemasse Sõjakooli vastu võetud sellekohaste katsete järgi üks aasta lisavanust selles auastmes, milles nad lõpetasid Kõrgema Sõjakooli. See soodustus on maksev ka nende kohta, kes lõpetanud mõne muu kõrgemale sõjakoolile vastava kõrgema sõjalise, või sõjaerialalise õppeasutise. Kuid eelpool nimetatud soodustus antakse ohvitserile ainult üks kord. Selle tõttu ei või ohvitser, kes kodumaal kõrgema sõjakooli lõpetades, selle soodustuse osaliseks saanud, enam teist korda seda üheaastast lisavanust saada, kui ta näiteks pärast veel välismaal kõrgema sõjakooli lõpetab.

Ka kõrgema mittesõjaliste õppeasutiste lõpetanud ohvitseridele, kui nad teenivad kaitseväes nende erialadele vastavatel ametikohtadel, lühendatakse auastme väljateenimise aega, arvestades õppeaja kestust kõrgemas õppeasutises. Sääraste kõrgema õppeasutise lõpetajatele, kus õppeaeg kestab vähemalt 5 aastat, lühendatakse leitnandi auastme väljateenimisaeg 2 aasta võrra ja kapteni auastme väljateenimisaeg 1 aasta võrra.

Õppeasutiste lõpetajatele, kus õppeaeg kestab 4 aastat, lühendatakse leitnandi ja kapteni auastme väljateenimisaeg kummalgi 1 aasta võrra.

Õppeasutiste lõpetajatele, kus õppeaeg kestab 3 aastat, lühendatakse ainult leitnandi auastme väljateenimisaeg 1 aasta võrra.

Üldine tingimus kõikide eelpool toodud mitte sõjaliste õppeasutiste kohta on, et nendesse sisseastujatelt olgu nõutav täielik keskkooli haridus.

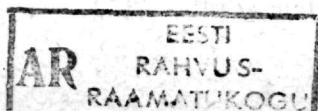
Lenduritele ja lendurvaatlejatele, kui nad teenivad kas lennuväes, või oma eriala ametikohtadel teistes väeliikides, lühendatakse auastmes kõrgendamisel nõutav väljateenimisaeg ühe aasta võrra, mille juures aga tingimiseks on, et noorem-leitnandid, majorid ja kolonel-leitnandid peavad olema lennus viibinud järgneva auastme väljateenimisel vähemalt 96 tundi, leitnandid ja kaptenid aga 144 tundi.

Seadlus näeb ette ka mõned kitsendused auastmetes kõrgendamisel. Juhtimise ametaladel teenivatele ohvitseridele on antud eesõigustatud seisukord, nende ohvitseride ees, kes ei teeni juhtimise alal.

Seadlus nõuab, et mitte juhtimise ametalal teenivaid ohvitseri ei või kõrgendada enne, kui vastavasse auastmesse kõrgendatakse keegi juhtimise ametalal samaastmelisel ametikohal teeniv ohvitser. Siin on seotud oma vahel kaks kategooriat: kõrge- ja sõjalise haridusega ohvitserid ja ilma kõrge- ja sõjalise haridusega ohvitserid. Kumbki kategooria käib oma rada. Näiteks ei või staabiteenistuse alal teenivat kõrgema sõjalise haridusega majorit kõrgendada kolonel-leitnandiks enne, kui juhtimise alal teeniv kõrgema sõjalise haridusega major saab kõrgendatud kolonel-leitnandiks. Siin juures nõue, et ametikoht oleks samaastmeline ja vanus auastmes samast aastast. Juhul, kui juhtimise alal ei ole nendele nõuetele vastavaid ohvitseri, langeb kitsendus ära. Samasuguse kitsenduse alla kuuluvad ka omavaheliselt ilma kõrgema sõjalise haridusega ohvitserid, kus jällegi nõutav on, et juhtimise ala ohvitserid olgu ees.

Auastmes kõrgendamise ettepanekud tehtakse seadluse lisas ettenähtud sellekohase kindla vormi järgi. Ettepanekuid teevad vastavad ülemad, alates väeosa või vastava asutise ülemast ja kõrgemale nendele alluvate ohvitseride kohta. Ettepanekuid tehtakse kõikide nende ohvitseride kohta, kes seadluses ettenähtud ettepaneku nõuetele vastavad.

Ettepanekud väeosade (asutiste) ülemad esitavad vastava diviisi ülemale, kes neid pärast sellekohast kontrollimist diviisi



staabis, oma arvamisega esitab kaitseminist-rile, kaitsevägede staabi ülema kaudu.

Kõrgendamise ettepanekud saadetakse iga aasta kaitsevägede staapi hiljemalt 15. jaanuariks.

Kaitsevägede staap kontrollib kõik sis-setulnud ettepanekud selles suhtes, kas nen-deste kantud andmed on täpsad ja kas ette-pandud isikud vastavad kõigiti seadluses ettenähtud nõuetele kõrgendamise suhtes. Pärast kõige kõrgemat kontrollimist seatakse ülendamisega kuuluvate kohta vastav nime-kiri kokku, ühes tarvilikkude andmetega ja märkustega. Samasugune nimekiri koosta-takse ka ülendamisega esitatute, kuid sea-dluses nõuetavatele tingimustele mitte vasta-vate kohta, kui sarnaseid selgub kontrolli-misel. Vastavad nimekirjad ühes tarvilik-kude andmetega esitatakse kaitsevägede staabi ülemale.

Kaitsevägede staabi ülem kannab ülen-damisele kuuluvate nimekirja ette Kaitsemi-nistrile. Kaitseministri poolt antakse see nimekiri harilikult kaalumisele ohvitseride teenistuskäigu seadluses ettenähtud selle-kohasesse komisjoni. Selle komisjoni esi-meheks on kaitseministri abi ja liikmeteks kaitsevägede staabi ülem ning diviisi üle-mad.

Ohvitseride teenistuskäigu seadluse põh-jal, juhul, kui Kaitseminister ei leia võimali-kuks säärasel määral, millisel seadluse põh-jal esitisi tehtud, kapteni ja kõrgematesse auastmetesse ohvitseri kõrgendada, eelpool nimetatud vanematest väejuhtidest koosnev komisjon valib välja vanuse järjekorras tarviliku arvu väärilikke ohvitseri.

Väljavalitud Kaitseminister esitab Vaba-riigi Valitsusele auastmetes kõrgendami-seks.

Komisjonil on sellega täita küllalt hell ülesanne; vähemagi vääratuse juures võib see meie ohvitserkonna enesetunnet süga-valt puudutada. Väärilisemate väljavalik ja selle juures vanuse järjekorrast kinnipi-damine on iseenesest raske ülesanne. Sel-leks on tarvis tunda kõrgendamisele kuul-uvaid ohvitseri põhjalikult, et mitte eksida nende hindamisel. Muidugi aitavad siin pal-ju kaasa igakülgsed andmed ohvitseride se-nise teenistuskäigu kohta.

Ka see on otstarbekohane ja igati asjale kasuks, et sama komisjoni koosseis, kes au-astmetesse kõrgendamisel väärilisemaid väl-ja valib, ka kandidaatide nimekirjad läbi arutab. Sellega on komisjon need samad isikud atestatsioonide põhjal enam-vähem kõik juba omal ajal läbi sõelunud, valides

välja väärilisemaid nõuetele vastavaid kan-didaatideks vabanevatele kohtadele määra-miseks.

Paistab esialgu, et kui juba kord kõige-kõlgnu isikute väärtuste sõelumine on olnud kandidaatide nimekirjade koostamisel, siis seda vahest kõrgendamisel uuesti enam tar-vis ei oleks. Sest liikumine on antud nen-dele isikutele, kes seda väärivad.

Ja kui ohvitser pärast kõige kõrgemat kaa-lumist on vääriliseks leitud vastavale ameti-kohale määramiseks ja tema sellel ameti-kohal hästi atesteeritud, siis temal ka mo-raalne õigus on saada kõike neid hüvesid, mis selle ametikohaga kaasas käivad, ning milleda hulka iseenesest mõista kuuluvad ka auastmed.

Pealiskaudselt vaadates paistab küll nõnda olevat, et auastmed peaks nagu ise-enesest määratud ajal tulema, ilma mingi-suguste kitsendusteta, kui vastavad tingi-mused täidetud. Kuid kui asja põhjaliku-malt vaatleme, leiame siiski põhjusi, mille-dest tingitud ka tülitavad kitsendused au-astmetes kõrgendamisel.

Kõigepealt peame muidugi arvestama meie ülemineku ajajärku. Uus ohvitseride teenistuskäigu seadlus astus jõusse alles mõeldunud sügisel. Selles seadluses on aga ülendamisega tingimused ja osalt ka ülen-damise kord märksa lahkumisevad sellest, mis oli ette nähtud endises seadluses. Üle-minek uutele normidele kui ka uuele korra-le toob aga paratamatult enesega kaasa tea-tava hüppe, kas edasi või tagasi, vastavalt sellele, missugune on vahe uute ja vanade nõuete vahel. Õigluse tunne aga nõuab, et selle hüppe ulatus saaks võimalikult vähen-datud teatava reguleerimisega. Ja sellest tingituna siis ka vajalikud nii hästi pidurda-mised kui ka kiirendamised kõrgendamisel. Ja just selles on komisjoni tööl praegusel ülemineku ajajärgul suured ülesanded.

Edasi võivad tunduvad takistusi teha, regulaarses kõrgendamise käigus, kavatse-tavad kitsendused kosseisudes. Kui on ette näha, et teatavate vanemate auastmete arv lähemas tulevikus väheneb, peame seda ülendamisega arvestama. Peame ette näge-ma, et ei oleks auastmetes üleproduktiooni ja et ei tuleks selle tõttu juba lähemas tule-vikus ohvitseri, kes omavad kõrgema auast-me, paigutada ametikohtadele, milledel ette nähtud madalam auaste.

Ka tuleb silmas pidada asjaolu, et alles uus, hiljuti maksma pandud ohvitseride tee-nistuskäigu seadlus pani maksma kindlad alused ametikohtadele määramises, nähes

selleks ette kõrgemate väejuhtide poolt kõigekülgselt läbikaalutud ja Kaitseministri poolt kinnitatud kandidaatide nimekirja.

Ja kuna auastmete saamine on olenev vastavatest ametikohtadest, siis säärane kavakindel kord ametikohtadele määramisel aitab tulevikus ärahoida juhuslikud hüpped auastmetes.

Eelpool toodud põhjused näitavad meile vastava reguleerimise tarvidust ülendamise protseduuris.

Ja kui keegi Vabariigi aastapäeval enast petetuna tunneb sellest, et tal oodatud auaste saamata jäi, siis mõelgu tema hästi järele, kas mõni neist, või muudest põhjustest vahest ei ole ka tema kohta maksev.

Uurides meil praegu maksvat auastme-

tes kõrgendamise korda võime kinnitada järgmist:

- 1) Uusohvitserideteenistuskäigu seadlus rajab kindlatele alustele ohvitseride edasiliikumise auastmetes, hoides ära juhuslikud hüpped.
- 2) Kuid sama seadlus annab ka võimaluse tarvilikul korralpidurdada teataval määral auastmetesaamist, mis eriti tähtis praegusel ülemineku ajajärgul, kuid tarvilik muutlikkude olude juures ka tulevikus.

Vaatleja.

## Kas on sõjavägi rahurikkuja?\*)

Mitte harva leidub inimesi, kes usuvad ja püüavad ka teisi uskuma panna, et osalt olevat just sõjaväed sõdade tekkimises süüdi. Nõnda avaldas hiljuti keegi Zürichi insener Z. B e n e s kirja, mida millegipärast peeti nii tähtsaks, et ta olevat ilmunud ühel ja samal päeval igas Euroopa riigis kolmes lehes, ehk küll selles kirjas mitte midagi iseäralist ega ühtki asjalikku mõtet ei ole.

Muuseas ütleb Zürichi insener: „Palju suuremat sõjaohtu tähendavad väed ise. Harilikud kodanikud pooldavad suuremalt jaolt kõikjal rahu. Sõda tähendab neile hirmsat õnnetust, viletsust, koledust. On ka palju inimesi, kes on veendunud, et tapmine sõjas on niisama jälg ja julm kui tapmine isiklikel põhjusil. Riik ei saa ometi inimest vabastada verevalamise süüst. Sõjavägi ei ole kunagi olnud rahu pooldaja. Enamasti ta ei taha küll sõja algatamise vastutust võtta endale, kuid ta takistab rahupüüdeid odava märkusega: „Sõda on paratamata.“

Harva on suuremaid väärmõtteid nii iseteadlikult maailma saadetud kui siin. Kõigepealt unustatakse nähtavasti täielikult ära, et nüüd isaja sõjavägi ei ole muud midagi kui rahvas ise ja hoopis vale on teda rahvast eraldada ning seada

oma hingeelu poolest endisaja palgasõduri seisukorda.

Ka ei saa meie päevil sõdurit võrrelda ennemaailmasõjaaegsete soldatitega, kes teenides kolm kuni neli aastat, varem veel kauem, vähemalt teoreetiliselt võisid sõjapsüühika mõjutusse langeda. Nüüd kestab sõdurite teenistuseaeg harilikult üks aasta, harva kauem, vaid veel vähemgi. Missuguse ime läbi võiks inimesi nii lühikese aja kestusel vaenuhimulisteks muuta, kui seda tahetakski? Pealegi, kus sõdur ei ole enam ammugi mitte sel määral oma kodust ja seltskonnast eraldatud kui endiseil ajal ja kus seepärast rahuarmastaja seltskond võrdlemisi hõlpsasti kasarnu sõjaka meeoleu paralüseeriks, kui niisugune oleks olemas.

Agahvitserkond? Tema on ju elukutseline ja võib olla pesitseb temas rahurikkumise iha? Kuid just ohvitserkond saab oma enese naha peal kõige enne ja kõige enam sõja „hirmsat õnnetust, viletsust ja koledust“ tunda. On ju üldiselt teada, kui suur oli kaotus Maailma sõjas kaadriohvitseride hulgas. Ja et aastaid kaevikutes kestev elu tunduvalt teine on vaiksest ja rahulikust garnisoni elust, on vististi ilma pikema harutuseta selge. See hüve, mis sõda ohvitserkonnale toob teenistuses edasijõudmise poolest, on liiga pisike ja tühine, et ta suudaks kõiki kannatusi ja vaeva tasuda.

\*) Vt. „Päevaleht“ nr. 31 — 1. II 1932 ja „Postimees“ 2. II 1932.

Tundes huvi sõja kui ühiskondlise nähte vastu, olen muuseas paljude vene väe ohvitseridega, mitmest rahvusest, enne Maailmasõda kõnelnud. Nende hulgas leidis üks ainuke, ristleja „Pallada“ noor mitšman, kes sõda ihkas. Teised kõik olid vastu ja nägid sõja võimaluses enesele ainult suurt muret.

Kuid öeldakse, „väiksed mehed“ muidugi ei taha sõda, küll aga „suured“. Kindlasti leidub mitmesuguste vaadetega inimesi ja on ka kindralite hulgas neid, kes sõjakat meelt üles näitavad. Aga hoopis ekslik on mõelda, nagu peaksid tulema sõjameelsed mehed üksi sõjaväelaste keskest. Kui Prantsusmaa kättemaksu järele jäänud ja „revanši“ mõtte seltskonnas enne ei vaibunud, kui tuli juhus tema teostamiseks, siis olid selle mõtte õhutamises ja alustamises palju vähem süüdi sõjaväelased kui politikud.

Ka Jaapanis põles Venele kättemaksuühha pärast Simoŋoseki rahulepingut kogu seltskonnas ja mitte sugugi ainult sõjaväes.

Sõja kui ühiskondlise nähte algpõhjust ei tunne meie üldse mitte. Täiesti tagajärjeta on jäänud seni kõik katsed teda ära hoida. Ei ole aidanud siin mingid kokkulepped ega liidud, vaid kui näib ikkagi küllalt põhjust olevat, siis muutub relvades kokkupõrge möödapääsemataks. Ei küsita sellest, et ta on hirmus, kole ja kohutav. Seltskond ise, sugugi mitte ainult sõjaväelased, kihutab siis täiel jõul ja kiirusel sõjale vastu.

Igaüks mäletab, missugune meeoleolu valitses Maailmasõja tulekul kõigis sõdivais mais. Sõjavaimustus oli nii üldine, et temast ei olnud vabad isegi põhimõtteliselt kõige kangemad sõjavastased erakonnad.

Isegi poliitiliselt erapooletud või pahempoolsed kirjanikud muutusid nii tuliseiks isamaalasi, et nad ei jäksanud küllalt vaenlast sõimata ja hurjutada. Et näidete järgi mitte kaugele minna, tuletame meelde, mis kõnelesid mõned vene kirjanikud.

Balmont nimetas sakslasi „saatana koorteks“, kes „teravalt huluvad“; Feodor Sologub aga hakkas keiser Wilhelmit nimetama „uueks Attilaks“ ja „metsikuks draakoniks“; Minski arust olid sakslased ainult „ülimeetslased“ ja „kiskjad loomad“, Gorodetski j seletas ilma kõhklemata, et „sakslaste rinnus pesitseb ainult äraandmine ja kurjus“, ja Dmitrij Censor

ristis Saksamaa „saatana sõbraks“ ning pani Wilhelmi suhu sõnad: „Nüüdsest peale olen ma üks saatanaga sõber.“

Nõnda kõnelesid Vene tuntuimad kirjanikud, „vähemad vennad“ nende hulgas olid veel palju käreдамad. Kuid aitab neist näidetest.

Et sakslased omakorda vastaste kohta õrnemaid sõnu ei tarvitanud, vaid vahel veel kaugemale läksid, on teada.

Sagedasti ei suuda isegi valitsus vastu seista, kui rahvas sõda tahab. Nõnda oli lugu viimase Vene-Türgi sõjaga. Teatavasti seisid keiser Aleksander II kindlasti sõja vastu, osalt tundes, kui puudulik vene sõjavägi õieti oli, osalt aga oma morganaatilise naise vürstinna Jurjevskaja mõjul. Ja ometi seltskond otse sundis keisri sõda kuulutama.

„Venemaad haaras 1870. aastal,“ kirjutab Maurice Paléologue, „rahvuslik palavik. . . Aksakovi, Samarini, Katkovi ja Pjutševi ilukõne erutas seltskonna teadvuse üles ja elustas panslavismi ideed. Moskva Kremli uimastavas õhkkonnas kõneldi ainult Büsanzist, Zargradist, Kuld Sarvest, Püha Sofiast, Peeter Suure testamendist ja vene rahva ajaloolisest ülesandest. Toodi Aksakovi sõnu, kes kinnitas, et Vene ajalugu on niisama tähtis, nagu Püha kiri ja et temasse tuleb suhtuda, nagu pühikute eluloodesse. Varsti haaras kõiki rahvakihte, mõisnikest talupoegadeni ja haritlastest kaupmeesteni rahvuslik sonimine.“

Säärases seltskonna meeoleolu oli sõda peagi küps. Kuid milles on siin sõjavägi süüdi?

Muidugi ei jää niisugustel kordadel ka sõjavägi, kui elav osa seltskonnast, tuimaks ega ükskõikseks, vaid ta andub üldisele vaimustusele. Kuid ometi näitab just sõjavägi oma tervikus enam kainust ja tagasihoidlikkust üles, sest ta mõistab väga hästi, mis sõda kõigepealt temale tähendab. Sõja korral paneb sõdur kaalule viimase, mis inimesel on, oma elu. Sellepärast leidub küll väga vähe neid sõdurite hulgas, kes sõda otse ihkaksid ja sooviksid. Ainult kohusetunde pärast, kui nõuab seda kodumaa julgeolek ja hea käekäik, astutakse välja ja ollakse valmis kõige tähtsamat, oma elu, ohverdama.

On põhjalik eksitus, kui ustakse, et relvastuse vähendamine või sõjavägede kaotamine teeks rahvastevaheliste tüliküsimuste lahendamisele jõu varal lõpu. Kui inimesel ei ole

enam muud relva, siis haarab ta kaika, nagu väga ammu meie esisad tegid ja püüab jõuga oma õigust nõuda ja kasusid kaitsta. Kui tahetakse sõda kaotada, siis tuleb enne inimeste hoopis uuesti luua ja ümber muuta. Võib olla, et see on võimalik, aga esiootsa ei ole küll millestki näha, et säärased soovid ja lootused võiksid täituda. Inimsugu ei ole üldiselt meie päevil põrmugi vähem sõjakas kui ta oli vahest tuhandate aastate eest. Sõjakuse laad oleneb küll teatud määral raassist, kuna mõned raassid on palju sõjakamad teistest. Kuid seda omadust ei saa rahvas ise muuta. Kui mõni varemalt sõjakas rahvas on jäänud viimaks aegade jooksul vaikseks ja vahest koguni araks ning teistele, agressiivsematele, tõugatavaks, siis on selles suuremalt osalt süüdi selle rahva raassiline segunemine nõrgemaloomuliste ja vähemaväärtusliste rahvastega. Ainult mõnikord on siin põhjuseks välised, poliitilised tegurid, mis ka võivad sõjaka rahva vahel taltsaks teha. Aga siis on niisugune „puhkamine“ tihti ajutine ja rahvas muutub hiljem jälle sõjakaks.

Euroopa rahvad on üldiselt kõik sõjakad, ühed hästi rohkem, teised küll vähem, aga ikkagi veel sel määral, et kokkupõrgeteks leitakse küllalt ainet. Kuidas võidakse niisugustel asjaoludel näha sõjaväes rahurikkuvat kurjust, kuna ometi inimeste oma loomuses peitub tarvidus tüli-

ja huviküsimusi tihti „välगतava terasega“ lahendada!

Liiva peale chitame oma koja, kui usume, et need miljonid allkirjad võiksid sõjale lõpu teha, mis nüüd kogu maailmas sõja vastu kogutakse. Mitte ainult vanal Juudamaal ei olnud see nii, vaid ka meie päevil, et täna hüüab inimmass „hosianna“ ja homme „poo risti“. Ei ole midagi kõikuemat ega kindlusetumat kui massi meeoleolu.

Mis puutub eriti eestlasesse, siis kuulub tema raassiliselt sõjakate rahvaste hulka. Aga välispoliitiline olukord ja tema arvuline nõrkus teevad, et eesti rahvas on äärmiselt rahuarmastaja ja hoiab kõigest rahvusvahelistest kokkupõrgetest võimalikult kõrvale.

Aga ometi peaksime olema täiesti teadlikud, et meie julgeolek põhjeneb siiski kõige enne meie oma kindla tahte peal vabaks jääda ja tarvilisel korral selleks kõik ohverdada. Kui kogu rahvas on sellest tõest ja arusaamisest kantud, siis ei leidu Eestis enam ühtki inimest, kes sõjaväes näeks midagi üleliigset või koguni rahurikkujat, vaid siis hakatakse pidama suurimaks kodaniku-uhkuseks kaitseväge hulgas viibimist. Muidugi ei ole meil tarvis mingit eesõigustatud sõjameeste seisust luua; aga rohkem lugupidamist ja poolehoidu oma kaitsevæelastele peaks seltskond tingimata alati üles näitama.

R.

## Hiina — Jaapani konflikt Kauges-Idas.

R. Maasing.

Meile, tundes vähe Jaapanit ja Hiinat, on arusaamatu, kuidas võivad 90-miljonilise jaapani rahva väikesearvulised väeosad tungida 450-miljonilise Hiina kallale, kiskuda ära Hiinalt suure ja rikka „Mandžuuria provintsi“, kus 23 miljonit elanikku ja ligi 300.000 hiina sõjaväge. Põris uskumatu näib olevat, kui 4000 jaapani meresõdurit tungivad 2-miljonilise Šanghai linna kallale, kus 20.000 hiina sõdurit, tungivad sealte edasi Hiinamaa südamesse Nankingi linna alla ja ähvardavad vallutada mõnetuhande mehega poolemiljonilise Hiina pealinna, kus umbes 30.000 hiina sõdurit. Sellejuures hiina sõdurid on varustatud põris

moodsate relvadega, neil on isegi soomusronge, soomusautosid, suurtükiväge, tanke, lennuväge j.n.e. Veel imelikumaks muutub pilt, kui võrdleme Hiina ja Jaapani sõjavägede suurust. Jaapani rahuaegne sõjavägi on umbes 300.000 meest suur, Hiina rahuaegne sõjavägi — 2.000.000 meest. Sõja puhul Jaapan võib tegevusse saata 5.000.000 sõjaväge, Hiina — 40.000.000. Jaapan on vaene loodusevarade poolest, Hiina äärmiselt rikas. Hiinal on kõik tooresained, mida vajab sõjapidamine.

Vastuse saame, kui vaatleme vähe lähemalt Hiina ja Jaapani sõjavägesid.

Prantsuse kindral B r i s s a u d - D e s





sed sõjad, kus kannatab rahvas, on teinud sõjaväe rahvale vastikuks. Hiina rahvas ei armasta oma sõjaväge. Sõjaväelase amet on põlatud. Sõjamehe palk on äärmiselt madal ja tihti sõjavägi peab ise omale palga röövima. Sõjaväe korralikku väljaõpetamist hiina kindralid ei tunnista. Kui ei ole sõda, siis pannakse sageli relvad arsenalidesse ja kindralid palkavad oma sõjaväe tööle: kraave kaevama, teid ehitama j.n.e. Kui hakkab sõda, siis antakse sõduritele relvad, tehakse mõned harjutused ja sõjavägi läheb rindele. On väeosi, kes kogu aeg relvades, kuid need on enamikus suunatud sisemiste vaenlaste vastu. Säärase süsteemi tagajärg on kurb, nagu seda näeme: paarituhandelised jaapanlaste väesalgad purustavad mitmekümnetuhandelisi hiina diviise ja brigaade, isegi siis, kui neil moodsad relvad.

Ja Jaapani sõjavägi? Jaapani rahvas on äärmiselt tugeva rahvusriiklise iseteadvusega. Sõjavägi on jaapani rahva uhkus. Sõjaväelase amet on kõige paremini maksetud. Tung sõjaväkke on suur. Sõjavägi on täiesti ühtlane ja 100% rahvuslik, sest jaapani sõjaväes ei või keegi teenida, kes pole jaapani rahvusest. 21.000.000 korelast ja 4.500.000 formosalast on sõjaväeteenistusest vabad. Neid ei loeta veel vääriliseks, et teenida jaapani sõjaväes.

Eriti ühtlane ja kõrgeväertuslik on jaapani ohvitserkond. Jaapani sõjavägi on moodsamaid maailmas. Jaapan jälgib hooliga sõjatehnilist arengut. Iga aasta komandeeritakse umbes 100 vanemat ohvitseri välisriikidesse sõjaasjandust uurima.

Kui vaatleme lähemalt Mandžuuria sündmusi, siis näeme, et ka 20. sajandil iga maa-ala, mis hooletult kaitstud, meelitab tugevaid naabreid selle haaramisele. Säärane hooletult kaitstud maa-ala, kuid suur ja rikas, on Mandžuuria. Selle maa-ala pärast võitlesid mitmed aastakümned imperialistlikud suurriigid: Venemaa, Jaapan ja Ameerika Ühendriigid. Kõige rohkem vajab Mandžuuriat Jaapan, sest tema rahvas lämbub väikestel saartel. Kui Mandžuuria seni püsis Hiina päralt, siis mitte sellepärast, et teda keegi oleks arvestanud, vaid kolm imperialisti kartsid üksteist. Viimasel ajal muutus Nõukogude Vene Hiina ja üldse Aasia rahvaste suhtes äärmiselt aktiivseks. N. Venel läks korda vallutada Mongooliat. Jaapanil tekkis kartus, et ka Mandžuuriat ähvardab sama saatus: „Mandžuuria muutub kommunistlikeks, mõni hiina kindral kuulutab end „Mandžuuria Nõukogude Va-

bariigi“ presidendiks ja kutsub omale abiks pänaväe.“ Jaapan otsustas ise lahendada Mandžuuria küsimuse. Aeg selleks on kõige soodsam. N. Venemaa on sõjaks Jaapaniga nõrk. Teised suurriigid, kel huvid Kauges-Idas, on majanduslikes kriisis ja „patsifismi“ haiguses. Vaevalt julgevad alustada sõda suurriigid, kelle välisministrid Genfis „igavest rahu“ esile manavad. Nendel kaalutlustel algas Jaapan oma järjekorralise ajaloolise vallutamise ülesande teostamist. Sellest ülesandest on 50% kerge vaevaga täidetud. Olukord Kauges-Idas on tänapäev järgmine:

Jaapani väed on vallutanud Mandžuuria kõik tähtsamad strateegilised punktid. Jaapan on okupeerinud Lõuna-Mandžuuria, mis rikkam ja kus elab  $\frac{3}{4}$  Mandžuuria rahvast. 1. veebruaril vallutasid jaapani väed Põhja-Mandžuuria tähtsama linna Harbiini, Tsitsikar oli juba varemalt vallutatud, ja arvatavasti sellele järgneb varsti kogu Põhja-Mandžuuria okupeerimine. Hiina väed Mandžuurias on hävitatud. Põhja-Mandžuuriasse on jäänud Hailuni linna ja Sungari jõe piirkonda 20.000 hiina sõdurit ja Tsitsikari ning Hailari linnade ümbrusesse umbes 10.000 hiina sõdurit. Nende hiina vägede juhataja k i n d r a l M a mõtleb juba sellele, kuidas kasulikumaft minna üle Jaapani teenistusse.

Jaapani väed on vallutanud kõik Mandžuuria raudteed, isegi N. Venele kuuluvad Ida-Hiina raudteed Tsitsikari, Harbiini ja Tšän-tšuni linnade vahel.

Jaapan on lahutanud Mandžuuria Suur-Hiinast, lõigates läbi ainsama raudtee, mis ühendab Hiinat Mandžuuria. Jaapani sõjalaevad ja dessant on Šing-Vangi reidil ja sadamas.

Jaapan on asunud oma autoriteediga seisukohale, et ükski kolmas riik ei tohi end segada tema tegevusse Mandžuurias ja kogu jaapani rahvas toetab selles oma valitsust.

Jaapanile jääb vaid puhastada Põhja-Mandžuuria hiina vägedest ja leida mingisugune vorm selleks, et teha oma võim Mandžuurias juriidiliseks.

Ainsam riik, kes oleks võinud takistada Jaapanit tegevuses Mandžuurias, oli N. Vene, kes aga hoidus ja hoidub piinlikult konfliktist Jaapaniga. Viimasel ajal on Jaapani ääretu iseteadvus ja mittearvestamine isegi suurriike viinud N. Venemaa ärevusse. Sel ärevusel on põhjused: „korruga Jaapan ei lepi ainult Mandžuuria“ ehk „Vene valged kasutades sündmusi, püüavad Jaapani abiga luua mõnesugust „Kauge-Ida Vaba-

riiki". Need küsimused teevad Moskvale peavalu ja nende vastu püütakse end kogu jõuga kindlustada nii Idas kui Läänes.

Jaapani löök Šanghai ja Nankingi suundades tuleb võtta suure demonstratsioonina selleks, et kiskuda Hiinamaa ja kõikide suurriikide tähelepanu Šanghaisse ja jätta Mandžuuria sündmused tahaplaanile. Šanghai sadam on Hiina ja Kauges-Idas võimutsevate suurriikide kõige valusam koht. 40% Hiina väliskaubandusest läheb selle sadama kaudu. Selle löögiga demonstreeris Jaapan maailmale ja eriti Hiinale oma tugevust ja Hiina äärmist nõrkust. Selle

löögiga sunnib Jaapan kõiki Kauges-Idas huvitatuid riike teda arvestama ja tulevikus Mandžuuria küsimuses olema järelandlik.

Suurriigid: Ameerika, Inglismaa, Prantsusmaa ja Itaalia koguvad oma sõjalaevu ja sõjavägesid Šanghaisse, kuid seni ei ole see Jaapani tegevust seisma pannud.

Raske on ennustada sündmuste arengut, kuid enam-vähem kindlasti võib ütelda: Jaapan oma ülesande täidab, s. o. vallutab Mandžuuria sel ehk teisel kujul ja tõrjub cemale sealt oma võistlejad: N. Venemaa ja Ameerika Ühendriigid.

## Prantsuse „piiririikide politika“ 18. sajandil.

Georg Meri.

Poltava lahinguga oli Eesti Rootsile jäädavalt kadunud. Mitte kaasaegsete silmis, kellele Vene äkiline tõus tundus juhuslikuna ja kellele alles mõjus Rootsi hiilgava mineviku prestiiž. Selle mõju all oli eriti ka tolaeagne Prantsuse diplomaatia. Tema meelest Vene mõjupiirkonna laienemine ei tarvitsenud sugugi põhjustada Prantsuse idapolitika muutmist. See politika oli teostatud Richelieu ja Mazarin'i püstitatud traditsioonide vaimus. Need traditsioonid nõudsid võitlust Austria Habsburgidega ida-liitude, teiste sõnadega — Rootsi, Poola ja Türgi abil. Kuigi Bourbonide ja Habsburgide rivaliteet oli juba lõplikult otsustatud esimeste kasuks, ei suutnud Prantsuse välispolitika senitallatud radadest loobuda. Ka 18. sajandil jäi Austria tema murede alaks, põhjustades ida-liitude alalhoida nii Austria, kui järjest tugevneva Venemaa vastu.

Niisugune politika ei vastanud enam olukorrale ja kannatas seepärast sisemise vastuolulikkuse all. Mida enam kõvenes Vene, seda küsitavamaks muutus Prantsuse liitude süsteem. Võitlus nii Austria, kui Venemaa vastu käis Prantsusmaale üle jõu. Selle asemel, et kasutada varakult ilmsiks tulevat Vene-Austria võitlust Poola ja Türgi jagamisel, Prantsusmaa, töötades mõlemate vastu, põhjustab võistlejate ebaloomulikkude liitumist. Olukorra ebaõige hinnang tõi surmaotsuse Poola iseseisvusele. Sama saatus ootas — Preisi sekka-

lõõmisel — ka Türgit ja Rootsit. Viimaste kadu jäi tulemata, sest Prantsuse Ancien Régime'i viimased suured poliitikud Choiseul ja eriti Vergennes suutsid luua uue, oludele paremini vastava välispoliitilise doktriini. Prantsuse mõjul ärahoitud Rootsi jägamine ei tõusnud kunagi enam päevakorrale. Kas vastasel juhul Balti riikide iseseisvaks saamine 20. sajandil oleks kujunenud raskemaks või mitte, on muidugi üleliigne küsida. Aga mitte üleliigne on pilku heita neile, olgugi kaugelele sündmustele, mis hoidsid ära Balti mere kujunemist Vene järveks ja sundisid Venemaad kogu 19. sajandi kestusel teotsema Türgi küsimusega, ilma et sedagi oleks suudetud lõplikult otsustada tsaaririigi kasuks.

Lehitsedes Prantsuse saadikuile 18. sajandi alul antud instruksioone, äratavad eriti tähelepanu alljärgnevad prohvetlikud read:

„... Tsaar, kes alul peamiselt püüdis omale kindlustada Peterburi ja neid maid, mis olid tarvilikud ühenduse säilitamiseks selle linna ja muu riigi vahel, on hiljem korduvalt teatanud, et tema, loobudes teisest võidetud maadest, kavatseb omale pidada Tallinna ühes kogu Eestiga, Narva ja Viiburi... Kui Rootsi kuningas, et sellest vastasest vabaneda, otsustab temale jätta Balti mere ääres võidetud maad, kasvab vastase mõju nii tugevaks, et ta rootslastelt peagi võtab üle kaubitsemise kasud ja et Rootsi kroon, rääkimata soodsate olu-

kordade ja oma liitlaste abide kasutamisest, omab oma uste juures kardetava vaenlase, kelle maa- ja merejõud hoiaksid Rootsit alalises ärevuses.“ Nii instrueeris äsja Stokholmi määratud Prantsuse saadikut krahv de la Marck'i Prantsuse välisnõukogu 7. märtsil 1717. Daatum on huvitav, sest alles mõne kuu eest oli Peeter Suur käinud Versailles'is sobitamas Prantsuse-Vene liitu; sobitus, mis saab 18. sajandi Venemaale traditsiooniks, sest samasuguse ettepanekuga algavad oma valitsemisaega ka Katarina I, Elisabet ja Katarina II — ja alati ilma vastutulekut leidmata. Peeter Suure ettepanekut põhjustas Venemaa vastu 1716. aastal loodud koalitsioon, millesse kuulusid Inglismaa, Austria, Hollandi, Taani ja Hannover. Koalitsiooni hingeks oli Inglise kuningas Georg I, kes Hannoveri valitsejana ei võinud lubada Vene armee asumist Elbe ja Ooderi vahele ja oma pärdaliste lahutamist Balti merelt. Saksa osavõtt koalitsioonist oli Venemaale strateegiliselt eriti halb; Saksa oligi Peetri ettepaneku raskusepunktiks. Kasutades kahe Prantsuse idaliitlase, Rootsi ja Poola nõrkemist, pakkus Venemaa end nende asemele abiks Habsburgide vastu. Prantsuse regent oli sunnitud ettepanekut tõsiselt kaaluma. Kui koostati ülalmainitud instruksioon de la Marck'ile, oli vastus Venemaale alles andmata. Isiklistel kaalumistel — Prantsuse regent lootis Inglismaalt enda seisukoha kindlustamist — langes otsus Venemaa vastu. Kaarel XII püüdis kasutada oma seniste vastaste — Vene ja Inglise — vahel tekkinud vaenu. 1717. aastal algasid Ahvena saartel Rootsi rahuläbirääkimised venelastega, kuna kuningas ise püüdis Rootsi kaotustele leida kompensatsioon Norras, mis siis kuulus Inglise liitlasele Taanile, ja isegi sepiitse keerukaid intsiirige Inglise stuartistidega George I kukutamiseks. Nende sündmuste raamistikus on instruksiooni otstarb selge: Prantsuse saadikule tehti ülesandeks regendi isiklistes huvides takistada Rootsi-Vene kokkulepet, mis oli soovimatu Inglismaale.

Prantsusmaal ei puudunud selleks teatav õigus: ta oli Põhja sõja algusest saadik oma huvides püüdnud Rootsile olla abiks. Nagu 40 aastat varem Mazarin'i püüdis hoida Prantsuse liitlasi enesehävitamise eest, sobitades Rootsi ja Poola vahel Oliva rahu, nii Louis XIV püüdis ära hoida Kaarel XII kallaletungi Poolale. Juba varakult püüab Prantsusmaa mobiliseerida Venemaa vastu oma kolmandama liitlase, Türgi.

Kaks aastat enne Poltava lahingut katsub Prantsuse saadik sultanile selgeks teha, et Rootsi lüüasaamine tähendaks Vene hädaohu suurenemist lõunas: „Tsaar ainult ootab Põhja sõja lõppu, et täita oma laevastikuga Musta merd, et paisata oma maaväed Krimmi.“ Pärast Poltavat rajab Kaarel XII kõik lootused Türgile: ta jääb viieks aastaks Benderisse ja lükkab tagasi Louis XIV korduvad ettepanekud teda ja Rootsi sõjaväe riismeid Prantsuse laevastikul Rootsi vedada. Prantslaste ja Poola patriootide kaasabil on sultan viimaks võidetud. Algab 1711. aasta sõda Venemaaga, Peeter Suur ühes armeega piiratakse Prut'il türklaste poolt ümber. Kaugel lõunas on seatud serviti ka Eesti- ja Liivimaa saatus: Peeter arvab leppima pidavat Baltimaade kaotamisega. Katarina parandab seisukorda, ohverdades suurvisiirile Baltadji-Mohammed'ile omad teemandid. Kingist võidetud, suurvisiir unustab Rootsile soodustusi küsida. Prantsuse saadiku nõudmisel saadetakse ta küll asumisele Lemnose saarele, kuid Rootsi asi on paratamatult kadunud. Uus visiir sõlmib venelastega 25-aastase vaherahu ja saadab kuninga maalt välja. Prantsusmaa, kannatades ise Hispaania pärandusesõja mõju all, ei suuda Rootsit rohkem aidata, kui makstes 600.000 Hamburgi taalrit aastatoetust.

Kaarel XII viimane diplomaatlik ja sõjaline ettevõtte lõpeb tema surmaga Fredrikshalli kindlusemüüride all. Kaasaegsed kõnelesid, et see ei sündinud mitte ilma Prantsuse kaastegevuseta, aga seda pole seni suudetud tõestada. Põhjasõja viimane järk möödub Vene kallaletungidega Rootsi rannamaile, ilma et Inglise laevastik suudaks venelasi takistada. Saabub Uusikau-punki rahu (30. jaanuaril 1721) Prantsuse vahelsobitusel.

Viis aastat hiljem Menšikoff pakub Prantsusmaale uuesti Vene liitu Austria vastu. See sünnib ajal, kus Inglismaa loob Hispaania-Austria vastast koalitsiooni Prantsuse osavõtul. Kuna Prantsuse vastus viibib, jõuab Austria saadik Rabutin Peterburis ette. Sõlmitakse Vene-Austria liit Türgi vastu, mis toob kaasa koostööd ka mujal. Tänu Prantsuse politika vaenulikkusele, jääb Venemaa kuni 1762. aastani Austria liitlaseks. Kui 1733. aastal kerkib päevakorrale uue kuninga valik Poolale, Prantsusmaa ei suuda takistada vene vägede sissemarssimist Varsavisse saksilase August III kandidatuuri läbisurumiseks. Prantsusmaal on oma kandidaat, Louis XV

äi Stanislav Leczinski. Temale abiks saadetud kolm prantsuse pataljoni ei oska Vene ülevõimu vastu midagi korda saata. Alles 1736. aastal suudab Prantsusmaa Türgi sõjavägesid Vene vastu saata, 1737. a. Rootsisis halvata venesõbralist Holsteini erakonda. Poolat see interventsioon ei päästnud. Ta jääb edasi ilma organisatsioonita ja relvadeta, 1717. aasta Varssavi konstitutsiooni põhjal igal ajal avatud Vene interventsioonile. Türklased prantslase „paša“ Bonnevali juhtimisel saavutavad austerlaste vastu edu. Samal ajal Prantsusmaa kuulutab Austriale sõda. Need kaks asjaolu osutuvad Poolale hävitavaks, sest Austria, kes oli Poola iseseisvuse ainus pooldaja Kesk-Euroopas, ei suuda Poolas avaldada vastukaalu Vene mõjule. Seda olukorda peab meeles Katarina II, kui ta 1792. aastal, et võimaldada Poola lõplikku jagamist, leiab abinõusid Austria ja Preisi interventsiooni õhutamiseks revolutsioonilise Prantsusmaa vastu. 1739. aastal lõppes sõda Türgile õnnelikult. Pööre Rootsisis ei lubanud venelastele arendada oma edu lõunas ja rahutegemisel Türgiga nad pidid leppima Asovi erapooletusega. Fleury kasutas juhust, et tsementeerida oma süsteemi Türgi-Rootsi kaitseliiduga 19. juulil 1740.

Umber samal ajal algab huvitav Prantsuse intriig, mille eesmärgiks on halvata Saksa mõju Peterburis. Prantsuse rahadega ja mõjuga nihutatakse esiplaanile Elisabet Petrovna kandidatuur tsaaride troonile. Prantsuse arsti Lestocq'i vahtalitusel seab kardinal Fleury Elisabetile Prantsuse tingimused: Vene andku Rootsile Baltimaad tagasi ja loobugu segamast Poola asjadesse. Prantsuse saadiku La Chétardie kaastegevusel pääsebki Elisabet aujärjele — jaanuaris 1742. Selle võidu ootusel oli Prantsuse saadik Amelot ässitanud rootslased sõjale, sundides nendega liituma ka taanlasi.

Louis XV isiklik politika, mis sel ajal provotseerib üldist Euroopa sõda vastu oma peaministri tahtmist, tõmbas sellele kombinatsioonile jämeda kriipsu. Austria vastu teotsev Prantsusmaa jätab omi idaliitlasi Venemaa hooleks. Türgi on sunnitud Venemaaga sõlmima 1748. aastal igavese erapooletuse lepingu. See on esimene nonagressioonleping, mis Venemaa ja „piiririigi“ vahel sõlmitud. Tema kätte all algasid viibimata Vene intriigid. Vene agendid ujutasid üle Kaukasuse ja Balkani poolsaare põhjaosi, tasandades teed Katarina II armeedele. Varus-

tatud saksi soost kuningate mandaadiga, Bestužev valitses Poolat kui kindralkuberner. Vene armee võitles Reini ääres Austria liitlasena. Suure sõja lõppedes, ta suundus Soome ja osutus küllalt tugevaks, et rootslasi lepitada uute territoriaalsete kaotustega.

Järgnev aastakümme on tumedam Prantsuse ajaloos. Võitluses prince de Conti'ga, keda sooviti anda Vene keisrinnale meheks ja kes kava ebaõnnestumisel hakkas kättemaksuks pretendeerima Poola kuningakroonile, M-me de Pompadour nihutas esiplaanile oma kava Poola küsimuse lahendamiseks: kindlustada Poolat jäädavalt Saksi dünastiale. Mitmesuguste lisamõjutuste järeldukel kujunes kavast 1756. aastal preisivastane koalitsioon. Venelased ühinesid rõõmsal meelel Austria-Prantsuse-Saksi ootamatu liiduga, kasutades juhust jätkata oma annekteerimispolitikat peaaegu Prantsuse heakskiitmisel. Koalitsioon, mille asutamise motiiviks oli Poola iseseisvuse alahoid, tõi kaasa Poola jäädava okupeerimise venelaste poolt. Vene sõjapidamise viis Friedrich Suure vastu oli peamiselt määratud Poola võitmiseks. Tänu Apraksin'i pikalisusele, saavad austerlased Leutteni ja prantslased Rossbach'i all otsustavalt lüüa ja on võimetud Ida-Euroopa küsimustes kaasa rääkima. Kui Friedrich ähvardab kasvada üle pea, saab ta venelastelt Kunersdorfi all lüüa. Järgneb kaheaastane Vene okupatsioon Berliinis, Vene võimu ülim tipp. Kogu Ida- ja Kesk-Euroopa saatus näib olenevat Vene armust, kui Elisabeti surm ja Peeter III tõus troonile paiskavad kõik kaardid segi ja annavad Euroopale mahti hingata. Katarina II riigipööre ei suutnud Venemaale enam 1761. aasta olukorda tagasi anda.

Ka Katarina pakub Prantsusmaale Vene liitu. Vastuseks organiseerib Prantsusmaa veel kord omi vanu liitlasi Idas. Seepeale liitub Katarina Friedrich Suurega (1764), asendades Preisiga kuni 1762. aastani kestnud Austria liitu ja mängides kuni oma valitsemisaja lõpuni uskumatu osavusega kaht Saksa eririiki üksteise vastu välja. Liidu aluseks on: Poniatovski valimine Poola kuningaks, anarhilise riigikorra alahoid Poolas, õigeusklike ja luterlaste kaitsmine Poolas, et oleks alati ettekääne segada naabri sisemistesse asjadesse. Poniatovski valimine Poola seimi poolt järgneb septembris 1764. Neli aastat hiljem Katarina sunnib temale peale liidulepingu, mis annab Venemaale jäädavalt kogu Poola. Fried-

rich II kombineerib kättemaksu ja ässitab poolakaid Vene vastu. Choiseul toetab tema intriige, alahinnates Preisi kuninga diplomaatlikku osavust. Prantsusmaa korraldab enneaegse vastuhakkamise. Mõjutatud Prantsuse saadikust Vergennes'ist, edumeelne ja andekas Mahmud III nõuab venelaste lahkumist Poolast. Saades eitava vastuse, kuulutab Türgi oktoobris 1768 Venemaale sõda. Enneaegu ja ilma Poolat päästmata, sest Friedrich Suur sunnib end Venemaale vahelsobitajana peale ja, ähvardades kordamööda Venemaad Preisi-Austria koalitsiooniga ja Austriat Preisi-Vene kallaletungiga, sobitab rahu, kindlustab Preisile osasaamise 1772. aasta esimesest Poola jagamisest ja sunnib ka Austriale vastu Maria-Tereesia tahtmist ühe osa peale. Poola edaspidised jagamised sünnivad juba paratamatult. Prantsuse jõupingutused piirduvad Rootsi ja Türgi alalhoiuga.

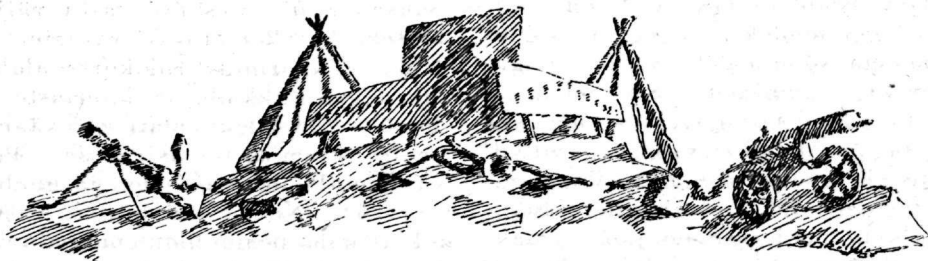
Mõlemad riigid olid otsekoheses jagamise hädaohus. 1767. aastal tegi Friedrich II Venemaale Rootsi jagamise ettepaneku. Katarina II-le Preisi aktiivsus ei meeldinud: ta lootis, nagu esialgu Poolaski, saagi amrekteerimisega üksi hakkama saavat. Tänu Rootsi oligarhiale, oli riik pea samas anarhilises seisukorras, nagu temale kaasaegne Poola. Siin läks Prantsuse diplomaatial ja rahal korda saavutada suurt efekti. Mõni kuu pärast Poola esimest jagamist, samal 1772. aastal õnnestub Gustav III riigipöõre, mis jäädavalt päästab Rootsi riikliku ühtluse.

Sama õnnelik on Prantsuse käsi ka Türgis. Rahutu ja auahne Austria keiser Joseph II soovitab 12. novembril 1782. aastal Venemaale ja Prantsusmaale Türgi jagamise kava: Konstantinopol ja Kreeka Venemaale, Balkani poolsaar kuni Vardarini Austriale, Egiptus Prantsusmaale. Prantsusmaa hoiatab sultanit, sunnib teda Türgi jagamise ärahoidmiseks rahuldama Venemaad 1784. aasta rahulepinguga.

See on Prantsuse vana diplomaatia lügelaul. Algasid revolutsioonieelsed rasku-

sed ja Vergennes'i surmaga kadus kuningriikliku Prantsusmaa viimane suur diplomaat. Vene-Türgi (1787—1792) ja Vene-Rootsi (1780—1790) sõjad, mis tuletasid meelde vanu Prantsuse kombinatsioone, ei sündinud enam Prantsuse soovil; nende õhutajaks oli Inglismaa, tasudes Venemaale oma meriõiguste kitsendamist 1780. aastal Katarina II poolt väljakuulutatud „sõjariistus erapooletuse“ kaudu, vahest ka soovides Venemaad võita liitlaseks, et pääseda Versailles'i 1783. aasta rahulepingule järgnenud isolatsioonist. Sidudes end pool vastu tahtmist Preisiga, Inglismaa leidis end 1791. aastal ootamatult Euroopa sõjalävel. Preisi valmistas omi sõjavägesid sissetungiks Baltimaale, Pitt küsis parlamendilt mereväe krediiti Venemaa vastu. Sõda jäi tulemata, sest Inglise avalik arvamine teda ei pooldanud ja Katarina vältis 1792. aasta kesksuvel lõplikult hädaohu, aidates kaasa Saksa jõudusid köitvate revolutsioonisõdade puhkemisele. Prantsusmaa ei etendanud sel ajal idapolitikas mingit aktiivset osa: ta osutus ise idapolitika ohvriks.

Ta osutus seda hiljem veelgi laiemas mõttes: Napoleon, revolutsioonisõdade jätkaja, näeb oma tegevuse peamise sihi idaliitude süsteemi püstitamises, kuid juba teissuguses kombinatsioonis, nimelt Venemaaga. See õnnestub temale üks ainus kord: Paul I-ga. Kuid Vene keisri kõrvalhüpet karistab surm ja Napoleon otsib asjatult võimalusi — pärast Austerlitzit, pärast Friedlandi, pärast Moskvat — liiduks Venemaaga. Ka Napoleoni hukkumise põhjus, Vene sõjakäik, polnud määratud millekski muuks. Selle pettekuju nimel ohverdab Napoleon Prantsuse 17. ja 18. sajandi diplomaatilised traditsioonid; nende jätkamine osutub 19. sajandil võimatuks ja alles 1919. aastal avanevad Prantsusmaale uuesti võimalused jätkata Venemaast rippumatut idapolitikat, uutes oludes ja muutunud rahvusvahelise õiguse raamistikus.



## Taktika alalt.

### Taktikaline ülesanne nr. 1.\*)

#### Külgsalga juhi lühikene olukorra hinnang ja käsk 6. 10. õhtul.

Kell 1500, 6. 10. Vanakubjal patülit käsu vastu võtnud, kompül saadab sidevaatlejaga kompanile juurdeantud osadega käsu valmistuda väljaastumiseks. Sel ajal kui meeskond seab ennast rännakuvalmis, kompül süveneb oma ülesandesse. Et Vanakubjal ei saa ülevaadet maastikult, kus areneb külgsalga edaspidine tegevus, siis kompül tutvuneb oma ülesandega esialgselt **kaardi järgi**. Pärast oma tegevuseraiooni (Päidre) jõudmist kompül kontrollib ja täiendab kaardil tehtud esialgset otsust **maastiku järgi**. Olukorra hinnang kujuneb sealjuures järgmiseks.

#### OLUKORRA HINNANG.

##### A. Kaardi järgi.

1. Patüli käsu järgi on minu ülesandeks rügemendi järelväe külgsalgana tõkestada vastase liikumist Päidre—Heimtali ms. suunas. Selleks pean: a) asuma kattepositsioonile Liiva—Rimmust üldjoonel ja b) organiseerima visa vastupanu Päidre jv. ja Sinialliku j. vahelises kitsandikus, Laatre—Tölbe joonel, kuhu võin taanduda ainult patüli erilisel käsul.

Seega 7. 10. pean teostama **taandumismanöövri**, ülimal määral takistades vastase edasiliikumist Käkiüla—Päidre raioonis, sest sellega **võidan aega** Laatre—Tölba positsiooni kindlustamiseks; peale selle pole teada, millal nimelt saan patülit käsu asumiseks Laatre—Tölba positsioonile, mispärast pean valmis olema **kestvamaks vastupanuks** lõunapool seda joont.

2. Minu käsutusse — peale I/III — on täiendavalt antud 2 rk rühma, 1 saatesrt., 1 rattarühm, 2 pijagu ja 3 ratsanikku, kokku relvi: 1 srt., 6 rk ja 8 kk = 14 aut. relva. Allüksuste koosseis on umbes 15% alla normaalse. Seega jagudes ja rk meeskondades kohal keskmiselt á 9 meest; kõik varustus täiel määral olemas. Meeskond on puhanud; meeoleolu hea.

Nende jõududega pean **iseseisvalt** kaitsma Päidre—Heimtali ms. suunda. Tarbekorral patül võib mind toetada ühe sarühmaga, kuid praegu see rühm ei ole minu käsutuses.

3. Minu tegevuseriba piirdub: läänest Sügavoru j. ja idast — Sinialliku j.; riba laius 5—6 km. Riba lääneosa 2—4 km laiusel on metsane ja soine; kestvate vihmasadude tõttu on sealt oletatavasti praegu raske läbi pääseda ka jalaväel, rääkimata teistest väeliikidest. Järelikult lahingutegevuseks kõlvuliku riba laius on 3 km (Päidre piirkonnas) kuni 2 km (Laatre juures).

Seega taandumismanöövri teostamisel võin arvestada **5—7 automaatrelva ühe km rinde peale**.

4. Rügement (I ja II pat.), kes oli 6. 10. õhtul kontaktis vastasega Aidu as. —Sultsi—Õisu—Õisu jaama joonel (4—8 km Rimmust) katkestas lahingu ja on taandumas. Juhul kui vastane peale surub rügemendi kontaktiosadele, siis veel **täna öösi võin sattuda lahingusse vastasega**, criti nende osadega, mis võiksid liikuda Sultsist (4 km Rimmust) Laatre suunas.

Niiviisi esialgselt hinnanud olukorda kaardi järgi tulen **otsusele**:

a) jaotada minu käsutusse antud jõud kaheks:

— **esimene grupp** — 2. ja 3. l-rühm + 2 pijagu, rühmül 2. juhatusel; ülesanne: organiseerida visa vastupanu Laatre—Tölba joonel, ka tankide vastu;

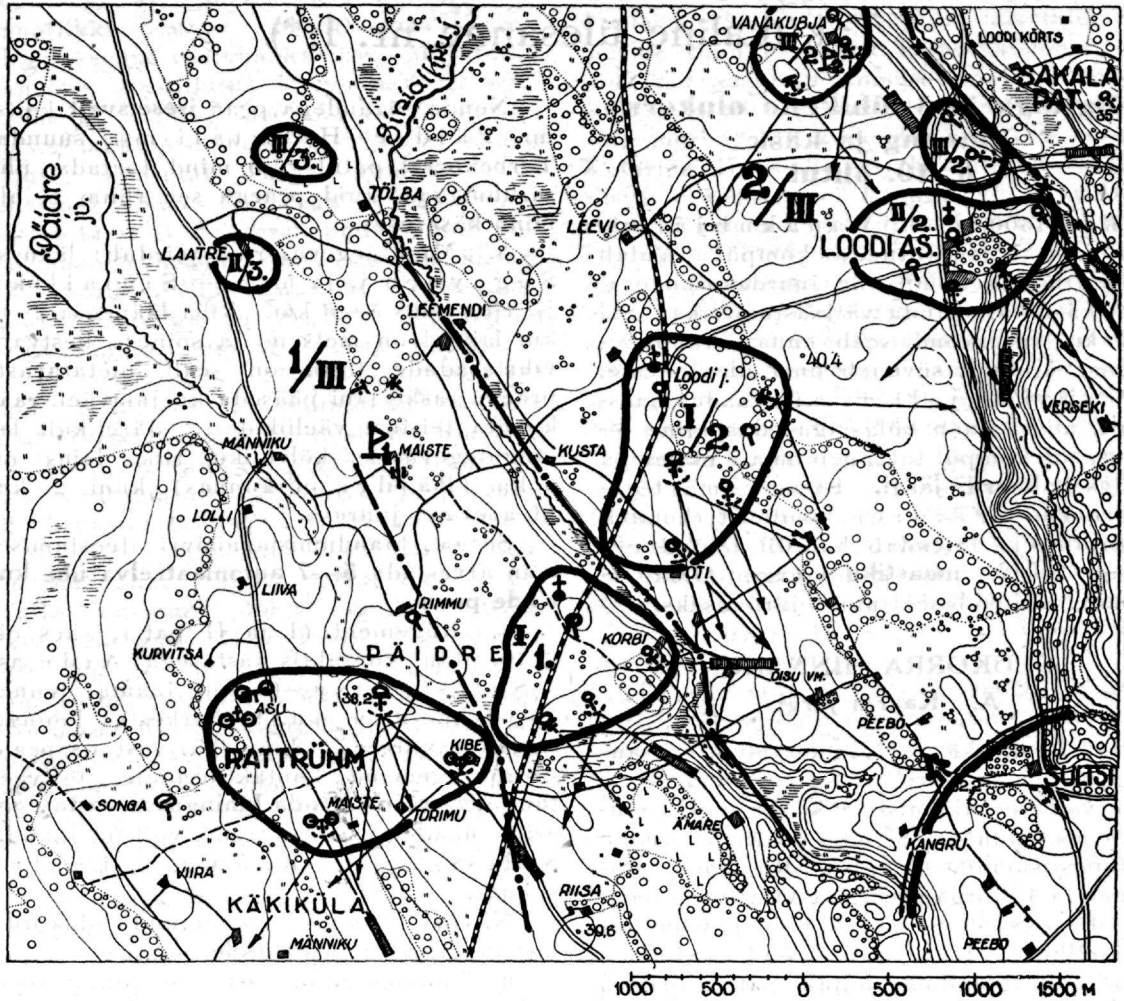
— **teine grupp** — kõik ülejäänud minu käsutuses olevad osad; ülesanne: teostada taandumismanööver lõuna pool Laatre—Tölba joont;

b) asuda kattepositsioonile patülit antud raioonis võimalust mööda **enne pimedat tulekut**; selleks vajaliku jõudude jaotuse ja taandumismanöövri kava teen pärast isikliku maastiku luuret;

d) välja saata luure Õisu üldsuunas, ülesandega luua side rügemendi kontaktiosadega ja selgitada vaenlase tegevust; valvata Õisu vallam. — Sultsi suunda, kus vastane on minule kõige lähemal (4 km Rimmuni).

\*) Vt. „Sõdur“ nr. 3/4 s. a.

# KÖVENDATUD III/6. KATTEPOSITSIOONIL 6.10.k.2100



## B. Maastikul.

Kell 1515 on kompani ühes käsutusse antud osadega rünnakvalmis. 6. 10. päike loojeneb kell 1740, seega pimedat tulekuni veel aega ümmarguselt 2¼ tundi.

Liikumiseks Päidre piirkonda võin kasutada teid:

1) Vanakubja (otse üle nurme) — Leevi—Loodi jaam—Rimmu — 5 km; 2) Vanakubja—Loodias. — Loodi jaam—Rimmu — 6 km. Valin esimese tee, kuna see on lühem ja pakub rohkem varjet vastase vaatluse eest. Algan liikumist k. 1520; vankrid saadan teist teed mööda.

Läinud k. 1600 üle Kusta silla peatan kolonni, annan rühmül 2. direktiivid Laatre—Tõlba positsiooni organiseerimiseks. K. 1610 jätkan liikumist, suunates 2. ja 3.

l-rühmad ühes pioneridega Laatre sse. Rimmu sse jõuan k. 1630.

Päikese loojenemiseni on aega veidi üle tunni. Kasutan seda aega, et ühes rühmülidega toimetada **isiklikku maastiku luuret** külgsalgale määratud tegevuseraionis; vähese aja tõttu saan seda teha vaid tähtsamates suundades.

Laurel selgub, et:

a) külgsalga tegevuseriba jaguneb kaheks osaks: **parempoolne** — Ōisu—Käkiküla—Laatre maantee ümbrus — on lahtine ja kergelt laineline; **vasakpoolne** — Kibe—Maiste—Kõrbi piirkond on reljefilt lamedam, suuremalt osalt kaetud võsaga ja läbistatud ainult külavaheteedega: üldiselt maastik tõuseb vastase suunas; parem laskevälvi avaneb Maiste—Kibe—Kõrbi joonelt lõuna poole;



b) külgsalga paremal tiival soine mets ja vasakul tiival Sini alliku j. org on vee all ning raskesti läbistatavad kõikidele väelikele (kohalikkudelt elanikkudelt saadud teated);

d) vastase poolt toovad külgsalga rindele teed: *Õisu—Käkiküla—Laatre* ja *Õisu—Riisa—Kibe—Rimmu—Maiste*; peale selle on võimalik, et vastane püüab edasi tungida *Aiduas.—Sultsi* raioonist *Õisu* vallam.—*Päidre* suunas.

e) Patülit antud kattepositsioonist, *Liiva—Rimmu* joonelt *Laatre—Tõlba* jooneni on 2—2½ km; see sügavus on väike ning ei soodusta taandumismanöövri läbiviimist.

Eelpooltoodud kaalutlustel **otsustan:**

- nihutada kattepositsioon lõunapoole, *Maiste—Kibe—Korbi* joonele, kus ka laskeala on parem;
- jaotada oma tegevuseriba kaheks piirkonnaks: parempoolne — *Õisu—Laatre* maantee piirkond; vasakpoolne — *Kibe—Maiste—Korbi* piirkond;
- mõlemas lõigus katte- ja taandumismanööver viia läbi iseseisvalt, milleks rk-jaotada lõikude vahel;
- tiibade kindlustamiseks valvata *Viira* ja *Õisu* vallamaja raiooni.

### Külgsalga juhi käsk.

Pärast isiklikku maastiku luuret kompül 1. siirdub ühes rühmilidega kõrg. 38,2 (½ km Rimmust lõunas), kust avaneb enam-vähem avar vaade külgsalga tegevuseribale ja annab siin — kättenäitamisega *maastikul* — järgmise suusõnalise käsu:

Kõrg. 38,2 (½ km Rimmust lõunas)  
6.10. k. 1740.

KÄSK Nr. 7  
(suusõnaline).

1. III/6 järelväena julgestab rügem. osi, mis taanduvad *Paistu—Õisu* poolt *Heimtali* ms. suunas.
2. I/III järelväe külgsalgana katab rügem. osade taandumist, tõkestades vastase edasitungi *Päidre—Heimtali* ms. suunas; selleks ta asub kattepos. *Liiva—Rimmu* üldjoonele ja kaitseb visalt *Laatre—Tõlba* joont.  
Vasakul samase ülesandega 2/III asub kaitsele *Loodi* jaama — *Loodi* as. joonel ja paremal I/6 osad — *Halliste* teel, 4 km meist läänepool; meie ees 6 km lõunas rügem. kontaktiosad.

3. Otsustasin vastast võimalikult kauem kinni pidada *Käkiküla—Päidre* raionis, et seega võita aega visa kaitse organiseerimiseks *Laatre—Tõlba* joonel.

Määran kattepos. *Viira—Maiste—Kibe—Korbi* joonel.

4. Rattrühmil, käsutuses I rk-rühm, kaitsta *Õisu—Asu—Laatre* suunda; valve *Viira* juures.

Rühmil I, käsutuses II rk-rühm, kaitsta *Õisu—Riisa—Kibe—Maiste—Tõlba* ja *Sultsi—Õisu* vallam.—*Maiste* suunda. Side 2/III — *Loodi* jaama piirkonnas.

Piirjooned: rattrühm ja I rühm — *Kibe—Rimmu* (rattrühm) — *Maiste* (I rühm); rattrühm ja I/6 — *Sügavoru* j.; I rühm ja 2/III — *Amara—Korbi* (I/III) — *Kusta* (2/III) — *Leemendi* (lääne talu) — *Tõlba* (I/III).

5. Rühmil I määrata I-ljagu minu käsutusse *Rimmu* juure.

6. Tuleülesanded aut.-relvadele anda rühmilidel, kokkukõlastades tulesüsteemi omavahel.

Vastase survele rühmad taanduvad iseseisvalt, takistades vastase edasitungi kuni *Liiva—Rimmu* jooneni, kus taandumine sünnib minu korraldusel.

7. Saatesuurtükil asuda positsioonile *Maiste* raiooni ja toetada rattrühma *Päidre—Käkiküla* suunas. Ette valmistada tulepositsioon *Laatre* raionis tankide vastu võitlemiseks.

8. Rattrühmilil toimetada luuret külgsalga rindel, teede suunas, mis viivad *Päidre* raioonist *Õisu* peale; luua side rügemendi kontaktiosadega nende taandumisel ja selgitada vastase tegevust, eriti ta tankide liikumissuunde.

Rühmil I jälgida vastase liikumist ja tegevust *Õisu* vallam. piirkonnas.

Tähtajalised teated minule 7.10. k. 0030 ja k. 0500.

9. Minu KP — *Maiste*, kuhu rühmilidel luua side optiline ja käskjalgedega 6.10. k. 1900.

Signaalid: meie taandumisel rohelised raketid, vastase pealetungil punased raketid. Lahinguvalmis olla 6.10. k. 2100.

11. LP ja SP — *Maiste*. Sooda sööki antakse: k. 1830 — *Rimmu* ja k. 2100 — *Asu*.

Lahendada: 1. Rk kasutamine järelväes.

2. Rk. kasutamine külgsalgas (detailsetl).

### Külgsalga juhi käsu selgitamiseks.

Käsuga nr. 7 külgsalga jõud on jaotatud kaheks:

— esimene — vähem osa: 2 l-rühma ja 2 pijagu = ümmarguselt 90 tääki ja 4 aut.-relva;

— teine — suurem osa: 2 l-rühma, 2 rk rühma ja 1 srt. = ümmarguselt 120 tääki, 10 aut.-relva ja 1 srt.

Neist esimese ülesandeks on visa kaitse organiseerimine *Laatre—Tõlba* joonel ühes välikindlustustööde täitmise ja tõke-

te valmistamisega tankide vastu, milliste tegevust tõenäoliselt võib siin oodata, kui arvesse võtta ilmastiku tingimusi ja maastikku järeleväe tegevuseribas. Need kindlustusetööd tuleb läbi viia ööl 6./7. okt. ja osaliselt ka 7. okt. päeval, olenevalt sellest, kui kaua katteosad suudavad vastast kinni pidada lõunapool organiseeritavast positsioonist.

Teise osa ülesandeks on tagada esimese osa tegevust, s. o. L a a t r e—T ö l b a positsiooni kindlustamist, takistades vastase edasiliikumist P ä i d r e—H e i m t a l i tee suunas ja seega võites aega kindlustusetööde läbiviimiseks. Selle teostamiseks külgsalga tegevuseriba on jaotatud kaheks piirkonnaks, milledest parempoolne kui teederik-kam ja maastikuliselt lahtisem, on määratud ratturrühmale ja vasakpoolne, mis on kaetud võsaga ning iseloomult kinnisem — l-rühmale. Iga rühm teostab oma piirkonnas kate- ja taandumisülesanded iseseisvalt. Rk-d on allutatud rühmülidele. Srt. on kompüli käsutuses.

Niisugusel külgsalga jõudude jaotusel on järgmised paremused:

a) L a a t r e—T ö l b a positsioon, mida patül tahab visalt kaitsta, organiseeritakse ja mehistatakse — võrdlevalt külgsalga koosseisuga — küllaldaste jõududega, kusjuures tööjõuna võib veel ära kasutada kohalikke elanikke;

b) taandumismanöövri läbiviimisel kasutatakse maksimaalselt ära aut.-relvade tuli, kuna kõik rattürhmade ja l-rühma käsutuses olevad kk ja rk on paigutatud esijoonele;

d) rühmade juhtimine on hõlbus, sest et jaod on asetatud enam-vähem koondatault.

Sel jõudude jaotusel on ka halbu külgi; neist tähtsamaks tuleb lugeda seda asjaolu, et külgsalga juhil on raske juhtida rühmade taandumismanöövrit, kuna temal puudub küllaldaselt tugev varu, mis käesolevas olukorras on tarvilik järkjärgulise kaitse organiseerimiseks.

Käesoleval kujul antud jõudude jaotus

pole muidugi ainuvõimalik. Võib olla veel teisi lahendusi. Näiteks, on võimalik veel ülesannet lahendada järgmiselt: rattürhmad asub katepositsioonile M a i s t e—K i b e—K o r b i joonel ülesandega takistada vastase liikumist P ä i d r e—H e i m t a l i suunas; temast põhjapool L i i v a—R i m m u joonel asub I/l eesmärgiga pidada kinni vastane, kui rattürhmad on sunnitud taanduma vastase survele. Selle lahenduse tugevaks küljeks on see, et taandumine sünnib plaanipärasemalt ja taanduvatel osadel on võimalik ennast hõlpsamini vastasest lahti kiskuda ja ennast korda seada. Nõrgaks küljeks on, et kate on hõredam ja mitte kõik aut.-relvad ei saa korraga võtta osa lahingust.

### Järelsalga asetuse skeemi selgitamiseks.

Järelsalga ülema käsutuses on ümarguselt 150 tääki, 6 kk ja 6 rk = 12 aut.-relva; tema tegevuseriba laius (L o o d i jaama — L o o d i as. joonel) umbes 3½ km; seega ühe km rinde peale tuleb keskmiselt 3 aut.-relva. Peale selle külgsalka toetab 3 srt. (I/VII) ja tarbekorral sautorühm.

Järelsalga tegevuseribas vastane võib edasi tungida: S u l t s i—L o o d i as. ja S u l t s i—L o o d i jaama suundades; neist esimene suund on tähtsam, sest et ta viib otsekohe H e i m t a l i ms. poole. Peale selle võib oodata vastase liikumist P a i s t u poolt V a n a k u b j a poole. Nende suundade tõkestamiseks järelsalga jõud on jaotatud järgmiselt: I/2 — kaitset L o o d i jaama ümbruses, kusjuures tema parem tiib on nihutatud ettepoole, O t i taluni, et saavutada sidet I/III parema tiivaga; II/2 — kaitset L o o d i as. teede sõlmes. Varus III/2 — kahes grupis: pool rühma — L o o d i as.—P a i s t u—V a n a k u b j a teede sõlmes P a i s t u suuna kaitseks ja sideks Sak. pat. osadega; pool rühma kaitset V a n a k u b j a raioonis eesmärgiga takistada vastase liikumist H e i m t a l i ms. suunas ja anda katepositsioonilt taanduvatele I/2 ja II/2 osadele aega endid korraldada uuesti vastupanuks.

V. K.



## Õhu- ja gaasikaitse alalt.

### Õhuolukord ja selle hinnang.\*)

A. Vernik.

#### 3. AEG.

Aja element on põimitud kõigisse teistesse olukorra elementesse, esinedes niiõelda „moondatult“. See asjaolu on põhjuseks nähtele, et aeg jääb unustusse, või teda ei arvestata küllaldaselt ja üksikasjalikult. Samal ajal aga teame sõjakunsti ajaloo, et aeg on olnud domineerivaks elemendiks mitte ainult üksikute lahingute, vaid ka rahvaste saatuse otsustamisel.

Lennuväe, kui tehniliselt keeruka relvaliigi tegevuses omab aeg erilise tähtsuse. Meetodiliselt tuleb aja element jaotada kaheks — *operatiivne aeg ja aastaaeg (või ilmastik)* ning vaadelda neid antud järjekorras.

*Operatiivse aja* all tuleb mõista seda *aja tagavara*, mis on lennuväeüksuse juhi käsutuses saadud ülesande sooritamiseks vajalikkude eeltööde tegemiseks, ülesande sooritamiseks ja selle tulemuste analüüsimiseks ning andmete esitamiseks. Teiste sõnadega, see on *ajavahemik ülesande saamise momendist kuni ülesande lõpuküütmiseni*.

See ajavahemiku vältus on olnud ülesande ja operatsiooni iseloomust. Stabiliseerunud rindel teotsemisel on operatiivne aeg küllaldane üksikasjaliku õhuluure teostamiseks, vaenlase seisukohtade, kindlustustööde, suurtükiväe positsioonide j.n.e. pildistamiseks, õhufotode dešifreerimiseks, oma vägede asetuse moondamise kontrollimiseks, pommitusülesannete ettevalmistamiseks j.n.e. Samuti jätkub aega lennuväeüksuse juhil saadud ülesande ja olukorra elementide analüüsimiseks, lendaval personalil — saadud ülesande üksikasjalikuks ettevalmistamiseks ja tegevuseplaani viimistlemiseks.

Manööversõja olukorras on operatiivne aeg kokkusurunud ja lühike. Lennuväeüksuse juhil puudub arutihti füüsiline võimalus olukorra üksikasjalikuks analüüsimiseks. Tuleb *teotseda ja otsustada kiirelt*, sest hilinenud ja maapealse operatsiooniga ajas ebakooskõlas olev lennuväe tegevus võib anda vaid negatiivseid tulemusi.

Samuti puudub küllaldane aeg ka lendaval personalil vajalikkude ettevalmistuste sooritamiseks. Nii, näiteks, tuleb asuda mõne raudtee sõlme pommitamisele ilma eelkäiva fotoluureta, rünnaktegevusele asuda vaenlase vastava märgi täpsa asukoha ja iseloomu teadmata, asuda suurtükiväe tule juhtimisele eelläbirääkimisita vastavate suurtükiväe juhtega j.n.e. Selline tegevus muidugi mõjutab halvavalt lennuväe ülesannete täitmise edukust ja võib anda nulliväärtuslikke tulemusi, kui lennuväeüksuse juht ja lendav personal ei omanda olukorra, eriti aja elemendi hinnangu meetodi ja oskusi kiirelt orienteerumiseks ja teotsemiseks.

Manööversõja olukord nõuab eriti *tähelepanelikku suhtumist aja elemendile ja kõikide toiminguete kiirele täitmisele*. Seepärast peab seda aega, mis vajaneb olukorrast tingitud andmete

saamiseks, otsuse võtmiseks, korralduste tegemiseks, lennukite lennuvalmis seadmiseks, lendava personaliga ettevalmistuste ja ülesannete sooritamiseks, õhufotode ilmutamiseks, ülesannete tulemuste esitamiseks j.n.e., *arvestama üksikasjalikult ja piinlikult*.

Selle ülesandega saavad hakkama need lennuväeüksuste juhid, kes alati on teadlikud selles, kuipalju aega vajaneb iga üksiku lennuvälise toimingu täitmiseks, kes suudavad jääda kindlaks oma loogilise mõttekäigu juurde ja kes oskavad operatiivset aega jaotada ja kasutada otsustavalt.

*Aastaajaga* on seotud ilmastik, s.o. see põhielement, millest olenevad lennutehnilised toimingud. Kerkib kõigepealt küsimus, kas antud ilmastiku oludel on lennuväe tegevus mõeldav? Teoreetiline vastus küsimusele on jaatav. Lennutehniline toiming, s.o. lend iseenesest, on võimalik igasugusel ilmastikul. Kuid rööbiti esimesele küsimusele kerkib teine, — kas sellisel puhtfüüsilisel toimingul on ka sõjalist väärtust? See küsimus aga vajab analüüsimist.

On levinud arvamine, et selge ja päikese-paisteline ilm on soodsaim lennu-, eriti luure-ülesannete täitmiseks. Alati pole see aga nii.

Näiteks, sinine taevafoon on vaenlase hävitajale looduslikuks moondamisvahendiks. Meie luurelennukeil on raske sellel foonil leida vaenlase hävitajaid ja pareerida nende ootamatuid rünnakuid.

Oletame, et meie luurelennukid on ühel või teisel põhjusel väljaspool vaenlase hävitajate kallaletungi hädaohtu, toimides varahommikul õhufotoluure. Ülesande täitnud ja fotolaboratoriumis oma töö tulemusi uurides, kostavad lennuvälalaste suust sajatused. Ilm oli ju ilus, vaenlase seisukohad täpsalt teada, aga fotoplaadil pole vaenlasest jälgegi, maastikki on kuidagi moonutatult fikseeritud. Mis põhjustel? Lihtsalt, vaenlase soo serval asunud seisukohad olid kaetud hommikuse uduga, mis maapeal vaevalt märgatav, kuid mõjus fotoplaadile. Lennuväeüksuse juht polnud arvestanud sellist maastiku iseloomu ja udu võimalusi päikesepaistelisel varahommikul, aga lendav personal oli unustanud vastavate filtrite kasutamise. Siit järeldus — ilmastikule ei saa suhtuda pealiskaudselt.

Pilvine taevast soodustab pommitajate tegevust, takistades samal ajal luure- ja hävitus-ülesannete täitmist.

Madal tihe udu ei võimalda üldse lennuülesannete täitmist, kuna mõnekümne või saja meetri kõrgusel püsiv udu soodustab rünnaklennuväe tegevust.

Vihma- ja lumesadu ei takista lendamist, küll aga mõjub materjalosale ja piirab vaatluse ning orienteerumise võimalusi. Rünnaklennuväele on aga selline ilm soodsamaiks juhuks vaenlase kolonnide, varude ja vooide takistamatuks ja karistamatuks ründamiseks niitval lennol isegi lahtisel maastikul.

Aastaaeg ja temperatuur mõjutavad aero-

\* ) V. „Sõdur“ nr. 3/4 s. a.

droomide teenistust, materjalosa korrashoidu ja lendava personali tegevust. Suvel on aerodroomide leidmine raskendatud, organiseerimine kergem, talvel — vastuoksa. Kevadel ja sügisel on perioode, kus aerodroomide pind muutub lendamiseks ebakõlvlikuks, juurdepääsuteed — raskelt liikuvaks j.n.e. Talvel on materjalosa korrashoid, lendava ja abistava personali tegevus raskendatud, suvel — vastuoksa.

Siit järeldus — *ilmastik on komplitseeritud element*, ta mõjutab lennuväe tegevust ja selle tulemusi. Seepärast on lennuväeüksuse juhi kohuseks süveneda ilmastiku varieeruvaisse üksik-asjusse ja neid arvestada ülesannete andmisel ja otsuse tegemisel.

Kokku võttes — aeg omab niivõrt tähtsa koha lennuväeüksuse juhi vaimses loomingus, et selle mitteametamine võib üksuse juhtimisel saada saatuslikuks ja vaatamata kõigile jõupingutustele ning headele püüetele anda tulemusena vaid ebaedu.

### Olukorra süntees.

Nagu eeltoodust nägime, koosneb olukorra hinnang: *ülesande, jõudude vahekorra, maastiku ja aja elementide analüüsist.*

*Ülesande uurimine selgitab:*

- meie tegevuse iseloomu vaenlase suhtes;
- lennuväeüksuse osa manöövri tervikus;
- tegevuse konkreetseid piire ajas ja ruumis.

*Jõudude vahekorra uurimisel selguvad:*

- a) *oma jõudude suhtes:*
  - arvuline koosseis, juurdeantud lisaabinõud ja eritingimused nende kasutamiseks;
  - sisuline väärtus;
  - valmisolek ülesande täitmiseks;
- b) *vaenlase suhtes:*
  - õhuvaenlase arvuline koosseis, sisuline väärtus ja tegevuse iseloom;
  - tagala ja vägede õhukaitse organisatsioon, materjalosa iseärasused ja tegevuse iseloom;
  - maapealsete vägede asetus ja tegevus ajas ning ruumis.

*Maastiku analüüsil selgub selle mõju:*

- ülesannete sooritamisele ja
- aerodroomide võrgu organiseerimisele.

*Aja element määrab:*

- ülesannete ettevalmistamiseks ja sooritamiseks võimaliku ajavahemiku;
- ilmastikust tingitud tegevuse iseloomu.

Loetletud elementide analüüs võimaldab lennuväeüksuse juhile lihtsate järelduste tegemise saadud ülesande seisukohast. Oma jõudude, maastiku ja aja elementide analüüsist kujuneb juhi mõistuses *süntees esialgse tegevuse ja juhtimise kava näol*. Kuid see süntees pole täiuslik, sest otsuse lõpuliikku kujunemiseks on vajalik veel *hüpoteesi püstitamine vaenlase võimaliku tegevuse kohta*. See pole aga kerge. Juhil kerkiavad mitu hüpoteesi, üks näilikut tõetruum teisest. Kuid juhil tuleb peatuda vaid ühe hüpoteesi (otsuse) juures, sest vastasel korral on oma tegevuse kava koostamine võimatu. Tõenäoliku-

male otsusele (sünteesile) jõudmiseks vaenlase võimaliku tegevuse suhtes juht peab väljuma seisukohast, et *vaenlane toimib antud olukorras, maastikul ja ilmastiku oludel taktikaliselt õieti*. See aitab vältida vaenlase suhtes esinevaid eelarvamisi ja jõuda ühele kindlale otsusele.

### Otsus.

Olukorra elemendid analüüsitud, järeldused tehtud ja vaenlase võimaliku tegevuse suhtes hüpotees püstitatud, saabub lennuväeüksuse juhi tegevuses *kriitilisem ja raskem moment — otsus*. Juht on vastutav oma üksuse eest, see vastutuse ulatus tõuseb tema vaimusilmade ette kogu oma suuruses otsustamise momendil.

Sisult koosneb otsus: üksuse üldtegevuse kava kindlaksmääramisest, jõudude jaotuse kava kujundamisest, õhukaitse ja seljataguse teenistuse kava koostamisest.

*Üksuse üldtegevuse kava* määrab need järkjärgulised tegevused ajas ja ruumis, millised vajalikud saadud ülesande lõppeesmärgi saavutamiseks.

*Jõudude jaotuse kava* sisaldab allüksuste tegevuse rakendamise ulatuse, neile antavate ülesannete iseloomu, tegevuse ribad, suunad, aja ja võitlusevahendid.

*Õhukaitse ja seljataguse teenistuse kava* määrab aerodroomide organiseerimiseks ja kaitseks, materjalosa korrashoiuks ja remonteerimiseks, ainete, materjalide, tagavaraosade j.n.e. juurdeveo- ja kõlbmata varustuse äravoolu korraldamiseks vajalikud jõud ning vahendid.

On otsus üldjoontes ja üksikasjus kujunenud, asub lennuväeüksuse juht selle elluviimisele vastavate käskude ja korralduste näol, millised kujutavadki juhi otsuse lõpuliikku väljendust kirjas või sõnas.

### Kokkuvõte.

Olukorra analüüs selle üksikute elementide järjekorras taotleb ühte eesmärki — *võimaldada ja kergendada lennuväeüksuse juhile ühele kindlale otsusele jõudmist*. Kogu see tegevus on juhi vaimne protsess ja töö. Olenevalt juhi intellektuaalsest võimeist, vaimu iseärasusist ja kogemusest võib otsusele jõudmisel kasutada mitmekesiseid teid ja meetodeid. Kuid ülaltoodud küsimuste arv ja iseloom jääb alati muutmataks. Ühtegi olukorra elementi ja teda iseloomustavaid andmeid ei või unustada ega jätta lahendamata, sest vastasel korral saabub olukorrale ebavõõras otsus, millest omakorda oleneb üksuse edu või ebaedu.

Ühte momenti tuleb aga pidada alati silmas ja arvestada: *sõjas ei esine üalgi kahte sarnast olukorda, ega või olla šabloonilist, trafaretilist otsust*. Siit järeldus — juht ei või toimida automaatselt, vaid peab oma hinges elama läbi otsuse sünnitamise valud, toimides loogilise ja kindla mõtlemisviisi kohaselt. Olukorra hindamise meetod on selles protsessis juhile parimaks lihtlaseks, andes juhi vaimilisile toimingule kiiruse ja kindluse, hoides juhti ühe või teise teguri unustamisest ja ala- või ülehindamisest.

# Jaapani sõjavägi tänapäeval.

Sõjasaladuse hoidmine on iga jaapanlase püha kohus ja sellepärast andmeid jaapani sõjaväest euroopa kirjanduses on vähe. Tehniliste ja soomusvägede korraldus ja arv on teadmata.

Välise korralduse poolest ei erine Jaapani sõjavägi mõnest moodsast, Maailmasõjast osavõtnud, sõjaväest. Ehkki Jaapan jäi kõrvale Maailmasõjast, on tema selle kogemusi piinlikult uurinud ja neid arvesse võtnud.

Jaapani sõjaväe kõrgem juht on Jaapani keiser — mikaado. Mikaado kuulutab sõja, teeb rahu ja otsustab maa- ja mereväe tähtsamad küsimused. Mikaadole alluvad vahetult tema lähemad nõuandjad riigikaitse alal: sõjaminister, mereminister, kindralstaabi ülem, admiralstaabi ülem ja sõjaväe väljaõppe peavalitsuse ülem. Kõik need isikud on iseseisvad ja ei allu üksteisele.

Sõjaministerium hoolitseb sõjaväe seljataguse ja administratiivala eest. Sõjaministeriumis on järgmised valitsused: administratiiv, relvastus, varustus, tervishoiu, kohtu ja väeteenistuse. Praegu allub sõjaministrile veel lennukiväe valitsus. On kavatsus sellest moodustada iseseisev staap või ministerium.

Kindralstaap hoolitseb sõjaplaanide, sõjaväe taktikalise väljaõppe, riigikaitse eel tööde j.n.e. eest. Kindralstaap koosneb kuuest osakonnast: I — operatiiv, II — luure, III — liikumise, IV — topograafia-geodeesia, V — ajaloo ja VI — üldine. Kindralstaabi ülemale allub vahetult sõjaväe akadeemia.

Sõjaväe väljaõppe peavalitsus hoolitseb sõjaväe ühtlase väljaõppe, eeskirjade, õppeabinõude j.n.e. eest. Noorsoo sõjaline ettevalmistus ja kogu rahva sõjaline ettevalmistus käib selle valitsuse alla. See valitsus koosneb: jalaväe, suurtükiväe, inseeneriväe, lennukiväe ja voorivägede osakonnadest.

Mereministerium ja admiralstaap lahendavad mereväe küsimusi.

Mikaado juures on kaks nõuandvat organi: marssalite ja admiralide nõukogu ja sõjanõukogu. Peale nende on tähtsamate riigikaitse küsimuste lahendamiseks „kõrgem riigikaitse nõukogu“, mille koosseis: esimees — peaminister, liikmed: sõjaminister, mereminister, välisminister, rahaminister, kindralstaabiülem ja admiralstaabiülem.

Arvuliselt on sõjavägi väike (võttes arvesse jaapani rahva arvu): maaväge — 16.000 ohvitseri, 220.000 allohvitseri ja sõdurit; mereväge 7800 ohvitseri, 82.000 allohvitseri ja sõdurit. Sõjaväe juure võiks arvata ka sandarmite ja miilitsa korpust — umbes 50.000 meest.

Maavägi koosneb 17 jalaväe diviisist, 4 ratsaväe brigaadist ja ühest ratsa suurtükiväe rügemendist, 4 mäesuurtükiväe rügemendist, 4 raske suurtükiväe brigaadist, 3 eriti raske suurtükiväe rügemendist, 4 õhukaitse patareist, 8 lennukiväe rügemendist, 2 õhupallide kompanist, 2 telegraafi rügemendist, 2 raudtee rügemendist, soomusvägedest ja 15 voori pataljonist.

Rahua ajal on jalaväe diviis suurem üksus. Diviisid on ühesugused ja koosnevad: 2 jalaväe brigaadist à 2 jalaväe rügementi, 1 välisuurtükiväe rügemendist, 1 pioner-pataljonist, 1 ratsa rügemendist ja 1 voori pataljonist, kokku 18.800 ohvitseri ja sõdurit ja 4800 hobust.

Jalaväe rügement koosneb: staabist, 3 pataljonist ja 1 raske kuulipildujate kompanist (6 rk, 2 — 37 mm suurtükki ja 4 — 70 mm miinipildujat). Jalaväe pataljon koosneb: 4 laskur-kompanist ja 1 raske kuulipildujate kompanist (6 rk).

Diviisi suurtükiväe rügement koosneb: 2 divisjonist à 3 patareid (patareis 4 toru). Diviisi ratsa rügement koosneb 2 eskadronist. Pioner pataljon koosneb 3 kompanist ja voori pataljon 2 kompanist.

Ratsaväe suurem üksus on brigaad. Brigaad koosneb: 2 ratsa rügemendist ja 1 rk eskadronist. Rügemendis on neli mõõk-eskadroni ja üks kerge kuulipilduja eskadron. Ratsa suurtükiväe brigaad koosneb 8 patareist (patareis 4 toru).

Mäesuurtükiväge on 22 patareid, raske suurtükiväge — 44 patareid ja eriti rasket suurtükiväge — 34 patareid.

Lennukiväe rügement koosneb 2—3 pataljonist ja pataljon eskadrillidest. Rügemendid on seega koosseisuga — luure, hävitus ja pommitus lennukid. Kokku on 12 luure eskadrilli, 12 hävitus-eskadrilli ja 6 pommituse-eskadrilli. Lennumasinate üldine arv on 1100. Lennukiväe meeskonna arv on: 800 ohvitseri, 1800 allohvitseri ja 7000 sõdurit. Selles arvus on ka õhupalli kompanid ja lennukiväe koolid.

Mereväe lennukivägi koosneb: 20 eskadrillist, umbes 480 masinat.

Viimaste aastate jooksul lennutööstus Jaapanis areneb hiigelsammudega. Jaapan ei osta enam lennumasinaid väljaspoolt. Kõik ehitatakse kodus. Praegu on Jaapanis 10 lennukite tehast, nendest kõige suurem „Mitsubiši lennukite tehas“. Eralennusajandus areneb jõudsasti. Jaapani lennuliinid Kauges-Idas on kõige tugevamad. Nendel liinidel lendab umbes 100 reisijate-lennukit.

Jaapani merevägi viimaste aastate jooksul on kasvanud oma tugevuse poolest kolmandaks maailmas. Ta on tugevam võistleja Ameerika ja Inglise laevastikule.

Sõjaväeteenistus algab 17 a. vanusest ja lõpeb 40-aastase vanusega. Teenistus järgneb järgmiselt: 17—20 a. maakaitsevägi, 20—22/23 tegevteenistus, 22/23—27 esimese järgu reserv, 27—37 teise järgu reserv ja 37—40 maakaitsevägi. Teenistus jala-, ratsa- ja suurtükiväes on 2 aastat, mereväes, tehnilistes vägedes ja erilistes vägedes — 3 aastat. Sõjaväes võivad teenida ainult jaapani rahvusest isikud, kõik teised, ehkki Jaapani kodanikud, on vabad sõjaväeteenistusest. Tung sõjaväkke on äärmiselt suur, sõjaväeteenistus loetakse auasjaks. Iga aasta võetakse sõjaväkke ainult  $\frac{1}{3}$  noori, kes on teenistuseealised. Vastu võetakse ainult absoluutselt terveid. Kirjaoskamatu noori ei ole. Sõjaväe komplekteerimine sünnib territoriaal süsteemi järgi, välja arvatud nende osade komplekteerimine, mis asuvad väljaspool emamaad.

Jaapanis on kadettide koolid, kus noored poisid saavad keskkooli hariduse ja sõjaväelise kasvatuse. Ohvitseri kutse saamiseks on üks ainsam sõjakool Tokios, mis valmistab ette ohvitseri kõikidele väeliikidele. Iga aasta võetakse sinna umbes 300—400 keskkooli või ülikooli haridusega noormeest, enamuses kadettide koolide lõpetajad või keskkooli või ülikooli haridusega ajateenijad. Kursus koolis kestab 18 kuud. Selle järgi on katsed, mille sooritanud saadetakse väeosadesse „ohvitseride asetäitjana“ 6 kuuks prooviteenistusse. Kui 6 kuu möödumisel väeosa ülem ja väeosa ohvitseride kogu loevad ohvitseri kandidaati vääriliseks, siis esitatakse ta ülendamiseks leitnandi aukraadi. Kui väeosa ülem või ohvitseride kogu ei poolda

kandidaati, siis arvatakse ta ohvitseri asetäitjana reservi.

Kõrgema sõjalise hariduse saamiseks on sõjaväe akadeemia. Kindralstaabis võivad teenida ainult ohvitserid kõrgema sõjalise haridusega. Rivis võib ohvitser kõrgema sõjalise haridusega edasi liikuda kuni rügemendiülema kohani, kõik kohad, mis sellest kõrgemad, nõuavad kõrgemat sõjalist haridust.

Noorsoo sõjaline ettevalmistus on sundlik kõikides koolides. Seda juhivad ohvitserid. Noorsoo sõjalise ettevalmistuse instruktoritena tegutsevad umbes 3000 ohvitseri.

Sõjavägi on varustatud relvadega, mis tehakse Jaapanis. Jaapani relvade tehased konstrueerivad ka kõige suurema kaliibriga suurtükke. Suuremad tehased on Tokios ja Osakas.

Eriti huvitav on jaapani rahva vaade sõjaväele ja sõjaväe kasvatusele. Seda küsimust on hästi uurinud enamlased. Toon siin nende sõnad:

„Jaapani sõjaväe kasvatuse aluseks on muistne samuraide moraal. Need põhimõtted on: kindel usk saatusesse, külm veri ja meelegindlus ka kõige suurema hädahoju ja õnnetuse juures, surma põlgus, mehisus, ausus, otsekoheus ja viisakus. Kasvatuse tugevam alus on rahvusetunne, mida piisutatakse kuni šovinismini. Selle kasvatuse tagajärg on see, et jaapani rahvas armastab sõjaväge. „Ei ole ilusamat õit kui kirsiõis, ei ole paremat meest kui sõjamees,“ ütleb jaapani vanasõna. Kui jaapani noormees kutsetakse sõjaväkke, siis on suur pidu ja rõõm perekonnas. Jaapani sõjaväe manöövrid on rahvale pidupäevad. Jaapani sõjaväelane on kannatlik, puhas, vähenõudlik, püsiv, distsiplineeritud, naeratab alati ja on muutmatu ning arusaamatu. Oma kurbust või rõõmu ei näita ta kunagi.“

Taktikalise väljaõppe aluseks on „aktiivne kallaletung isegi nõrgemate jõududega suurearvulisele vaenlasele“. Peaväeliku on jalavägi, kõik teised on jalaväe toetajad. Kuid jalavägi peab ka siis edasi liikuma, kui abilised puuduvad. Kõikide teiste väeliikide väljaõppe sünnib kokkõlas jalaväe väljaõppega. R. M.

## Sõjaajalooteaduse tähtsus ja sellele esitatavad nõuded Clausevitz'i järgi.

Major Oskar Jalajas (†)

Raskusepunkti ülekanndmisega inimesele ja tema moraalsele jõududele, omas sõjaajalooteaduse erilise tähtsuse sõjateoorias. Sõja uurimiseks, ehk nagu ta ise ütleb kriitiliseks vaatlemiseks (*Betrachtung*) vajanes materjali, näiteid, kogemusi, mis laseksid tungida sõja reaalsesse olemusse, tema nõuetesse, olenevusse kaasaja ühiskondlikest tingimustest j.n.e. Siin osutus, et ei ole teist teaduslikku distsipliini peale sõjaajalooteaduse, mis haaraks kõik need küsimused eraldi ja nende omavahelises suhtumises laiemalt ja tõsisemalt. Hiljem näeme selle teaduse tähtsust sõjakunstile üldse. Praegu aga vaatleme, millise tähtsuse sõjaajaloole andis Clausevitz.

Oma koguteoses „Sõjast“ (*Vom Kriege*) teise raamatu lõpupeatüki on Clausevitz pühendanud sõjaajaloole. Lhk. 117. ütleb ta: „Ajaloolised näited selgitavad täielikult asja. Nad on parimateks tõestusteks teadmistes, mis tuginevad katsetele. Teadmised aga, mis aluseks sõjakunstile, kuuluvad vaidlematult katsetel põhjenevate liiki.“

Sõjaajaloolistele näidete kasutamise võimalused liigitab ta nelja liiki: 1) Autori mõtte kehastamine, mis võib jääda abstraktsel käsitlusel arusaamatuks üldse ehk võidakse saada aru valesti. Näite abil samuvad autor ja lugeja käsikäes. 2) Ajalooline näide sisaldab hulka peensusi, millised ei mahu üldiselt väljendatud mõtetesse; selles peituvatki praktika erinevus teooriast. 3) Ajaloolisi näiteid võib tuua öeldu kinnitamiseks. See on küllaldane kõigil neil juhusel, kus tahame väita teatavate nähtuste olemasolu võimalust üldse või teatud põhjuste vastutegevust. 4) Ajaloolise sündmuse põhjaliku uurimisega ja sarnaste sündmuste võrdluse abil tuua välja tõestatud õpised.

Kahel esimesel juhusel on küllalt vaid sündmuse meeldetuletusest autori poolt. Ajalooline täpsus on siin kõrvaline asi, sest ka väljamõeldud näitega tabatakse eesmärgi — autori mõtte illustratsioon, kuid ajaloolised näited on mõjuvamad, sest nende abil selgitatav vaade jääb lähemale tegelikele elule.

Kolmandal juhusel on küllalt vastuvaidlematu fakti ettetoomisest.

Kui aga ajalooline näide peab andma mingi õpise, siis on vaja käsitleda teda kõigis tema peensustes. Lugeja või kuulaja silmade ette on vaja nii öelda uuesti esile manada kogu tema suuruses möödunud sündmus. Õpise usutavus ja tõelikkus oleneb sellest, kuivõrt meie sündmuse kirjeldus lähenes tõele. Kui meil puudub selleks materjal, kui pole täpsaid andmeid üksiku nähtuse või fakti kohta, siis peame baseeruma hulgalistele nähtustele eeldusega, et need kogusummas avastavad ajaloolise tõe.

Siin püstitab tema juba ajaloolise tõsised nõuded. Ajaloolised näited peavad meile teada olema kuni peensusteni, ainult siis võivad nad meile anda väärtuslikke tulemusi. Teiseks ütleb ta, et faktide arv võib mõnikord asetada fakti täpsuse, kuid seda ainult siis, kui hulgaliste nähtuste vaatlemisel selgub nõuetav peensus ja täpsus. Järelikult on siin tarvilik faktide igakülgne põhjalik analüüs, mis toob nende identsete ja erisuste tundmisele.

Ta näitab ühtlasi ka hulgaliste nähtuste kasutamise hädaohule: „kuigi ei saa eitada, et see viis on hädaohtlik ja viib sageli kuritarvidustele. Selle asemel, et põhjalikult läbi töötada ühte vastavat sündmust, rahunetakse sellega, et kergelt puudutakse näilisena tõestusena kolme-nelja. Selline kerge käsitlusviis midagi ei tõesta. Säärastele õhusrippuvatele näidetele on võimalik vastu seada sama arv teisi õhusrippuvaid näiteid ja järeldus — on null.“ Seliste pealiskaudsete näidete kasutamine ei suutvat veenda ka lugejat milleski, ka sel korral, kui ta ei ole küllalt tuttav ajaloolise näitega, kuid peapahe peituvat selles, et autor ise ei uurinud sündmuse nõuetava põhjalikkusega ja sel puhul on arusaadav, et pealiskaudne ja kergemeelne ajalooliste faktide käsitlemine viib sadadele valedetele ja teoreetilisele projektomaaniale. Seda ei juhtuks, kui autor peaks tõestama, et tema poolt ajaloost väljatoodud väide on sündmuste suhtumiste vastuvaidlematu tulemus.

Järelikult nõuab Clausevitz tõsist suhtumist sõjaajaloolistele näidetele. Faktide kirjeldamisel peab olema täpsus esikohal.

Sõjateadlane võib oma teooria rajada vaid täpsatele möödunud kogemustele. Siit jõuab tema ühelt poolt ajalooliste sündmuste kriitikalise uurimise vajadusele ja teiselt poolt ajaloo sündmuste vaatlemisele ruumis ja ajas. Tunnistades ajaloolise perspektiivi vajadust, nõuab ta üldjoontes vana ajajärgu tundmist, kuid et tol ajal ühiskondlikud tingimused, sõdade iseloomud ja võitlusevahendid olid hoopis teised ja et vanas ajajärgus on raske kindlaks teha nõuetavaid üksikasju, loeb ta küllaldaseks piirduda vähema uurimisbaasiga, s. o. ajajärguga, kus ühiskondlikud ja võitluse tingimused enam sarnanevad käesoleva ajajärgu tingimustele. Ta ütleb: „Mida kaugemale süveneme mineviku üksikasjadesse, seda kaugemale eemaldume üksikasjadest, seda vähem leiame näiteid ja teaduslikke kogemusi kaugetes vanaaja eposides, sest meie ei suuda küllaldaselt aru saada tolaegsetest sündmustest, aga sealt juhuslikult teada olevat ei või meie kasutada meieaja muudetud tingimuste juures.“ Oma ajajärgu uurijatel arvab ta küllaldaseks piirduda sõdadega Austria trooni eest, sest relvastus olnud seal üldjoontes sarnane kaasajale.

Sellega tõstis Clausevitz ajaloo kriitikalise uurimise esikohale, ta ühtlasi määras ära ajaloolise uurimise piiri ajas ja lähtepunkti, nimelt, et igat nähtust tuleb vaadelda tema ajajärgu ühiskondlikkude tingimuste tervikus. Seda viimast väidet võiksime tõlgitseda nii, et igal ajajärgul on oma ajalugu ja et temast aru saada, on vaja asuda sama ajajärgu vaatepunktile.

### **Sõjateooria püstitamise võimalused ja piirid Clausevitz'i järgi.**

Asudes oma teises raamatus sõjateooria ülesseadmisele, tõmbab Clausevitz kindlad piirid sõjakunsti teooriale. Tema arvates peab teooria selgitama ratsionaalse side eesmärgi ja vahendite vahel. Ta peab kasvatama tulevase juhi vaimu, või õigeminu, juhtima tema iseõppimist. Ta peab toimima samuti kui tark pedagoog, kes juhib ja aitab arendada oma õpilase mõtlemist, ilma et ta teda juhiks kogu eluaeg. Sellega annab Clausevitz teooriale vaid ettevalmistava tähtsuse vastandina dogmatikutele, kel teooria oli juhtiva tähtsusega. Teooria peab kujundama kindla sõjalise ilmavaate, sest: „midagi pole ilma nii tähtis, kui selle vaatepunkti selgitamine, kust va-

delda ja hinnata sündmuste käiku, kuidas neid küsimusi liigitada ja milliseid arvestada, sest ainult ühest vaatepunktist võib saada aru sündmuste igakülgsusest ja ainult üks vaatepunkt võib meid hoida vasturääkivustest.“

Teooria teise tähtsa ülesande leiab tema mõistete kindlaksmääramises. „Teooria täidab oma ülesande peajoonet: kui ta harutades sõjasse kuuluvat, täpsalt piirab tolle, mis esimesel vaatel näib olevat üks ja läheb segi, kui ta täpsalt määrab ära käsituses olevate vahendite omadused ja nende tegevuste tõenäolikkud järeldused; kui ta määrab selgelt eesmärkide iseloomu ja toob sõjanähtuste uurimisesse mõistliku kriitika. Selline teooria on usaldavaks juhiks tegelasele, kes soovib õppida sõda raamatust; ta valgustab temale ise tee, kergendab tema samme, kasvatab tema hinnangu võimet ja hoiab teda kaldumast kõrvalistele teedele.“

Clausevitz eitab sõjakunsti muutmatute seaduste olemasolu. Tema ütleb, et: „Juba sõja loomult ei ole võimalik luua tema jaoks teaduslikku ehitust, tuge tegelasele igaks juhtumiks. Igal neil juhtumitel, kus tegelasel tuleb toetuda vaid omale talendile, osutuks ta väljaspool teaduslikku tuge ja vasturääkivuses sellega.“ Siiski ei ole, tema arvates, ülaltoodu täielikul määral maksev sõjas igas juhtimisastmes. Näiteks taktikas, mis tema järgi „oskus (kunst) kasutada sõjavägesid lahingus“, on eesmärgid ja võitlusevahendid konkreetsemad, andmed täpsamad, esikohal füüsiline võitlus, arvestatav maastik, päeva aeg, ilmastik, mis kõik kogusummas võimaldavad luua teataval määral taktika teooria. Strateegia, kui oskus kasutada lahinguid sõja eesmärgi saavutamiseks — jätab vähe võimalusi teooria püstitamiseks.

Sellistel puhkudel aga, kus ei ole võimalik üles seada igaks juhtumiks kõlbavaid seadusi, jäävat teoorial veel teine võimalus asjale kasulik olla ja nimelt: konkreetsete sündmuste laiaulatuslik kriitikaline vaatlemine. See analüütiline uurimus toovab asjaga lähida tutvumise. Kui uurimisele alistatavat läbielatu, sõdade ajalood, viivat uurimus asja enese omamisele. Kuivõrt kriitiline vaatlemine saavutavat viimase, sedavõrt muutuvat ta objektiivsest teadmisesest subjektiivseks oskuseks.

Teooria pöördub kogemustele ja vaatab kombinatsioone, mis sõjaajaloos tegelikult juhtunud ja alles hoitud.



Oma teose lhk. 124. läheb ta veel kaugemale. Ta ütleb: „Suurim teene oleks sel, kes oskaks õpetada sõjapidamist vaid ainult ajalooliste näidete varal.“

Tunnustades, et selline uurimine võib olla vaid inimese eluaja töö, ütleb ta: „Las valmistub ette sellele heale teole, nagu kaugemale reisule see, kes tunneb end selleks kutsutud olevat. Las ohverdab ta aja ja ärgu kartku vaeva. Ärgu kartku ta maapealset võimu ega väge, las tõuseb ta kõrgemale isiklikust auahnusest ja valehäbist; las ta prantsuse koodeksi juhtlause järgi ütleb: „Tõde, vaid tõde, kõike tõde.“

Sellega tõstis Clausevitz sõjaajaloo sõjakunsti teooria aluseks, põhimaterjaliks, mille uurimine ja kaalutlemine toob uurija ainukesele võimalikule sõjakunsti tundmisele — oskusele.

Oma defiinivas osas saavutas Clausevitz tagajärgi, mis püsima jäänud seni. Tunnustades Napoleoni puruõpetusestrateegia küll „sõja hingeks“,\*) kuid seal juures väidab ta: kui sõja eesmärgi ja sõjapidamisvahendite vahel pole kokkukõla, viib see tingimata kaotusele. Siit kujunes temal laialine arusaamine tuleviku sõjast, mida ei saa lõpetada ühe hoobiga, siit kujunesid temal sõja piiratud eesmärgid vastavalt olemasolevatele ressurssidele, siit jagunes temal sõda üksikuteks operatsioonideks, mis pidi kokkukõlastama operatsiooni reaalse kindlustamisega ja siit kujunesid temal pealetungi ja kaitsesõja vajadused vastavalt oma jõudude ja võitlusvahendite valmisolekule.

Clausevitz'i asja igakülgne vaatlemine, dialektiline uurimisviis ja laialine uurimisaas tõi Clausevitz'i veendumusele, et igal sõjal on omad omapärasused, mis tingitud kaasaja ühiskondlikest tingimustest. Siit astus ta loogiliselt edasi, et kui tahame õieti tabada tulevikusõja iseloomu, peame silmad hoidma lahti kaasaja ühiskondlikele nähtustele, arvestama riigi ja riikide välis-, sisepoliitilisi ja majanduslikke olukordi ja neid võrdlema möödunud kogemustega. Tema nõuab elavat orienteerumist päevaküsimustes, kuid ühtlasi ka orienteerumist ühiskonnas maksvates tendentsides. Et seda saavutada, et talitada lahtiste silmadega oma ümbruses, tunnustab ta ajaloolise perspektiivi, aja-

looliste sündmuste ülevaate vajadust ja seda teatud kindlalt vaatepunktilt.

Kui nüüd teeme lühikese kokkuvõtte Clausevitz'i teooriast, võime öelda, et tema rajas oma teooria vaid sõja reaololudele. Asetades sõja ühiskondlike nähtuste hulka, tunnustab ta siin põhijoontes tarvili-kuks ühiskonnateaduse uurimisviisi: üksiku nähtuse analüüsi ja tõe selgitamise hulgaliste nähtuste vaatluse abil. Arvestades sõja loomust, kus sündmused arenevad eri-õhkonnas, hädaohus ja kumbagi poole ebatäpsas olukorras, näitab ära need raskused ja hädaohud, mis seotud statistilise meetodi käsitlemisega sõjateaduses. Asetades raskusepunkti inimesele ja tema moraalile ja arvestades sõja ja lahinguandmete ebatäpsust, jõuab ta otsusele (vastandina dogmaatikutele), et võimata on püstitada sõdade jaoks igavesi seadusi. Võimalik on vaid sõjasündmuste hoolikas ja kriitiline vaatlemine, hinnang ja nende igakülgne kaalutus, mis toob uurija lõppude lõpuks sõjaga ja tema nõuetega tutvumisele ja viimaks teatavale oskusele. Clausevitz'i teooria ülesanne on: selgitada side eesmärgi ja vahendite vahel, suunata tulevast juhti iseõppimises, soetada temale kindel ilmavaade ja defineerida mõisted. Siiski taktikas, kus andmed konkreetsemad, on teooria püstitamise võimalused olemas, strateegias aga peab teooria taganema sõjaajaloo kaudu omatavate oskuste ees.

Clausevitz'i teooria eemaldub sedavõrt igasugusest šabloonist, et ta jätab küsimuse nagu lahtiseks. Tema sõjateooria seisab vaatlemises ja kaalutlemises (Beachtung) ja selle jaoks õige vaatepunkti leidmises. Selles vabaduse jätmises uurijale nägi Schiften Clausevitz'i tähtsama teene.

### Clausevitz'i teooria suurus ja ajaloolise voolu tekkimise alused sõjateoorias.

Nüüd vaatame, millised olid need eeltingimised ajaloolise voolu tekkimiseks sõjateoorias? Millised olid need ühiskondlikud alused, mis tõid Clausevitz'i sellele mõttekäigule.

Saksamaal tõusis XVIII sajandil suur mõteteadlane Immanuel Kant (1724—1804). Kant ütles, et „ei ole asja enes“ (Ding an sich), vaid kogemustel põhjenev nähtuste tunnetamine. Puhas mõistus saab positiivseks vaid praktikas. Teiseks tema õpetuse peapunktiks oli moraali tunnustamine. Kant'i järeltulijad, ehk niinimetatud saksa idealistliku filosoofia loo-

\*) A. Svetšin. „Evoljutsija voennogo iskustva“ I köide, lhk. 225.

jad olid Fichte ja Hegel. Nende järgi on abstraktne mõtlemine alati sisuta ja väärtusetu. Vaid konkreetsuses peitub tõde. See konkreetsus on antud meile ajaloolises protsessis. Kõik ajalooline on otstarbekohane. Ta tekib tarvilikkude seaduste järel-  
dusel. Need seadused pole mitte tühjad abstraktsused, vaid neid kehastavad meid ümbritsevad nähtused. Need seadused on meid ümbritsevate nähtuste oluline osa. Hegel oma „Phänomenologie des Geistes“ ütleb: „Mineviku surnuaed on käesoleva aja lõpmatu sisu allikas.“

Clausevitz'i teooria oli Napoleoni sõjakaikudest tingitud Saksa rahvusliku tõusu saadus.

Kahjuks ei suutnud Clausevitz'i järeltulijad tõusta temast arusaamisele. Ka tema enese kodumaal, s. o. Saksamaal ei suudetud teda täiel määral mõista. Ainult Maailmasõda juhtis uuesti üldise tähelepanu Clausevitzile. Maailmasõda avas üldsusele Clausevitz'i teooria suuruse, näitas selle elujõulikkuse ja nüüd ei ole enam riiki, kus ei tunnustata tema põ-

himõtteid suuremal või vähemal määral.

Clausevitz sai ajaloolise ja ühtlasi ka eksperimentaal-loogilise voolu isaks sõjateoorias. Õieti vähe on suutnud tema teooriale juurde lisada järgnev aastasada.

Kui tuletame meelde prantsuse valgustuseajajärgu õpetust, mis eitab ajalooliste nähtuste otstarbekust, milles kõikvõimas mõistus pidi juhtima ühiskondliku ja üksiku elu mõistlikku vormi ja asetame siia kõrvale saksa idealistliku filosoofia, mis väidab, et kõik ajalooline on otstarbekas ja sünnib iseenesest ajaloos maksvate seaduste järel-  
dusel, et mineviku tundmine on käesoleva arusaamise pant, et kõik abstraktselt vormuleeritud mõtted, reeglid, üldistused on tühjad, mõttetud nii kaua kuni meie ei näita, kust oleme võtnud ta sisu ja kuidas oleme jõudnud selle mõiteni, siis taipame, kust saabusid sõjanduse dogmaatikud ja ajaloolased. Nad olid oma aja lapsed.

Prantsuse valgustuseajajärk lõi sõjanduse dogmaatikud, Saksa idealistlik filosoofia — ajaloolise kooli.

## Sakala partisanide üllatusretk

**15. jaan. 1919. Puka jaamas asuvale punaste väekoondisele ja selle tagajärg. \*)**

**P. Kangro.**

Tartu langes 14. jaanuaril 1919. aastal kell 1400 soomusronglaste ja Kuperjanovi partisanide kätte. See oli kiiluna ettetungiv nõrk löögigrupp Tartu vallutamiseks ja alalhoidmiseks.

Õnneks Tartu all võitlevatel punaväe osadel (Viljandi kommun. rüg. ja 49. küti rüg. osad) ei läinud korda abivägesid kohale toimetada enne meie 2. jalaväe rügemendi ja Tallinna kaitsepataljoni kohalejõudmist Tartu.

6. Läti küti rügemendi ešelon oli teel Valgast Tartu, kuid sattus ootamatult Puka jaamas 15. jaanuari varahommikul Sakala partisanide 2. kompani (tolleaegse Viljandi Maakonna Vabatahtlikkude Pataljoni 2. rühma) ägeda püssi- ja kuulipilduja-

tule alla, ning oli sunnitud suurte kaotustega tagasi sõitma Valka.

2. kompani julge ja ootamatu retkega 15. jaan. Pikasillalt 12 km vaenlase seljaltaha Puka jaama, hoidis ära vaenlase uute jõudude lahingusse saatmise Tartu alla. Vaenlane kasutas oma jõudude transporteerimiseks Tartu alla Tartu—Valga—Petseri vahelist raudteed.

Otsustati tegevusse panna vaenlase seljataga partisan-salke raudtee ja sildade purustamiseks, et takistada punastele uute jõudude saatmist Tartu alla. nimetatud raudteel ja eraldada ning demoraliseerida tagalat, seega andes vähestele Tartu all võitlevatele meie vägedele võimalust hoogsamaks tegevuseks ja edu arendamiseks.

12. jaanuaril 1919. aastal sai Viljandis 2. kompani ülem leitnant Klemmer pataljoni ülemalt alljärgneva käsu:

\*) Kokkuseatud Vabadusesõja Ajaloo Komitee arhiivis leiduvate dokumentide põhjal.

„Viljandi Maakonna Vabatahtlikkude Pataljon.  
12. jaan. 1919. a.  
Nr. 145.

Härra leitnant Klemmer'ile.

2. diviisi ülema käsul sõidate teie täna, 12. jaanuaril, Viljandist üle Mustla Pikasillale, mis lõuna pool Virtsjärve, et seda punkti valvata. Mustlast võtate ligi seal oleva esimese rühma kuulipilduja numbriga ühes kuulipilduja meeskonna ohvitseriga. Partisanide salk, mis Soontaga mõisa ümbruses tegev, jääb teie käsutada. Pikasillale jõudes on tarvis mineerid välja saata, et sildasid, mis lõuna pool Puka jaama, rikkuda ja vaenlase rongide käiku sellega takistada. Side pidada meie 3-da polgu läbi, kelle osad Kärstna—Tõrva ümbruses opereerivad.

Pataljoni ülem: al-oberst Kurvits.

Adutant: lipnik Sarnits.“

(P. K.)

2. kompani (koosseis: ohv. 3, van. velsker 1, sõdureid 39, kuulipildujaid 3, mineerisid 4, hobusemehi 3, kokku 53; hobuseid 4) seisis koos suuremalt jaolt Viljandi ümbruskonna taluperemeestest; ta sai enne väljasõitu kohapeal 2-nädalase sõjalise ettevalmistuse. Ettekirjutatud ajal väljus leitn. Klemmer ühes kompaniga Viljandist üle Mustla—Tärvastu—Pikasillale, et takistada punaste edasitungi lõunast ning pidurdada nende tegevust Tartu ümbruskonnas. Pikasillale jõuti 13. jaanuaril kell 1500. Äramahutades mehed kõrtsi ruumidesse, luues side 3-da rügemendiga ja Vaabeli vabatahtlikkude salgaga (Leebikus) ja korraldades ümbruskonna valvet, esines leitn. Klemmer 14. I 19. pataljoni ülemale järgmise ettekandega:

(14. I — nr. 42) — 1. Raport.

„Puka jaamast tagasi jõudnud salaluuraja vabatahtlik Kahu teatas, et Puka alevis ainult kohalikud enamlased teotsevad. 12. jaanuaril on läbi Puka Tartu poole sõitnud sõjaväe ronge ühes sõjavarustuse ja kuulipildujatega. Puka ümbruses on sunduslik mobilisatsioon välja kuulutatud ja mobilisatsiooni algpäevaks 17. jaan. määratud; mobiliseeritakse kõik meeskodanikud 18 a. kuni 45 a. vanuseni. Puka enamlaste seas valitseb ärevus suurema eesti sõjaväe salga kohalejõudmise üle Pikasillale.“

14. jaanuaril kell 2030 saatis ltn. Klemmer Pikasillalt salkkonna mehi lõuna pool Puka jaama olevate raudtee sildade, raud-

tee ja telefoni-telegraafi liinide purustamiseks ltn. T. Koerni ja kompani velskeri (eraelus proviisor) Vaimeli juhatusel, kes oli nõus vabatahtlikult eelpooltähendatud ülesannet täitma. Ülesande täitmisele asusid leitn. Koern ja Vaimel ühes 4 vabatahtlikuga. Puudus lõhkeaine, samuti igasugused abinõud liinide, raudtee ja sildade purustamiseks. Sellest saadi üle — lähedalt talust toodi raudkang ja sepikojas tehti sellest haagitõmbaja, võeti veel taludest kaasa inglisevõtmeid ja suur saag. Kõik see sündis kiirelt. Umbes 3 km Pukast Valga poole — on raudteesild. Asuti kohe silla, raudtee ja telefoniliinide purustamisele. Olemasolevate viletsate abinõudega ei saadud silda ega raudteed purustada, tõmmati mõned poldid liipritest välja, kuid ka see ei aidanud, raudteeliin ja sild jäid ikkagi kõlvulikeks. Telefoni-telegraafiliini rikkumine õnnestus suure vaevaga. Seega läks korda Puka—Valga vahelist sidet rikkuda. Ajal, mil liini rikkumine oli käsil, jõudis Tartust vaenlase ešelon Puka jaama. Jaamas algas elav liikumine, kusjuures mõned punaväelased meie asukohtadele liginesid, arvatavasti punaste liinimontöörid. Seega katkes vabatahtlikkude töö, nad varjasid endid metsa serval, ja parajal silmapilgul, kui üks punaväelastest nende kohale jõudis, vangistati viimane hüüdega: „stoi“<sup>1)</sup>, venelane vastas: „svoi“<sup>2)</sup>, meie: „ruki verh“<sup>3)</sup>, venelane: „da govorjät tebe svoi, ne streljai“<sup>4)</sup>. Eestikeelt kuuldes ronis mees raudteetammilt alla ja andis end vangi. Temalt saadi teada: 1) et Pukas seisab Tartust taganenud intendandi ešelon ja 2) oodatavat Valgast 6. Läti küti rügementi. Saadud teateid vaenlasest, rutati ree peale ja algas kiire tagasisõit Pikasillale, kompani ülemat informeerima olukorrast. Punaväelane oli kogu tee hirmul ja nuttis, sest kartis, et lastakse maha, nagu nende juures lastavat kõik armuta maha.

Pikasillale jõuti tagasi südaööl, informeeriti olukorrast leitn. Klemmerit. Viimane otsustas omal algatusel veel samal ööl ootamatu kallaletungiga Puka jaamas takistada punaste 6. Läti küttide rügemendi Tartu alla saatmist, hävitada intendandi ešeloni ja sünnitada paanikat vaenlase seljataga.

Pikasillale ja postidele jäi osa mehi ltn. Koerni juhatusel, kuna ülejäänutega — 30-mehelise salgaga ltn. Klemmer ühes lipnik Ahmaniga 15 küüthobusel regedega

<sup>1)</sup> seisa; <sup>2)</sup> oma; <sup>3)</sup> käed üles; <sup>4)</sup> räägitakse sulle oma, ära lase!

15. jaan. kell 0130 Pikasillalt väljus Puka sihis, ettevõttes ligi 12 km retke vaenlase seljataha. Et Pukka pääseda, sõideti tähelepanematult üle Aakre mõisa, kus asus vaenlane. Jõudes Puka alevi lähedusse (umbes 1 km), saatis ltn. Klemmer 2 vabatahtlikku (üks neist oli vabatahtlik Kahu) talumeesteks rietatult läbi Puka alevi jaama esisele, et vaenlase jõudude, nende asetuse ning meeoleolu üle teateid saada. Meestel õnnestus pääseda läbi punaste patrullide ja postide jaama esisele, kus seisid punaste ešelonid. Selgus, et jaamas, peale intendandi ešloni, peatub läbisõidul Valgast Tartu poole minev 6. Läti küti rügemendi ešelon. Neid teateid saades õnnelikult tagasi jõudnud luurajailt, jäeti küüdimehed hobustega ja valvepostiga varjatud metsa tukka, määrates ühtlasi nimetatud paiga ka kogumiskohaks. Meeskond jaotati 3. gruppiks: I grupp vasakul — lipnik Ahmani, II grupp paremal — Vaimeli ja III grupp keskel — ltn. Klemmeri juhatusel, liikus alevit, tema käsutuses oli ka üks kuulipilduja. Alevis kohati punast patrulliga, keda korda läks ilma kärata sundida taanduma majadesse, mis tõttu võimalus avaneda pääseda tähelepanematult jaama esisele, kust sai takistamatult tulistada otsekohe vagunite pihta. Esimesena jõudis kohale vasak grupp, lipn. Ahmani juhatusel, kes nähes „tepluška“ (veduri järel) ukstel seisvat punaväelast suitsetamas, küsis: „kes teie olete?“ Vastuseks saanud: „6. Läti küti rügement“. Vaenlase pihta kõlas lipn. Ahmani revolvri pauk; see oli esimene ohver Puka lahingus, ühtlasi ka esimene signaal kallaletungiks. Et ka teised grupid olid õigel ajal kohale jõudnud, siis avati ootamatult äge kuulipilduja ja püssi tuli vagunite pihta, kus asus vastase 6. Läti küti rüg. Vaenlase leeris tõusis hirmus paanika, kostus südantlõhestav haavatute kisa ühes hoigamistega. Meie ilmumine Puka jaama oli olnud täiesti ootamatu. Mõne minutilise tulistamise järele kustutati vagunites tuled, kuna hoigamine ja kisa aina suurenes. Et veel endid päästa, hüppasid esimestes vagunites olevad punased pesuväel ja paljajalu vaguneist välja ning põgenesid metsa poole, kelledest nii mitmedki liikumatult maha jäid. Tagumistes vagunites ehmatusel toibunud vaenlasega algas kohutav võitlus, kusjuures 6—8 rk. vaguni akendest meie pihta tulistasid. Tuli ei olnud aga tabav, kuulid lendasid üle meie peade. Vaatamata vahetpidamata tulistamisele, õnnestus vaenlase intendandi ešelo-

nil, missugune asus teistel roobastel meie parempoolse grupi tule all, Valga poole põgeneda, — kuna aga 6. Läti küti rüg. ešeloniga lahingut edasi peeti. Peale üks tund kestnud ägedat võitlust vaenlase suuremate jõududega hakati meie osi tulistama juba seljatagant majadest ja tänavatelt, mis tõttu oldi sunnitud end tagasi tõmbama, et ära hoida lõksu langemist. Korralikult alevist läbitungides hoiti koguaeg tuli vagunitest laskjate ja pealetungiva vaenlase peal. Osa vaguneist väljahüppanud vaenlastest oli suutnud end korraldada ahelikus pealetungimiseks. Kogumispunkti jõudes peatuti, et kontrollida meeste tagasi jõudmist. Selgus, et puudus 2 meest, üks neist oli vangilangenud ja teine, sõdur Kahu, oli jalust haavatuna maha jäänud. Ta leiti vaenlase tule all üles ja toodi kogumispunkti. Peale õnnestunud ülesande täitmist sõitis salk oma juhi ltn. Klemmeriga Pikasillale tagasi.

Meie poolt ettevõetud ootamatu kallaletung 6. Läti küti rüg. ešelonile Puka jaamas sundis neid: 1) loobuma oma esialgsest ülesandest — Tartu all võitlevate punaste abistamisest ja 2) suurte kaotustega tagasi sõitma Valka. Vaenlase kaotused on olnud mõnes vagunis 5 surnut ja mitu haavatut. Järgnevates lahingutes vangivõetud punaväelased seletasid, et meie 2. kompani osade ootamatu retk õöl vastu 15. jaanuari Pikasillalt Puka peale vaenlase leeris lõpmatu suurt ärevust on sünnitanud ja arvamisele viinud, et suuremate vägedega nii Tartu kui ka Pikasilla poolt kallale tungitakse. Punased hakkavad koguni ettevalmistusi tegema Valga evakueerimiseks. Ei saa tähendamata jätta, et ka punastel välja kuulutatud mobilisatsioon Puka ja Pikasilla ümbruses pataljoni 2. komp. julge ja ootamatu retke tõttu täielikult nurjus.

6. Läti küti rügemendil tuli peale ootamatu vihase lahingu Paku jaamas ja alevis lüüa veel lahing Keemi juures, eksiarmisele viidud oma punastega, enne kui jõudis Valka, nagu see selgus hiljem Sangastest tulnud inimeste seletustest, kes õöl 14./15. jaanuaril Keenis punaste staabis läbipääsu luba oodanud. Vara hommikul kuuldus kaugelt kuulipilduja ja püssi tule raginat. Keenis asuv punaväe osa oli arvamisel, et Eesti väed pealetungivad. Seda arvamist süvendas telegr.-telefoni liini side puudus rindega, mis meie poolt õhtul purustati. Rongi liginemist kuuldes, viidi kuulipildujad kahele poole teed metsa servale ja avati risttuli ligineva rongi pihta, rongilt vas-

tati samuti tulega, kus juures kujunes korralik lahing kahe „tovarištši“ — lätlase ja venelase vahel. Nii siis Läti kommunistlik küti rüg. oli veendunud, et eestlased neid kahelt poolt „õnnistavad“ tulega, s. o. Pukast ja Keenist, — eitaval korral nad po-

leks ise oma mehi tulistanud. Rong kihutas peatamatult Keenist Sangaste poole. Keeni punaväelased kindlad olles, et läbisõitev rong oli eestlaste oma, jätnud läbisõidu pääsmeid ootava rahva sinna paika ja sõitnud Keenist küüthobustel Valga poole.

## Märkmeid ballistikast.

Kas „ballistilise tuule“ asemele võime võtta tuul  $\frac{3}{4}$  või  $\frac{4}{5}$  lendjoone kõrguses.

A. Sivard.

Nagu teada, mõjutab ilmastiku oludest mürsu lendu kõige rohkem tuul, eriti tuul kõrgemates õhukihtides, sest maapinnale lähedase tuule mõju piirkonnast mürsk lendab ruttu välja oma suure algkiiruse tõttu. Tuul ülemistes õhukihtides aga erineb alati tunduvalt maapealsest tuulest ja seepärast suurtükkidest laskmisel on tähtis teada just ülemiste õhukihtide tuule suurust ja sihti. Kuivõrt tuul ülemistes õhukihtides erineb maapealsest tuulest, selle selgituseks toome kaks alljärgnevat tabelit, mis on kokku seatud Slutski ilmajaama andmete järgi:

Tabel I.

Kõrgus m	Tuule sihi kõrvalekaldum.	
	Talvel	Suvel
100	0°	0°
200	5	2
300	9	3
400	14	4
500	18	6
600	22	7
700	24	9
800	26	10
900	26	10
1000	26	11
2000	25	12

suvel iga 100 m tagant. Tabelis II on protsentides antud tuule kiiruse sagedus mitmesugustes kõrgustes jaanuaris ja juulis.

Neist tabelitest on näha, et ühes kõrgusega muutub mitte ainult tuule kiirus, vaid ka suund ja et see muutumine on väga mitmekesine, mida on võimatu aimata maapealse tuule tugevuse ja suuna järgi.

Praegusel ajal tuleb tihti suurtükkidest lasta suurtele kaugustele, kusjuures lendjooned üle 2000 m kõrguse haripunktiga esinevad kaunis tihti. Niisugusel laskmisel tuleb arvestada tuule mõju mürsu lennule, alates maapealsest tuulest kuni tuuleni lendjoone haripunkti kõrguses, s. t. kuni 2000 m ja isegi veel kõrgemal. Kuid kuidas arvestada tuule mõju mürsu lennule, kui tuul muutub nii tugevusest kui ka sihilt juba iga 100 m tagant? Kõige õigem oleks arvestada iga 100 m õhukihi tuule mõju üksikult ja kogumõjaks võtta nende üksikute õhukihtide mõjude summa. Kuid see nõuab kogenud arvestajaid, erilisi lasketabeleid ja palju aega, nii et selleks ajaks, kui tagajärg käes, võib tuul omandada juba teise suuna ja kiiruse.

Et saada üle sellest raskusest, asenda-

Tabel II.

Kõrgus m	Tuule kiirus m/sek.								Maksimaalne tuule kiirus m/sek.	
	0—4		5—9		10—14		15 ja enam		Jaanuar	Juuli
	Jaan.	Juuli	Jaan.	Juuli	Jaan.	Juuli	Jaan.	Juuli		
100	33 <sup>1</sup> / <sub>0</sub>	62 <sup>0</sup> / <sub>0</sub>	60 <sup>0</sup> / <sub>0</sub>	38 <sup>0</sup> / <sub>0</sub>	6 <sup>0</sup> / <sub>0</sub>	0 <sup>0</sup> / <sub>0</sub>	1 <sup>0</sup> / <sub>0</sub>	0 <sup>0</sup> / <sub>0</sub>	15	9
500	18	46	37	52	31	2	14	0	20	11
1000	14	38	37	50	32	12	17	0	25	14
1500	13	34	35	50	32	16	20	0	21	14
2000	11	35	23	47	36	18	30	0	22	12

Tabelis I on näidatud keskmine tuule sihi muutmine olenevalt kõrgusest talvel ja

takse tõelik tuul fiktiivse, kujutatava tuulega, mis on ühesugune maapinnalt kuni

lendjoone haripunkti kõrguseni ja mille kogumõju mürsu lennule on täpsalt samasugune, kui üksikute tuulte mõjude summa. Seda tuult nimetatakse „ballistiliseks tuuleks“ ja teda arvestatakse ilmajaamades valemil

$$W = \frac{t_1}{T} W_1 + \frac{t_2}{T} W_2 + \dots + \frac{t_m}{T} W_m + \dots + \frac{t_n}{T} W_n$$

järgi, kus  $t_m$  on mürsu viibimise aeg  $m$ -is õhukihis;  $T$  — terve lennu aeg ja  $W_m$  — tuule kiirus ja suund  $m$ -is kihis ( $W$  — on vektorjaalne suund).

Vanasti võeti tõelise „ballistilise tuule“ asemel lihtsalt tuul  $3/4$  või  $4/5$  lendjoone kõrguses, s. t. kui, näiteks, lendjoone kõrgus oli 800 m, siis arvestati ainult tuult, mis valitses 600 või 640 m kõrguses ja tehti kõik mürsu lennu parandused ainult selle tuule suhtes. Meil veel siia maani mõned eelistavad lihtsat  $3/4$  tuult keerukale „ballistilisele tuulele“.

Kuidas seda „ballistilist tuult“ tuleb mõõta ja arvestada, sellest räägime järgmises märkmes; praegu tõestame ainult, et tuul  $3/4$  või  $4/5$  lendjoone kõrguses ei vasta nõuetele, vaid tuleb alati tarvitada ainult „ballistilist tuult“.

Selleks toimime järgmiselt: võrdleme kõik ühel laagriperioodil mõõdetud „ballistilised tuuled“ tuultega  $3/4$  kõrguses alul ainult kiiruse ja pärast suuna suhtes. Seejuures saame vahed „ballistiliste tuulte“ ja  $3/4$  tuulte vahel. Need vahed asetame rühmadesse, nii et I rühma satuvad ainult tuuled, millede juures ballistilise ja  $3/4$  tuule vahe on võrdne 0,

II	r.	tuuled, millede vahe on võrdne või alla 0,1 m/sek.
III	„	„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 0,2 m/sek.
XI	„	„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 1,0 m/sek.
XII	„	„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 2,0 m/sek.
XVI	„	„ „ „ „ „ „ „ „ „ „ üle 5,0 m/sek.

Need rühmitamise tagajärjed, väljendatud %, annavad kõvera a (joon. 1) ja suuna suhtes kõvera b (joon. 2), kus X-sihis on kantud % ja Y-sihis (joon. 1)

ballistilise tuule ja  $3/4$  kõrguse tuule kiiruste vahed m/sek. ja (joon. 2) suundade vahed kraadides.

Kõvera a vaatlemisel selgub, et 50% juhtudel, s. t. umbes pooltel juhtudel, vahe ballistilise ja  $3/4$  tuule kiiruste vahel on 0,7 m/sek. või vähem. Umbes 87% vahesid on alla 2 m/sek. ja ülejäänud osa, s. t. umbes 13% juhtudel vahed on suuremad 2 m/sek. ja peaaegu kõik vahed on alla 5 m/sek., sest üle 5 m/sek. tuli ette ainult 0,5%, nii et peaaegu 100% tõenäosusega võib öelda, et  $3/4$  tuul ei lähe lahku „ballistilisest tuulest“ kiiruse suhtes üle 5 m/sek.

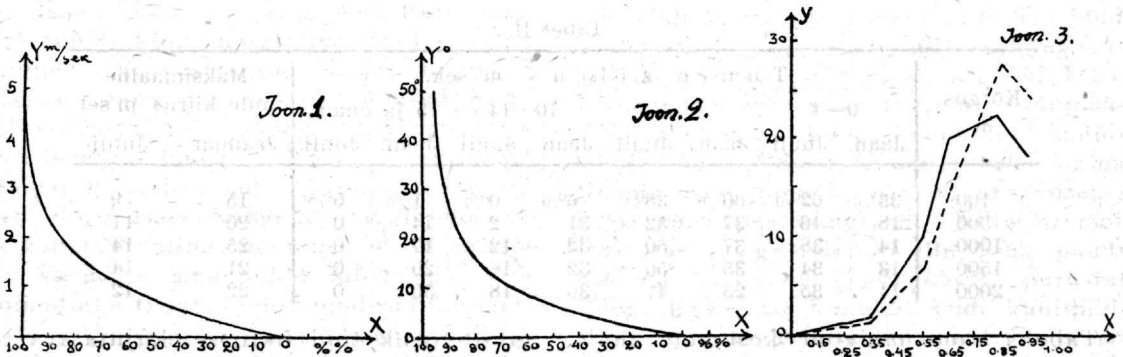
Samuti kõveralt b näeme, et ainult 50% juhtumistel oli vahe ballistilise tuule suuna ja  $3/4$  tuule suuna vahel alla  $5^\circ$ ; 95% juhtumistel oli see vahe alla  $50^\circ$  ja peaaegu 5% juhtumistel üle  $50^\circ$ .

Siit näeme, et kui suurtükiväelasi rahuldaks tuul täpsusega kiiruses kuni  $\pm 5$  m/sek. ja suunas kuni  $50\%$ , siis võiks ballistilise tuule asemel alati tarvitada tuult lendjoone  $3/4$  haripunkti kõrguses. Kuna aga moodne lasketehnika nõuab tuult täpsusega vähemalt  $\pm 1$  m/sek. kiiruses ja alla  $5^\circ$  suunas, millise täpsuse juures  $3/4$  tuule tõenäosus on.

$$0,62 \times 0,42 = 0,26, \text{ s. o.}$$

0,62  $3/4$ , siis tuleb loobuda  $3/4$  tuulest ja võtta tarvitusele ainult õige ballistiline tuul.

Ma ei ole siia maani veel kuskil leidnud tõestust, mis põhjustaks võtta tuule just  $3/4$  või  $4/5$  lendjoone haripunkti kõrguses. Meie oleme võtnud need arvud lihtsalt bona fide prantslastelt, ilma tõestusi küsimata. Püüame siinkohal veidi põhjendada nende arvude tarvitusele võtmist. Selleks võrdleme ühe laagriperioodi jooksul arvestatud ballistilisi tuuli tuultega kõrgustes 0,25, 0,35, 0,55, 0,65, 0,75, 0,85 ja 0,95 lendjoone haripunkti kõrgusest. Selle võrdluse tagajärjel saime kõverad a ja b (joon. 3), kus a on kiiruste ja b suundade jaoks ja kus X-teljele on kantud tegurid 0,25 ... 0,95 ja Y-teljele sageduse %, kui-



võrt tihti antud kõrguses tuul langes ühte ballistilise tuulega täpsusega kiiruses alla  $\pm 0,5$  m/sek. ja suunas alla  $3^\circ$ . Mõlema kõvera maksimum on  $0,85$  juures, seega siis kõige sagedamini ühtib antud lendjoonel ballistilise tuulega tuul lendjoone haripunkti  $0,85$  kõrguses. Arv  $0,85$  on suuruselt õige lähedane arvule  $\frac{1}{2}$ , nii et kui juba tarvitada tuult ühe täpi meetodi järgi, siis tuleb seda mõõta  $\frac{1}{2}$ , mitte aga  $\frac{3}{4}$  kõrguses.

Nii siis tulime otsusele, et hädakorral,

## Kõrgema Sõjakooli V lennu lõputöid.

26. jaanuaril s. a. kaitses K. S. lõputöid leitnant J. V. Till teemal: „N.-Vene ratsavägi, tema organisatsioon, relvastus, väljaõpe ja kasutamine“. Oponentideks kindral-major G. Jonson ja major J. Tomson.

Sissejuhatuses märkis leitnant Till, et tema on seadnud endale eesmärgiks „valgustada, millist sõjalist tegurit kujutab enesest praegune N.-Vene ratsavägi“. Tõmmanud mõned iseloomustavad jooned punase ratsaväe minevikust, puudutanud lühidalt tema organisatsiooni ja väljaõpet, — siirdus ettekandja RKKK ratsaväe kasutamise põhimõtete üksikasjalikumale vaatlemisele järgmise kava kohaselt: 1) ratsaväe lahingu evolutsioon ja RKKK ratsaväe praeguse lahingudoktriini aluseid, 2) luureteenistus, 3) tegevus pealetungilahingus, 4) tegevus kaitselahingus, 5) eriülesanded, 6) teiste riikide vaateid ratsaväele ja 7) järeldused. Kuna leitnant Till'ile on võimaldatud esineda samasisulise loenguga ka teistes garnisonides, siis oleks tema ettekande sisu edasiandmine siinkohal liigne.

Pärast ettekande lõppu võttis esimesena sõna kaitsevägede staabi ülem kindral-major Tõrvand, et pealkuulajana väljendada oma muljeid. Andnud mõningaid näpunäiteid lõputöö kaitsjale ettekandmise viisi kohta, kriipsutas kindral Tõrvand alla, et autor on oma järelduses üles tõstnud huvitavaid mõtteid, ent pole suutnud jääda igakord realiteedi alusele; palju sellest mida leitnant Till sooviks näha meie ratsaväes, on juba teostatud enam kui aasta eest.

Noorem oponent major Tomson käsitles töö üldist struktuuri, I jao sisulises külge, allikaid ja keelelisi küsimusi, kusjuures jõudis järgmisele otsusele: Autorilt ülesseatud eesmärgi kohaselt on töö, kui võtta suures laastus, üles ehitatud loogiliselt (kolm jagu, millest igaüks haarab omaette küsimuste-kompleksi; asjalik eessõna viib lugeja teema juurde); vähem on olnud autoril õnne mõne jao liigendamisel peatükkideks (võrdlusandmete koondamine välisriikide kohta eri peatükki, selle asemel et neid tuua paralleelselt vene normide ja tööspidamisega — viimaste allakriipsutamiseks j.n.e.), samuti üksikute peatükkide konstrueerimise loomisel. Näiteks peatükk „Organisatsioon“ algab alajaotusega „Kaitseväge teenistuse üldised alused“, mis sisuliselt kuulub II jakku (seal need andmed autoril enamasti ka korduvad); peatükki

kui ei ole võimalik ballistilist tuult kindlaks teha, tuleb püüda teha kindlaks tuul  $0,85$  või umbes  $\frac{1}{2}$  lendjoone haripunkti kõrguses. Siiski see lihtis tuule kindlakstege mine ühe mõõtmise järgi lendjoone haripunkti  $\frac{1}{2}$  kõrguses on puudulik, sest iga kord jääb teadmataks niisuguse tuule suhe ballistilisele tuulele ja üksikutel juhtudel niisuguse tuule arvesse võtmine võib põhjustada suuri vigu nii sihis kui ka suunas.

oleks tulnud alata organisatsiooni alustest, lähtudes kas või ratsaväe põhiomadusest (liikuvus, löök), millele kaasajal seltsib vastuoluline nõue tulevõimsuse näol. Sellest, kumba elementi (liikuvus, tulevõimsus) ühes või teises riigis eelistatakse, on olnud ka ratsaväe organisatsioon. Oleks tulnud ka näidata, miks venelased sümptatiseerivad rohkem liikuvusele kui teised riigid, kelle ratsaväge autor vaatleb oma töös (vene võimaliku sõjateatri iseäraldused, kodusõja kogemused, tulevikusõja iseloom venelaste vaatevinklist j.n.e.). Autori meetodit organisatsiooni käsitlemisel ei saa lugeda normaalseks: 1) kirjeldab tekstis seda, mida näitavad skeemid ja tabelid ja 2) võrdlusandmed välisriikide ratsaväe organisatsiooni alalt annab alles eri peatükis. Tegelikult oleks pidanud autori töö piirduma vaid toodud skeemidesse süvenemisega, nende võrdlemisega ja järeldamisega. Poleks olnud halb alustada organisatsiooni vaatlemist kõige väiksematest algrakudest, milliste organisatsioon kajastab ilmekalt lahkuminekuid nende riikide ratsaväedoktriinis, milliseid autor puudutab oma töös. Iga üksuse, väeosa või väekoondise organisatsiooni vaatlemine peaks lõpma sellega, et näidata lugejale, mis on seal erinevat, omapärast ja millist tegevust see organisatsioon soodustab (ratsarünnak, teotsemine jalatatult, kombineeritud tegevus). Sisuliselt on autorilt toodud andmed organisatsiooni alalt õiged; ainult poliitilist aparati on käsitletud vananenud allikate (1924. a.) põhjal, mis pärast osutuvad tarvilikuks korrektiivid, eriti komissaride instituudi võimupiiride suhtes. — Allikaid on üles antud rohkesti (48), ent ligemale pooled neist pole leidnud kasutamist lõputöös. Hinnatud on neid õieti, kuid nende kasutamise tehnika jätab soovida. Autoril on jäänud silmapaari vahele rida uusi ja väärtuslikke allikaid. — Konspekt ja lisad ei lase midagi ette heita. — Stiililt on töö laitmata; mõningad keelelised viperused, mis töös esinevad, on tingitud sellest, et autoril puudus aeg teksti viimistlemiseks. Üldiselt — sama materjali teistsuguse käsitlemisviisi juures (mitte kirjeldamine, vaid analüüs, võrdlus ja järeldused) oleks autori lõputöö väärtus tõusnud märksa.

Vanem oponent kindral Jonson peatus pikemalt vene ratsaväe väljaõppe ja kasutamise küsimustel ja nendel järeldustel, milliseid autor

teeb meie ratsaväe suhtes. Kõigepealt märkis vanem oponent, et autor on seadnud endale liig kitsa eesmärgi (v. käesoleva kirjutise teine lõik); autor oleks pidanud täiendama seda lauset, kus ta kõneleb töö eesmärgist, järgmise reaga: „ja milleks ta meid kohustab“. Autori lõputöö II ja III jao vaatlemisel väljendas kindral Johnson kokkuvõtetult järgmist: Leitnant Till hindab nähtavasti punase ratsaväe väljaõpet kõrgemalt kui venelased ise: ta loeb ratsaväe väljaõppe 1930. a. „Juhtnöõride“\*) järgi teoreetiliselt ajakohaseks, venelased ise aga leidsid temas kaaluvaid puudusi ja asusid juba 1931. a. suvel uute „Juhtnöõride“ koostamisele. 1930. a. „Juhtnöõrid“ ei andnud venelaste arvates küllalt konkreetseid näpunäiteid üksikmehe ja üksuste ettevalmistamiseks, mille tõttu kohtadel käidud igal pool ise rada. Uued „Juhtnöõrid“ (1931) on võtnud õppetöö teljeks taktikalised harjutused maastikul jao, rühma, eskadroni ja rügemendi koosseisus ja need teostatakse ka teissugustel alustel, kui seda käsitleb autor. Kui autor oleks jälginud punaväe perioodilist literatuuri, siis ta oleks leidnud sealt ka uute „Juhtnöõride“ põhimõtted („Kaval. Sbornik“ 1931 nr. 10). Ratsaväe lahingu evolutsiooni käsitlemisel on autor lasknud end liialt mõjutada V. Mikulin'i raam. „Kombineeritud lahing“; tagajärjeks on muuseas RKKA praeguse ratsaväe lahingu-eeskirja

\*) „Rukovodstvo po podgot. konnitsõ RKKA“ (1930).

II osa (1929) põhi-idee ebatäppis tõlgendamine („Normaalseks loetakse kombineeritud tegevus“). Tegelikult on selle eeskirja põhitöön veidi teissugune: püüda lahendada ülesanne eeskätt ratsarünnakutega ja jala lastuda vaid siis, kui teotsemine ratsarivis osutub võimatuks (§§ 5, 6, 24, 26 j.n.e.). Kui autor loeks Budennõi ja Tereštšenko artikleid vene sõjaajak., siis ta leiaks, et ka nemad tõlgendavad BUK II (29) vaateid selliselt. — Luure käsitlemisel on autoril läinud segi ametlikud ja mitteametlikud vaated; sellep. kirjeldatakse operatiivset ja taktikalist luuret teises valguses, kui seda teeb BUK III (1927). Alajaotuses „Lähenedamine“ kirjeldab autor rännakut, kuna lähenedamine ise on jäänud varju. Kaitselahingut vaadeldakse kohati B. Verhovski töö „Oboronit. deistv. konnitsõ“ järgi, milline aga ei seisa alati ametliku doktriini alusel; katteteenistust kui kaitse varianti (lail rindel) oleks tulnud käsitleda kaitsepeatüki lõpul. Järelopsõna (ettepanekuid meie oludes) ei ole välja kasvanud vene ratsaväe vaatlemisest; sama hästi võiks neid ettepanekuid esitada pärast saksa või türki ratsaväe käsitlemist. Ettepanekuid iseandast on huvitavad ja enamuses õiged, kuid osa neist ongi meil juba realiseeritud.

Ettekanne oli ladus.

Oponendid hindasid töö täiesti rahuldavaks.

— n.

## Juriidilised küsimused.

**K ü s i m u s 1.** Missuguse raiooni järgi tuleb maksta palka läkituste ajal Tallinnast ja Nõmmelt (I raioonist) mujale (II raiooni) või ümberpöörduvalt?

**V a s t u s:** Palkade vähendamise seadus (R. T. 111 — 1931. art. 783) määrab palga suuruse olenevalt ameti asukohest (§ 1). Sellest järgneb, et läkituste puhul teises raioonis viibivale riigiteenijale või kaitsevälasele tuleb palka maksta selle raiooni järgi, kus asub läkitatu koosseisus ettenähtud ametikoht.

**K ü s i m u s 2.** Kas uue ohv. teenistuskäigu seadluse § 180 omab tagasiulatava jõu möödunud aja peale, jaataval korral, mitme aasta peale?

**V a s t u s:** Üldreeglina seadus on makssev tulevase aja kohta ning seadust tuleb kohaldada ka nende juriidiliste faktide kohta, mis enne seaduse maksmahakkamist algasid, kuid uue seaduse maksvuse ajal veel kestsid. Tagasiulatava jõu omamiseks on vajalik seaduse sellekohane selgesõnaline määrus. Ohv. teenistuskäigu seadl. (R. T. 85 — 1931.) ei leidu määrust § 180-le tagasiulatava jõu andmise kohta. Selle-

pärast ei saa selle alusel arvestada eelmistel aastatel saamata jäänud puhkuseid täiel määral, vaid võib arvesse võtta möödunud aega üksnes niivõrt, kui võrt eelmisel aastal puhkuse saamise õigus on jäänud kasutamata tol ajal maksvuselt olnud seadluse alusel. Vana ohv. teenistusk. seadl. (R. T. 37/38 — 1924.) § 179 järgi liita võis ainult kahe üksteisele järgneva aasta puhkust ja liitmisel võis arvesse võtta eelmisel aastal kas osaliselt või täieliselt saamata jäänud puhkust. Sellest järgneb, et maksva ohv. teenistusk. seadl. § 180 järgi võib liita eelmistel aastatel kas osaliselt või täieliselt saamata jäänud puhkust, kuid mitte üle kahe aasta tagasi minnes, s. o. arvesse võttes ainult 1930. ja 1931. aastaid.

**K ü s i m u s 3.** Mis tuleb mõista perekonna abiraha seaduses (R. T. 1/2 — 1927.) § 3 tähendatud teenistusekohaga mõiste all, kas väeosa staabi asukohta, või kaitsevälase alalist elukohta?

**V a s t u s:** Perek. abiraha seaduse § 3 järgi on perekonna abiraha suuruse määraks mitte kaitsevälase elukoht, vaid tee-



nistusekoht. Sellepärast küsimuse all oleval juhul tuleb perekonna abiraha maksta selle koha järgi, kus asub väeosa.

Sama põhimõtte oli maksev ka R.T. 82 — 1923. a. avaldatud perekonna seaduses (§ 8), erandiga ainult ajateenijate sõdurite kohta, kellele makseti abiraha perekonna elukoha järgi. — el.

**K ü s i m u s 4.** N. garnisoni üleajateenijate kogu ruumide üürimiseks antakse Kaitseministri käsukirja nr. 28 — 1931. a. § 2 põhjal üleajateenijate kogule raha. Kas kogu on õigustatud oma ruumide jaoks saama riigilt tasuta kütet ja valgustust ja missuguste normide järgi juhul, kui kogu poolt üüritud ruumide põranda pind on suurem eeltähendatud käsukirjaga lubatud ülemmäärast?

**V a s t u s:** Käsukirja nr. 28 — 1931. a. § 3 põhjal sel juhul tasutakse kütte- ja valgustuse kulud riigi poolt proportsionaalselt — olemasolevate ruumide ja normide kohaselt lubatud ruumide põrandapinna suurusel. Kütte- ja valgustuse normid on kindlaks määratud Kaitseväge kütte- ja valgustusega varustamise seadluses — R.T. 39 — 1931. a.

**K ü s i m u s 5.** Kas kompani käskjalg, igapäevase ametliku posti kandmiseks kom-

panist väeosa staapi, mis asub 10 km kaugusel, talvel, mil jalgratast tarvitada ei saa, on õigustatud saama kaitseväge sõidupiletit raudteel sõiduks?

**V a s t u s:** On õigustatud saama riigiteenijate ametisõitude tasu seaduse § 1 põhjal (R.T. 54 — 1927).

**K ü s i m u s 6.** Kas kaitseväge asutises teenival eraisikul-kantseleiametnikul abiellumise puhul on õigus saada kuni kahe nädalast erakorralist puhkust.

**V a s t u s e i t a v.** Riigiteenistuse seadus (R.T. 149 — 1924.) ei näe ette erakorralise puhkuse saamise õigust riigiteenijale — abiellumise puhul.

**K ü s i m u s 7-a).** Millistel põhjustel võib ohvitser lubatud saada ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 182 ettenähtud erakorralise teenistustasuta puhkusele?

b) Kuidas mõista teenistustasuta puhkuse vältust — kuni üks aasta? Kas on mõeldud selle all puhkust kogu teenistusaja jooksul, või tuleb mõista, et puhkus võib ühekordselt kesta kuni üks aasta?

**V a s t u s:** a) I g a s u g u s t e l m o j u v a t e l p o h j u s t e l K a i t s e m i n i s t r i a r a n ä g e m i s e j ä r g i, b) I g a k o r d n e e r a k o r r a l i n e t e e n i s t u s t a s u t a p u h k u s v o i b k e s t a k u n i ü k s a a s t a.

— a —

## Ametlik osa.

### VABASTAMISI KAITSEVÄE TEGEV- TEENISTUSEST.

Kaitseväge alalise kaadri koondamiste tõttu, eelarvega nõutava kokkuhoiu saavutamiseks, on tarvilik vastaval arvul vabastada ohvitseride tegelikust kaitseväge teenistusest. Pikema kaaluks järele kaitseväge vanemate juhtide nõupidamisel leiti otstarbekohasemaks eeskätt vabastada neid ohvitseride, kes pensioni välja teeninud. Sest teataval määral pensioni saamine annab ikkagi inimesele võimaluse praegusel töökriisi ajal kuidagi äraelada. Pealegi on pensioni väljateeninud isikud juba vanemates eluaastates ja selletõttu nende lahinguvõime teataval määral vähenenud.

Vabastamisel anti teatavad soodustused Vabadusesõjast osavõtnutele nende ees, kes Vabadusesõjast osa võtnud ei ole.

Teenistusest ei vabastatud, olgugi et nad

vastaval määral pensioni välja teeninud: a) Vabadusesõjast kavalerisid, b) kõrgema sõjalise ja intendantlase haridusega ohvitseride, c) ohvitseride ja kv.-ametnike eriteadlaste, kellele raske asetäitjaid leida ja d) ohvitseride ja kv.-ametnike, kellel toita suured perekonnad kitsaste majanduslike olude juures.

Kõik vabastamisele kuuluvad ohvitserid ja kv.-ametnikud kaaluti üksikult ja kõige kõrgemal määral vastavas kõrgematest väejuhtidest moodustatud komisjonis.

Üldse vabastatakse praegusel korral ohvitseride teenistuskäigu seadluse pr. 191. põhjal ja arvatakse pensionile 23 ohvitseri ja kv.-ametniku; nendest 8 vanemat ohvitseri Vabariigi Valitsuse otsusega ja teised Kaitseministri otsusega. Vabastamine teostub 1. mail. Kuni selle ajani võimaldatakse vabastatavatele koduste asjade korraldamiseks puhkust.

## KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE.

Nr. 4225.

Tallinnas, 6. veebruaril 1932. a.

## § 1.

Vabariigi Valitsuse otsusega 3. veebruarist 1932. a. vabastatakse oma ametikohalt ja tegelikust kaitseväeteenistusest Kv. ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 191 põhjal ning arvatakse pensionile:

a) arvates 1. maist 1932. a.

1. I diviisi intendant kolonel Friedrich Sikka;

2. 6. üksiku jal. pataljoni ülem, kolonel Erich Rosenberg;

3. Kv. staabi IV osakonna ülem, kolonel Eduard Kanep;

4. 2. üksiku jal. pataljoni ülem, kolonel Peeter Oinas;

5. Varustusvalitsuse relvastusosakonna ülem, kol.-lt. Johannes Lepp;

6. Pärnu kaitsevääringkonna ülem, major Johannes Pulma;

7. I diviisi arst san.-kolonel Johan Eberhardt;

b) arvates 1. juulist 1932. a.

8. Sakala üksiku jal. pataljoni ülem, kol.-lt. Oskar-Johannes Schmidt.

## § 2.

Vabastan oma ametikohalt ja tegelikust kaitseväeteenistusest Kv. ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 191 põhjal ning arvan pensionile, arvates 1. maist 1932. a.:

1. major Aleksander Semjonov-Smolin — Kv. staabist;

2. major Aleksander Joost — Lennubaasist;

3. major Emil Tingas — Auto-tanki rügemendist;

4. kapten August Ottan — 2. üksikust jal. pataljonist;

5. kapten Julius Verhoustinsky — Kv. staabist;

6. kapten Joosep Aleksandrov-Jakunovits — 2. soomusrongi rügemendist;

7. kapten Aleksander Udikas — Tallinna garnisoni vahipataljonist;

8. kapten Feliks Treder — Varustusvalitsusest;

9. kapten Friedrich Ekker — 10. üksikust jal. pataljonist;

10. san.-kolonel Aleksander Doilov — 1. suurtükiväe grupist;

11. kv. ametnik Voldemar Ottenson — Harju kaitsevääringkonna ülema asutisest;

12. kv. ametnik August Sauga — Varustusvalitsusest;

13. s. a. kv. am. Redik Silts — Lääne kaitsevääringkonna ülema asutisest;

14. s. a. kv. am. Karl Kull — Kv. ühendatud õppeasutistest;

15. kv. am. as. Johannes Plasmann — Kv. staabist.

## § 3.

Peale hariliku korralise puhkuse, mida ohvitseridel ja kv. ametnikkudel õigus saada Ohvitseride teenistuskäigu seadluse põhjal, luban selle käsukirja §§ 1 ja 2 loetletud ohvitseridele ja kv. ametnikkudele anda enne nende vabastamist üks kuu erakorralist puhkust Ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 182 p. 2 lit. b põhjal.

A. Kerem,  
Kaitseminister.

## Kaitseväe elu.

### Kas kv. staabi ja varustusevalitsuse ohvitseride kogud ühinemisele?

Meie ohvitseride kogude loomisel kuni viimase ajani näib olevat valitsenud eraldumise tendents. Kus põhikiri seda võimaldab, seal suuremad kogud on killunenud, luues uued väiksemad kogud.

Kuid tegelik elu on näidanud, et sellel killunemisel on ka omad negatiivsed küljed. Näiteks kaitseministeeriumi hoones teenivad ohvitserid on loonud tervelt neli iseseisvat ohvitseride kogu, mis teotsevad paralleelselt ja millede tegevuses on palju ühist. Näiteks: üks kogu üüris omale poole maja suvekoduks ja teine kogu üüris omale sama maja teise poole samaks otstarbeks; üks kogu üüris omale võimla ja teised peaksid sedasama tegema; üks kogu nõutab oma liikmetele võrdlemisi suured soodustused kinodesse pääsemisel, ja teiste kogude

juhatused, et mitte ära teenida oma liikmete rahulolematust, peavad paratamatult käima sama teed. Ka tundub eluvõõrana asjaolu, et ohvitser, kes uuele ametikohale määramisega viiakse üle ühest kogust teise, loetakse lahkunuks oma endisest kogust, vaatamata sellele, et ta oma teenistuses peaaegu iga päev puutub kokku oma endise kogu liikmetega.

Ühises majas kuid mitmes ametkonnas teenivate ohvitseride teenistuslikud, isikulised ega ka vaba aja möödasaatmise tingimused ei ole nii suured, et põhjustaksid mitme iseseisva kogu olemise.

Kogu maailmas Maailmasõja lõpul võimule pääsenud eraldumise püüet näib olevat raugemisel, tema asemele astub ühinemise tendents. Ka mõned meie riigikogu rühmad on ühinenud.

Kas ei oleks aeg võtta kaalumisele kaitseministeeriumi majas teenivate ohvitseride

kahe suurema kogu — kv. staabi ja varustusevalitsuse — ühinemise küsimus. Selle ühinemise positiivsed tulemused, millest tähtsamad esimeseks nende kahe ametkonna koostöö soodustamine ühises kogus loodavate isiklikkude tutvuste kaudu ja teiseks kogu asjaajamise lihtsustamine, kaaluvad üles kõik ühinemisega kaasaskäivad pahed. Raskused ühinemise teostamisel on ülesaadavad hea tahtmise juures.

Käesolevate ridade ülesanne on juhtida asjaosaliste tähelepanu tähtsale, kuid näiliselt unustusse jäänud tähendatud kahe kogu ühinemise küsimusele, selle igakülgeks läbikaalumiseks praegusaja elunõuete ja arusaamiste kohaselt. H. V.

## Valimiste tulemusi ohvitseridekogudes.

### 3. üksik jalaväe pataljon.

Juhatuses esimees — kapten Madisson, liikmed — kapten Silman, kapten Grasmandorff, kapten Kase. Tagavara liikmed — n.-leitnant Vind, n.-leitnant Talpak.

Revisjoni komisjoni esimees — kv. ametnik Neifand, kapten Martinson, n.-leitnant

Aal. Tagavara liikmed — n.-leitnant Kiljako, kv. ametnik Tõnisson.

### Sõjaringkonnakohtu.

Juhatuses esimees — kolonel-leitnant Knorring, juhatuses liikmeteks: major Helk, major Ainson ja major Niggul. Juhatuses liikmete kandidaadid: kapten Anvelt ja leitnant Paris.

Revisjoni komisjoni liikmed: kv. ametnik Leht, kv. ametnik Luik ja kv. ametnik Trubok. Revisjoni komisjoni liikmete kandidaadid: kolonel-leitnant Leithammel ja kv. ametnik Rink.

### V. O. K. tegevusest.

Arvesse võttes palkade vähendamist, otsustas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu juhatus alandada ööbimiseraha ohvitseride kodus 50 sendile ööpäeva eest senise 75 senti asemel. Alandatud taks pandi maksma arvates 1. veebruarist s. a. Samuti 1. veebruarist s. a. alates vähendati juhatuses poolt ka lõunasöökidest hinda kasiinos 10 senti võrra portsjonilt. Praegu maksavad Keskkogu kasiinos lõunad (3 rooga) ühes teenimisega 45—55 senti.

## Sõjakirjandust.

### INGLISMAA.

#### THE ARMY QUARTERLY. Jaanuar 1932. a.

1. Toimetusest. Möödunud veerandaasta sõjapolitiliste sündmuste ülevaade. Üksikasjalikumalt käsitletakse Mandžuuria küsimust. „Pole kohane praegu ennustada — ütleb autor — kuidas Rahvasteliidul läheb korda lahendada Jaapani-Hiina konflikti, kuid on selge, et see lahendus peab olema soodus Jaapanile, kellel on Mandžuurias kaitsta oma tähtsad ning elulised huvid.“ Mis puutub kolmandasse asjaosalisesse, N.-Venemaasse, siis sealpoolt polevat karta aktiivset väljaastumist Mandžuuria asjus, sest „kuigi enamlastel pole veel loobunud mõttest, teostada Maailmarevolutsiooni punaviie abiga, ei saa nad ajada agressiivset välispoliitikat nii kaua, kui pole loodud nõukogude riigis kindel sisemine kord, mis on tähtsaimaks tingimuseks edukaks võitluseks välisvaenlasega.“ Säärast sisemist korda polevat praegu N.-Venemaal saavutatud.

2. Kapten L. H. Liddell Hart. 1931. a. kont-rastid. Liikumine või seisak. Autor, kes võttis osa 1931. a. augustikuul Alder-shoti ümbruses (Inglismaal) korraldatud taktikalistest õppustest, kus tegutsesid sõjaaegsete koosseisudeni täiendatud väeosad, leiab, et jalav.

diviis välimuselt on jäänud samaks, mis ta oli Maailmasõja lõpu poole. Rännakul kujutab diviis endast ikka veel lõpmatut teosammul edasirühkivat kolonni, kus jalgsi liikuvad sõdurite massid vahelduvad pikkade, mitmet sorti sõidukite ridadega; samuti kui varem jalaväe pataljon venib kuni 1 km pikkuseks, millest umbes pool tuleb vooride arvele; endiselt võib näha vanu Buuri sõja aegsed ambulantsi vankreid, mis — autori arvamus järgi — juba ammugi oleksid pidanud olema sõjamuuseumis. Sattudes vastase pommide alla õhust või olles rünnatud vaenlase tankidelt sääranne rännakkolonn kahtlemata kannab suuri kaotusi; sealjuures laiali jooksnud jalasõdureid on võimalik hädaohu möödudes uuesti koondada, kuid see pole hõlpsasti teostatav vooride suhtes. Uudisena praeguse diviisi koosseisus esinevad mõningad uued suur-tükiväe ja ratsaväe üksused, kuid need teevad diviisi veelgi raskepärasemaks, suurendades rännakkolonn pikkust endise 25 km pealt kuni 35 km. Autor, kes muu seas esineb tulise motoriseerimise ja mehhaniseerimise pooldajana, leiab, et diviis tema praegusel kujul pole kohandatud modern sõjapidamiseks, sest ta on liialt raske, paendumatu ja aeglane liikumisel. Tuleviku jalaväe — kui jalaväel üldse on etendama mingisugust osa tulevikusõjas — ta kujutab endale ette kerge jalaväe („light infanterie“) pataljonide näol, kes koosseisult on umbes poole

vähemad praegustest ja on varustatud auto-  
maatpüssidega ning kuulipildujatega. Rännakul  
need pataljonid transporteeritakse 6-rattalistel  
veoautodel või omnibusidel; kolonni eel liiguks  
avangard soomustatud ja kuulipildujatega va-  
rustatud autodel, veel kaugemal ees — juure-  
ja rännakjulgestusosad väikestel, kergetel autodel  
(„baby“ cars). Samadel manöövritel autor on  
jälginud ka motoriseeritud ja mehhaniseeritud  
üksuste harjutusi, mis teda on rahuldanud täie-  
likult.

3. Kapt. C. Collin Davies. Briti suhted  
Khyberi ja Tirahi afriidi rah-  
vaga. Ajaloolisi andmeid küsimuse kohta.

4. Saksa ametlik Maailmasõja  
ajalugu. Maailmasõja ajaloo viimase ande  
(„Der Weltkrieg 1914 bis 1918. Bearbeitet im  
Reichsarchiv. Kriegsrüstung und Kriegswirt-  
schaft. Erster Band.“ Berlin, Mittler, 60 Mark)  
lühikene kokkuvõte.

5. Kindr.-major W. D. Bird. Briti maa-  
sõja strateegia sõjas Napoleoni  
vastu 1803.—1814. a. Majanduslikku-  
de ja poliitiliste faktorite mõju.  
Artikkel järgneb.

6. Kapt. Eliot Warburton. Sada tundi.  
Autori mälestusi läbielamustest Saksamaal pä-  
rast Maailmasõja lõppu, Kappi võimuharamise  
ajajärgust.

7. Kol.-lt. I. M. Scammell. Klassikud  
ja sõjaajaloo uurimine. Kõik suured  
väejuhid on pidanud lugu klassikutest; Xeno-  
phon, Caesar ja teised olid allikateks, kust nad  
ammutasid juhtimisoskust. „Lugege Alexandri,  
Hannibali, Caesari, Gustavuse, Turenne'i, Eu-  
gene'i ja Friedrich'i sõjakäikude kirjeldusi...  
see on ainuke tee, kuidas saada suureks väe-  
juhiks ja avastada sõjakunsti saladus.“ Täna-  
päev ei ole nendel Napoleoni sõnadel enam en-  
dist mõju; nüüd on maad võtnud arvamused, et  
suureks väejuhiks ei või saada, vaid selleks peab  
sündima, mispärast oleks ka üleliigne klassikute  
uurimine. Tänapäev on eelistatav n. n. prakti-  
ka ohvitser („practical officer“), kes tunneb põh-  
jalikult oma igapäevast tööd; sõjaajaloo tun-  
dmine loetakse üleliigseks luksuseks, mida ei saa  
praktiliselt ära kasutada näiteks riviõppusel.  
Autor ei poolda seda vaadet. Viimasel ajal ole-  
vat siiski märgata suurenevat huvi klassikute  
vastu eriti Inglismaal ja P.-Ameerika Ühendrii-  
kides; seda tulevat tervitada.

8. Major R. S. Waters. Õhuasjandus  
prantsuse sõjaväes revolutsiooni-  
sõdade ajal. Ajaloo andmeid küsimuse  
kohta XVIII sajandi lõpust ja XIX sajandi al-  
gusest.

9. Brig.-kindr. Cosmo Stewart. Parson  
Eade Krimmis. Huvitavaid väljavõtteid  
ühe sõjaväe kaplani päevikust (seni avaldama-  
ta), kes on osa võtnud Sevastopoli piiramisest  
liitlastelt 1854./55. a. Järgneb.

10. Major O. T. Frith. Mehhaniseeri-  
mise reaktsioon. Tegelikult rivijuhi arva-  
muse mehhaniseerimise kohta, pro ja contra. Au-  
tor on 4 aasta vältusel Indias juhtinud mehha-  
niseeritud keskmise kal. suurtükiväe patareid, mis-  
pärast tema arvamused küsimuse kohta vääri-  
vad tähelepanu, kuigi need on kujunenud India  
olude mõjutusel.

11. Toitmine sõjaajal. Kokkuvõt-  
teid raamatust: Sir William Beveridge, „Food  
Control in War Time“ (London, Humphrey Mil-

ford: Oxford, at the University Press, 1928),  
mis on kroonitud auhinnaga Carnegie insti-  
tuudilt.

12. Brig.-kindr. C. D. Bruce. Mandžuu-  
ria — Kauge-Ida võitlusareen. Lühike  
ülevaade Mandžuuria küsimuse arenemi-  
sest. Autor arvab, et nii kaua kui Mandžuurias  
puudub kindel võim, jääb see loodusvarade po-  
lest rikas maa sõja tallermaaks. On selge, et ei  
Hiina ega N.-Venemaa ei saa olla selleks või-  
miks, kes suudaks siin luua korda ja kindlus-  
tada julgeolekut. See ülesanne oleks jõukohane  
ainult Jaapanile. Mispärast ei peaks ka Rah-  
vasteliit andma Jaapanile mandaati Mandžuuria  
valitsemiseks samadel alustel nagu see on antud  
Inglismaale, Prantsusmaale j. t. Iraqi, Syria,  
Transjordanias j. n. e. suhtes, küsis autor. Sää-  
rase korra juures oleksid kindlasti ka Hiina ja  
N.-Venemaa huvid Mandžuurias paremini kait-  
tud kui üldise korralageduse juures, mis seni  
on valitsenud sel maal.

13. Sõda Idarindel. Kokkuvõte Wins-  
ton S. Churchilli raamatust: „Maailma kriis.  
Idarinne“ („The World Crisis. The Eastern  
Front“). Thornton Butterworth, Ltd.). Referen-  
di arvamuse järgi Mr. Churchilli raamat pole  
sõjaajalugu selle harilikus mõttes: ta on rohkem  
impressionistlik, värviküllane ja elav sündmuste  
kirjeldus, kui nende täppis, detailidesse laskuv  
uurimine ühes tarvilikkude järelduste tegemise-  
ga. Eriti tabavalt olevat autor iseloomustanud  
Idarinde tähtsamaid väejuhte, nagu näiteks Con-  
rad von Hötzendorfi, seda „optimistlikku pealetun-  
gi apostlit, kellele kuulipildujad ja okastraat val-  
mistasid nii palju pettumusi...“ Vaatamata  
nendele omapärasustele väärivat Mr. Churchilli  
raamat tõsist tähelepanu, kui huvitav sissejuha-  
tus Idarinde operatsioonide ajalukku.

14. Kindral Gough ja viies armee.  
Mõtteavaldusi raamatu kohta: „The Fifth  
Army“, kindr. Hubert Gough (Hodder and  
Stoughtoni kirjastus).

15. „Vajatakse vangid“. Ühe inglise  
ohvitseri läbielamusi öise retke sooritamisel  
sakslaste kaevikutesse 1916. a. augustikuul Yp-  
res'i all.

16. Kapt. C. R. Major. Rühma vahe-  
kohtuniku tegevusest. Mõningaid prak-  
tilisi näpunäiteid küsimuse kohta.

17. Kapt. M. E. S. Laws. Yorktown,  
1781. a. Kirjeldanud lühidalt Yorktowni operat-  
siooni, autor rõhutab laevastiku tähtsust selle lä-  
biviimisel. Inglismaa pidavat siit ammutama  
õpiseid ja mitte loobuma merede valitsemisest;  
vastasel korral võivat korduda Yorktowni päe-  
vad 1781. a., ja seekord juba inglaste suhtes.

18. Horace Wyncham. Rügemeni polo  
Inglismaal. Andmeid polomängu arenemi-  
se kohta Inglismaal, eriti sõjaväes.

19. Bibliograafia.

## N.-VENE.

### VOINA I REVOLUUTSIA.

Kaksteistkümmes raamat (dets.) 1932.

Operatiivsest ülesandest. Üles-  
ande piiritlemine ajas ja ruumis. Artiklis on  
toodud meetod ülesande analüüsimiseks.

Lendülesanded kui õppemeetod  
juhtkonna ettevalmistamisel. Lend-  
ülesanded õppeviisina leidvat punaväes laia ka-

sutamist. Selles kaldutavat isegi liialdamistesse. Artiklis tuuakse põhimõtteid lendülesande sooritamisest ja näiteid, kuis tuleks sooritada lendülesandeid rügemendis.

A. Rotermel: Tannebergil lahing ümberpiiramise ja selle vastu võitlemise seisundist.

Pikema analüüsi tulemusena autor ümberpiiramise ja selle vastu võitlemise seisundist näitab, et vastaste poolte jõududeks oli operatsiooni üldpiirides: sakslastel 150 jalaväe pataljoni, 58 eskadroni, ca. 700 suurtükki (neist 130 rasket); venelastel (VI, XIII, XV, XXIII ja I väekõrpused, 4., 6. ja 15. ratsadiviisid) 168 jal. pat., 72 eskadr., 546 suurtükki, neist 12 rasket.

Kuid operatsiooni otsustavas raioonis ja otsustaval momendil olid jõud järgmises suhtes: sakslastel ca. 138 jal. pataljoni, 46 esk., 680 suurtükki; venelastel ca. 80 jal. pataljoni, mõned eskadronid ja 300 suurtükki.

Seega operatsiooni alul olid jõud üldiselt võrdsed. Venelastel oli küll jalaväe pataljonides arvuline ülekaal, kuid pataljonide sõjaline väärtus oli väike. Venelaste ratsavägi olevalt olnud igas suhtes ülekaalus sakslastest, kuid kõrgem juhtimine ei olevalt osanud kasutada ratsaväge olukorra nõuetele vastavalt ja seega operatsiooni üldarengu seisundist Vene ratsavägi ei andnud seda, mis ta oleks suutnud anda eduks. Suurtükiväes oli sakslastel kogu aeg suur ülekaal. Sakslaste vägede juhtimine on kaugelt parem venelaste omast. Sakslaste kõrgem juhtimine riskeerib kui manöövrivis nii jõudude grupeerimises operatsiooni mitmekesisistes faasides. Venelased pööravad liig suurt tähelepanu operatsiooni julgustamisele, mis ei vastanud olukorrale. Koostöö venelaste juures olnud nõrk. Tulemuseks — sakslased teostavad oma suures ulatuses kavatsatud operatsiooni, venelased ei suutnud ajada nurja ümberpiiramist seetõttu, et olid kõigiti ebakõpsed vastutõötamiseks sakslaste kavale.

V. Krasilnikov: Küsimusi sõjateadusliku töö alal. Maailmavaate revideerimise küsimus ka sõjateaduslikus töös on punaväes hoogsalt võetud revideerimisele. Marxistliku töökspidamised ei olevalt jõudnud end seni Vene sõjanduses küllaldaselt maksma panna. Senine töö sõjateaduses olevalt olnud kindla ilmema. Tulevat likvideerida kindla marxistliku ilma isikud, „isikutele vaatamata“ (... Likviidaatsia obezlitški ... „ne vziraja na liitsa“...). Uuena õppemeetodina teadusliku töö uues suunas propageeritakse n. n. „brigaadset meetodit“, mis seisab töö kollektiivses täitmisel, kus üksik teotseb mõne vähema küsimuse kallal, kuid ikka üldteema piirides ja selle kasuks.

Osas „Välisriikide sõjaväed“ on toodud ülevaade (tabelid) ratsaväe organisatsioonist: Soomes, Eestis, Lätis, Leedus, Poolas, Rumeenias, Türgimaal, Pärsias, Afganistanis, Jaapanis, Austrias, Inglismaal, Bulgaarias, Belgias, Ungaris j.n.e., kokku 46 riigis.

H. Mavljutov: Mäss Kuproose saarel (21. okt. 1931).

Saare pindala 3584 ruutmiili, elanikke 1921. a. rahvalugemise järgi 310.000 inimest. 1927. a. oli sissevedu 1.585.940 inglise naela eest ja väljavedu 1.542.870 inglise naela eest. Väljavedu on näidanud viimasel ajal langust. Majanduslik

seisukord saarel halveneb. Saare elanikud kreeklased (80%) hoiavad Kreeka poole ja tahavad inglaste ülemvalitsusest lahti saada, sellest tuli j. mäss.

Kriitika ja bibliograafia.

K.

## ROOTSL.

NY MILITÄR TIDSKRIFT.

Nr. 2. 1932.

Esimene artikkel käsitleb kaitseministeeriumi eelarvet käesoleva aasta kohta ja leiab, et eelarves on osatud eraldada peasju kõrvalasjust. Hoolimata kaunis rohketest kutsutustest on siiski õnnestunud eelarves seda alles hoida, mis kaitsevalmisoleku korraldus- ja ettevalmistustööks hädavajalik. Eelarve on vähenenud 8,8 miljoni krooni võrra ja tõuseb 122 miljoni kroonile. Sellest summast langeb maa- ja mereväele 72,9 miljonit, mereväele peale 39,2 miljonit, lennukiväele peale 9 miljonit ja kaitsedepartemangu peale 0,9 miljonit krooni.

Kõige enam kahetsusväärseks peab ajakiri vabatahtliku kütikorralduse summa vähenemist 470.000 kroonilt 280.000 kroonile. Selle vastu on lennumaterjali hankimise summa tõstetud 2.376.000 kroonilt 2.600.000 kroonile.

Ära märkida tuleb veel, et kranadipildujate varustuse (tankide vastu võitlemiseks) arendamiseks on määratud viimaks korduvate sellekohaste ettepanekute peale 260 tuhat krooni. Kaitseministeerium peab seda relvastuse laadi kaitse efektiivsuse seisukohalt kaunis tarviliseks.

Järgmine kirjutis kõneleb lennukiväe alluvuse küsimusest. See asi on Rootsis juba aastaid päevakorral, ilma et oleks suudetud teda üldiseks rahulduseks lahendada.

1926. aasta suvest saadik allub lennukiväe ettekande suhtes kaitsedepartemangu ülemale — mereväele. Juba 4 kuud hiljem pööras seekordne lennukiväe ülem kuninga poole kirjaga, kus ta seletas, et lennukivägi peaks saama iseseisvaks rahu- kui sõjaajal, kuna tema alluvus mereväele ei ole otstarbekohane ja takistab õhukaitse loomuliku arenemist. Mereväe valitsus leiab aga, et lennukivägi on ainult abirelv, eeskätt mereväele, sellepärast peaks seisukord jääma endiseks.

Küsimust on sest saadik harutatud mitmes komisjonis ja on harilikult ikka tulnud otsusele, et lennukivägi peaks olema iseseisev, „et kindlustada lennuasjanduse asjatundlikku ja objektiivset käsitust kõrgemas instantsis ja võimalikul viisil vältida kahjulikka hõõrumisi maa- ja mereväe huvide vahel“ — nagu seletab üks komisjon.

Ka ajakirjandus on ses küsimuses sõna võtnud ja tähtsamad lehed asunud seisukohale, et lennukivägi peaks saama iseseisvaks. Ometi ei ole kaugemale saadud, kui lennukapteni asemele on määratud nüüd lennumajor mereväe staapi lennu-asjatundjana. Kuid vaevalt muudab see uuendus asja. Isegi kui lennumajorile antakse võimalus otsekoheks ettekandeks departemangu ülemale, ei ole selles veel mingit kindlustust, et õhurelvade huvid pääsevad oma õigusele — seletab ajakiri.

Edasi kõneldakse palga- ja isikuküsimustest kaitseministeeriumi eelarves. On juba pikemat aega olnud kavatsusel tõsta vane-

mate leitnantide ja seersantide palku, kuid raskeil majanduslil põhjusil on asi ka seekord edasi lükatud. Ainult ülilmääraste lipnikute seisukorda on vähe parandatud ja nad saavad teatud tasu, teenistuskohuslise palga, toidu- ja riie-tusraha ulatuses.

Teenistusetõusu olud on Rootsis nüüd õige halvad. Seda kavatakse vähe parandada enneaegu pensionile mineku ehk teenistusest lahku-mise — ühes pensioniõiguse säilitamisega — korra maksmapanekuga. Riigipäevale tahetakse sel aastal teha vastav ettepanek.

Järgmine, pooleli jääv, artikkel, kõneleb jala-väe väljavaru-stusest. Katsetatud on sõduri kogu isikliku varustusega ja püütakse jõuda selgusele, missugune on kõige otstarbeko-hasem nüüdisaja oludel, arvesse võttes ka gaasi tarvitamist sõjas. Katsetatakse jätkuvalt ja artikkel käsitleb seniseid resultate, saadud suve katsetustest.

Kogu rännakvarustus kaalub 22—23 kg, vastavalt mitmesugustele teenistuse-gruppidele. Uus varustus on seega endisest 7—8 kg kergem. Pearõhku on mundri juures pandud otstarbekohasusele ja sellepärast jäävad ilu küsimused loomulikult kõrvale. Katsetati ainult ühte riidesorti, hall-pruun-rohelist puuvillariiet, mis on odav ja vastupidav. Suveoludes osutus riie heaks, kuna talve kohta puuduvad katsed. Tuule vastu kaitseb ta hästi, vähem aga niiskuse vastu; impregneerimise katseid ei ole veel tehtud.

Eriti tähtsaks peetakse riide impregneerimist gaasi vastu. Kaitset tuleb otsida kõige pealt nahale hädaohtliku sinepigaasi vastu. Kuna pikaajalise gaasikaitsega riie ventilatsiooni ras-kenduse tõttu vähendab liikuvust, siis võib tema tarvitusele tulla ainult gaasimeeskonna jaoks. Mis puutub muu meeskonna kaitseks, siis ei saa see olla nii efektiivne. Ometi arvavad asjatund-jad, et lähemas tulevikus hakatakse valmistama impregneerimisainet — Ühendriigis olevat juba olemas „Impregnite“, mis kaitstvat kümme-kon-d tunni jooksul — mis täielikult kaitseb harilikult sõjaväljal võimaliku nõrga sinepigaasi vastu.

Tähtis on ühtlasi mundri lõige. Ta peaks olema säärane, et ta võimalikult hästi kaitseks gaasi vastu. Samuti peaks riiete puhastus gaasist olema hõlpus ja ka nende ärahävitamine võima sündida ilma suuremate majandusliste tagajärgedeta. Eelpool tähendatud põhimõttele nõutakse, et mundririie kõlbaks impregneerimi-seks gaasikaitseks vähemalt 4 tunni jooksul, et mundrit ja jalanõusid saaks tarviliselt kinni panna gaasikaitseks ja et riideid oleks võimalik gaasist puhastada.

Lõike seisukohalt katsetati kolme laadi mundrit: bluusi, selle peale käivate pükstega, bluusi, selle alla käivate pükstega, ja viimaks „overalli“, kusjuures selgus, et viimane laad on kõige otstarbekohasem. Ühtlasi leidsid gaasiekspertid, et overall on ka gaasi-kaitse seisukohalt kõige praktilisem ja kindlam.

Sinelid prooviti kaks mudelit, kusjuures vahe seisib peamiselt pikkuses — üks ulatab põl-vini — teine on umbes 1 dm lühem. Sineliriie on sama, mis mundril. Sinelid osutusid tuule vastu heaks kaitseks ja sobivaks laagririideks. Pikkuse suhtes ei jõutud otsusele, mis sobivam. Katseid tahetakse jätkata, et saada selgusele, kas võib sinel ühes muu riie-tusega asendada tal-

vel pihtkasukat, mis pakub küll rohkem kaitset külma vastu, varjab aga ainult ülemist kehaosa.

Müts on puuvillariidest, väga kerge, ei hoi-a aga õhukese riide tõttu kuju. Talve tarvis on ta kohandatud kõrvade ja kaela kaitseks külma vastu. Kaitseks gaaside vastu, maski jätkuna, kantakse kapushongi. Katsetatakse, missugusel määral võiks see kange külмага mütsi täien-dada.

Pesu on katsetatud mitmesugust, nagu pool-villast flanelli, täisvillast flanelli, trikood j.n.e., kusjuures selgus, et trikoo oli kõige kohasem, vähemalt suvel. Kuna aga ihupesu tähendus kehasoojuse alalhoidjana tuleb ilmsiks just tal-vel, siis jätkatakse katseid ses suhtes.

Jalanõudena tarvitati katseks uut tüü-pi, mille otstarbeks kaitsta jalga külma, kuid ka gaasi vastu. Niisugused jalanõud on valmistatud puuvillariidest, millest mundergi, ja varus-tatud veekindla nahktallaga. Nad on kerged ja osutusid õige kohasteks laagrisaabasteks. Talve proovil impregneeriti nad linaõliga, niiskuse kaitse sihiga. Missugusel määral nad talve-nõuetele vastavad, ei ole veel selge.

Katsetati ka rännakusaapaid lühema aja kestel. Siingi tuleb ilmsiks tendents, sõduri varustust võimalikult kergeks teha ja selle sihiga on need jalanõud muudetud kergemaks, kuna vahetallad ära jäetud ja sääri lühendatud. Saapad on hästi impregneeritud niiskuse vastu ega vaja mäaret, vaid pestakse puhtaks veega.

Ratsaväe küsimuse kohta võtab sõna kindral-major Ernst Linder. Sellest asjast on juba ajakirja eelmises numbris kõnelnud ja soovitatud Rootsi ratsaväe endisele tugevusele viia, mille tema 1925. aastal vastavate kokku-tõmbuste läbi kaotanud. Selle sammu põhjuseks olnud tol korral maal üldiselt valitsev vaade, et ratsaväe tähtsamaks või peaaesandeks olevat luure. Kindral-major Linder seletab aga, et maa juhtivad sõjaväelased mõistsid juba siis, missugune suur tähendus on ratsaväel tse la-hingus. Mitte asjalikud põhjused ei vii-nud Rootsi ratsaväe vähendamisele, vaid era-konnapolitilised mõjud.

Autor toob kindralstaabi poolt välja antud raamatust „Mõningaid kogemusi Rumeenia sõja-käigust“ näiteid ratsaväe suure tähenduse kohta sõjas. Raamatust tuuakse näiteid edukatest ratsaväe operatsioonidest.

Mis puutub ratsaväesse luure seisukohalt, siis öeldavat nimetatud raamatust, et ratsavägi tõi küll mõningail juhul tähtsaid teateid; aga vahel ei saanud ta halbade teede ja ilmade tõttu mit-me päeva jooksul mingisuguseid väärtuslisi tea-teid muretseda. Üldiselt tuleb tunnistada, et ratsaväe tegevus luures on nüüdisaja relva mõju tõttu palju raskemaks muutunud.

Mis puutub ratsaväe tegevuse vähestesse ta-gajärgedesse maailmasõja ajal teistel väerindeil, siis on siin kindral-major Linderi arust süüdi ebakohane korraldus. Näiteks olla hea Saksa ratsavägi sõja algul ära jaotatud olnud ühesar-naselt kogu väerindel ja kasutatud teda kindlus-tatud rinde vastu ja mägedes, selle asemel, et teda viia vabale parentiivale. Hoolimata sellest valedispositsioonist tulnud Saksa ratsavägi Maa-ilmasõja alul toime mõnegi tähelepanuvääriva operatsiooniga. Nõnda etendanud v. d. Mar-witzi ratsakorpust suurt osa enne Marne lahingut ja ses lahingus. Selle juures olla v. Gar-nieri divisjon mõningate võitluste järgi jõudnud

punktini, kus ta oleks võinud kogu Inglise väele anda raske löögi, kui mitte varustuse, peamiselt laskemoona, juurdevedu ei oleks divisjoni kiire edasiliikumise läbi sattunud korratusse.

Ratsaväest on ainult siis tõelik kasu — seletab autor — nagu näitavad kogemused, kui suured ratsaväe osad on organiseeritud ja varustatud nõnda, et nad võivad tegutseda iseseisvalt ja saavad niisuguse teovabaduse, et nende strateegiline ja taktikaline väärtus võib täielikult avalduda.

Iseseisvat ratsaväge ei tule sellepärast harilikult kasutada üksikute armee-osade erihuvides. Tema ei pea ka sellepärast, nagu ütleb kindral v. Poseck üsna õieti, alluma üksikuile armeedele või korpustele.

Viimases artiklis kõneldakse ratsastuse kiirõppusest ja leitakse, et maades, kus sündteenistuse aeg lühike, on uus ratsastussüsteem otstarbekohasem. Kuna vana süsteem püüab selle poole, et ratsanik annaks oma mõju läbi hobusele teatud vormi (rütti) ja selle läbi saavutaks hobuse muskulisüsteemi ja liikumismehhanismi ökonoomilise kasutamise, annab uus süsteem hobusele täieliku vabaduse. Ratsastusõpetuse sihiks on viia meest ja hobust nii kaugemale, et nad mõlemad suudaksid võimalikult väikse jõukuluga ühest paigast teise liikuda, missugune ka maastik ja kiirus oleksid. R.

## SAKSAMAA.

### „MILITÄR-WOCHENBLATT“

nr. nr. 27, 28. — 1932.

Lahinguribade võlus. Saksa lahingueeskirjas 1906. a. olevat esimest korda „plaanikirja pealetungi“ käsitlemisel kõneldud „pealetungi riba“ määramisest suurematele koondistele, et säilitada pealetungi sügavust ja ära hoida koondise laialivalgumist pealetungi teostamisel. Meie ajal mindavat „ribade“ andmises liiale, isegi rühmadele antavat ribad. Tannenbergi võit 1914. a. olevat saavutatud ribade määramiseta väekoondistele. Seepärast ei tulevat juhtimisel püsida lahinguribade võlus (im Banne des Gefechtsstreffens), vaid võimaldada teotsevatele üksustele manööver laiemas ulatuses.

Leppa: Inimelude kokkuhoiust Maailmasõjas. Käsitletakse kaotusi Austro-Ungari armee väegrupis, mille juhiks oli Ertshertzog Eugen ja staabiülemaks kindralfeldmarssal Krauss. Leitakse, et kaotused inimeludes olenevad vägede ettevalmistusest rahuajal ja kõrgemast juhtimisest sõjas. Kaalumata ja tarvilise materjalita ettevõetud pealetungid olevat sageli inimelude asjatu raiskamine. Kõrgem juht, kellest oleneb operatsiooni teostamine, peab peale teadmiste, oskuste ja talendi veel omama kõrge moraali, mis hoiaks ära loorberite lõikamise hulkade vere eest. Kuid kellegil ei olevat õigust ette heita kaotuste pärast, mis tuli kanda sõjalise olukorra tõeliste nõuete tõttu.

Major Dr. Mouths: Uus kahesentimeetrine kahurkuulipilduja, mis valmistatud Solothurn'i relvatehases.

Väkeriikide relvatehastel olevat erilise süm-

paatia 2 cm-liste väikekahurite vastu. Nii valmistavat selliseid Oerlikon'i tehas Schveitsis, Madsen Taanis, HIH Sidereus Hollandis ja uusimaid tüüpe pärast pikemat pausi Solothurn'i tehas Schveitsis.

Kahesentimeetrised mürsud olevat jõuetud raske tanki vastu ka soodsail tabamusil, nad olevad kohased vaid võitlemiseks kergeste tankide ja lennukite vastu. Seepärast on neile relvadele leiutatud suur tulekiirus ja vastav lafett. Solothurn'i kahurkuulipilduja omadused on:

Kaliiber 20 mm, raua pikkus 65 kaliibrit (1300 mm), raua kaal 17 kg, kahuri-klp. üldkaal 59 kg, kaal tulepositsioonis (ratatata) 218 kg, granaadi kaal 135 g, algkiirus 850—880 m/sek., tulekiirus 200—220 lasku minutis, kasett 20 padruniga kaalub 9,5 kg.

Autor leiab, et Solothurn'i väikekahur (kahur-klp.) olevat täiuslikumaid relvatüüpe üheaegseks võitluseks kergeste kiiresti liikuvate tankide (tankettide) ja lennukite vastu. (Ei tohi unustada, et sellised kiitvad otsused relva kohta võivad pääseda ka väga solidsesse ajakirja äri leidliku reklaamina. K.)

Sõjamehe elukutse eetika. Meie ajal inimkond põeb elukutse kriisi: aineiline hüvang mõjutab inimese tegevuse suunda. Ka sõjamehe kutse on puudutatud kriisist. See aga olevat riigile ohtlik. Tulevat kasvatada rahvast austama sõdurikutset, sest siin lugupidamise kaotus on võrdne rahva iseseisvuse kaotamisele. Kahjuks meie aeg ei tahtvat arvestada seda ajaloos tuhandeid kordi esinenud tõsiasja.

Kindralmajor Muff „Saksamaa ja Euroopa“ käsitletakse Hermann Stegemann'i äsja ilmunud teost „Deutschland und Europa“ ja leitakse õige olevat autori teose põhitees: „Saksamaa tõustes tõuseb Euroopa, Saksamaa langedes langeb Euroopa“.

See on laul samast sakslaste „kõrgest misionist“, mida korrutati enne Maailmasõda Saksa juhtivates ringides ja mis sundis Euroopa rahvaid enesekaitseks haarama relvi.

Põhja-Ameerika ühendriikide sõjaväest. Tankide taktikast. Zikzaksõit.

Däniker: Uusi lafette automaatrelvadele maapealse ja õhuvaenlase vastu võitlemiseks. Ülvaade ja joonised.

Sõjaväelistes teadetes märgitakse ära Inglismaa poolt lennusaadama ehitamist Malta saarele, mis läheb maksma 206.500 £. Eestist märgitakse ära uuel strateegilisel raudteel (Tartu—Petseri) liiklemise algus. Rumeenias nõudvat kuningas Karol vanema ohvitserkonna moderniseerimist, s. o. süvenemist poliitilistesse küsimustesse.

Soomes pühendatakse tähelepanu ohvitseride teadmiste ja oskuste täiendamisele mitmesuguste uute kursuste avamise kaudu, nagu nähtuvat armee juhataja kindral Sihvo avaldise ajakirjandusele.

Poolas olevat suures ulatuses käimas armee motoriseerimine ja mehhaniseerimine.

P. Am. Ühendriikide 1932/1933. a. sõjaväe eelarve = 437 miljonile dollarile, seega 44 milj. doll. vähem eelmisest eelarvest. K.

## Bibliograafia.

### Napoleon ja tema ajaloo müsteerium.

Pärast Maailmasõda napoleoni literatuur on lõõnud uuesti õitsele. Meie juureski on leidnud laia lugejaskonna Emil Ludvigi „Napoleon“, Mereshkovski „Napoleon“ ja rida teisi teoseid. Kui Vana nii Uue Maailma hulgas (massid) on Napoleoni elust ja väejuhtimisest elavalt huvitatud möödunud suure sõja mõjul. Tuntud ja tunnustatud ajaloolane Guglielmo Ferrero pidades Genfi ülikoolis loenguid XIX sajandi ajaloo alal, on käsitletud ka Napoleoni eposhi tema Itaalia sõjakäigust kuni Egiptuse ekspeditsioonini (1796—1797). G. Ferrero, uurides ajaloolisi dokumente, hindab suuremat osa napoleoni literatuurist kui poeesiat, legendi, filosoofiat, mis loodud Napoleoni nime ümber. Napoleoni ajalugu on osa sajandi romantilisest literatuurist, mis vajavat moodsa (teadusliku) ajaloo seisundist tõsist revideerimist. Muidugi napoleoni ajaloos romantika ei arenevat nii õilsasti kui klassikailma ajaloos, kuid siiski ühiseid jooni võivat selles leida. G. Ferrero toob näiteid, mis tema arvustavat suhtumist napoleoni ajaloolisele kirjandusele võiks tõestada.

Esimesena analüüsib G. Ferrero Napoleoni võimule pääsu legendi — „Napoleoni esimest kohtumist Fortuunaga“ 13. vendemiairiel (revol. ajaarvestus. —n.) ja näitab, et tegelik sündmuste käik olnud sootu teine. Nimetatud kuupäeva sündmustes Napoleoni osa olnud väike. Barras oma memuaarides ei väärasta Napoleoni nimegi meenutamist tolle sündmuse puhul. Barras'i ettepanekul 18. vendemiairiel Napoleon valitud alles sisekaitse teiseks juhiks (sisekaitse abiks).

G. Ferrero imestab millise ükskõiksusega XIX sajandi ajaloolased on Prantsuse revolutsioonile suhtunud: ei olnud heaks kombeks reaktsiooni ajastul tõsiselt uurida revolutsiooni ajalugu! Teise näitena G. Ferrero analüüsib Itaalia esimest sõjakäiku, näidates, et enne Napoleoni vägede juhtimisele asumist polnud Itaalia sõjateatril olukord nii lootusetu kui kirjeldavad ajaloolased — romantikud. Itaalia kääris. Valitsejad (iseseisvad linnriigid ja provintside valitsejad) võistlesid. Organiseeriti jõude vasturevolutsiooniks ja revolutsiooni poolt. Napoleoni sõjateatril saabudes olid rahuläbirääkimised Prantsusmaa ja Austria vahel juba käimas ja kokkulepe üldjoontes fikseeritud. Napoleoni võidud ei olevat sisult midagi muutnud enne teda saavutatud tingimustes. Beauharnais lesk Rosa (Josephine, nagu on ta meile tuntud „suursugustatud“ nimega) aitas kindlasti ülimõjuvalt kaasa Napoleoni nime esile kerkimises revolutsioonilistes ringkondades, mida romantikud ei ole tarviliselt rõhutanud.

G. Ferrero oma artikli\*) kokkuvõttes märgib põhjuse, miks ta võtnud kõne alla napoleoni ajaloo küsimuse: tulevat kõige pealt võtta põhjalikule revideerimisele Napoleoni operat-

sioonide juhtimine ja diplomaatia Itaalia sõjakäigus, et jõuda selgusele, kas tulemused sõltsid ainult prantsuse 26-aastase revolutsioonilise kindrali Buona-Parte (Napoleoni) geeniusest, või vastupidi — tema nimi seoti ajaloolt juba küpseks tehtud sündmusega, mis oli arenenud Prantsusmaa huvides.

Ajalugu üldse vajavat küpseid uurijaid ja õiglasi sündmuste hindajaid, alles siis ta omavat väärtuse hilisematele põlvedele kui teadus. Teaduslikult suhtudes Napoleoni ajastule kaovad sealt palju romantikat, kaduvat Napoleoni isiku müsteerium, kuid tõsise uurimuse ja asjatundliku tööga olevat võimalik saavutada midagi uut ja väärtuslikumat XVIII sajandi lõpu ja XIX sajandi esimestest aastakümnetest.

—n.

### Kyösti Vilkuna: Tapani Löfvingi seiklused Põhjasõja ajal.

Soome keelest tõlkinud A. Rahkamaa. K.Ü. „Loodus’e“ kirjastus. Tartu 1932.

Raamat kuulub „Loodus’e“ kuldraamatute seeriasse. Teose kangeline Tapani Löfving on ajalooline isik, kes teotse partisanina Suure Põhjasõja ajal. Löfving on jätnud järele päeviku, mille kunstilise ümberjutustamise tulemuseks ongi kõne all olev K. Vilkuna teos.

Dr. H. Sepp Suure Põhjasõja tunnustatud uurijana\*) on tõlkele kirjutanud järelsõna, milles loob ajaloolise fooni Löfvingi seikluste mõistmiseks ja ühtlasi näitab, milline väärtus on Löfvingi päeviku põhjal konstrueeritud teosel Põhjasõja ajaloo illustatsioonina:

„... Löfving on igatahes väga huvitav ja omapärane kuju, mis võib korduda ainult säärastel erakorralistel aegadel, nagu seda näit. oli Suur Põhjasõda. Säärastel kujudel on tingimata suur külgetõmbejõud ja see on ka täiesti arusaadav. Löfving oli kõige kõrgemal kraadil, kangelaslikkuseni, teoinimene, olgugi, et see kangelaslikkus avaldub omapärasel seikleja viisil. Seda seikluslikust looritab aga teatud moraalne alus, see on armastus kuninga ja isamaa vastu...“ „Noorsoole jääb aga tema otse kangelaslik tegevuse kaua imetlemisobjektiks, sütitades tegude isu ja püüdu sooritada midagi erakorralist.“

\*) Guglielmo Ferrero: „Napoleon et les Mystères de son histoire“, L'illustration nr. 4640 — 1932.

\*) Juhime tähelepanu H. Sepa teosele „Narva piiramine ja lahing 1700“, mis on parimaid sõjaajaloolises kirjanduses sellega teemal.



Nii kirjutab teosest dr. H. Sepp tõlke järelsõnas. Ja see on nii. Võiks veel lisada, et tõlge, kui kõik „Loodus'e“ kirjastusel ilmunud tõlketeadused, on meeldiv ja väga korrekt keelelt.

Teose levinemine kaitseväelaste peres oleks soovitav. E. A.

## Sport.

Eesti veeremänguliit algas tegevust.

7. veebruaril s. a. peeti Tallinnas ohvitseride keskkogu kasiinos Eesti veeremängu liidu esimene asemikkudekogu koosolek, millest võtsid osa esindajaid:

- 1) Tallinna garnisoni veeremängu klubist — kol. M. Tuisk, kv. am. A. Uster ja hra E. Bern;
- 2) Narva veeremängu harrastajate seitsist — hräd J. Hansing, A. Tannberg ja T. Kangur;
- 3) Pärnu veeremängu klubist — hräd E. Sõber, O. Jürgens ja J. Jakobson;
- 4) Tallinna veeremängu klubist — hräd K. Veldt, J. Janson ja G. Virma.

Liidu asutajate poolt võeti liidu liikmeteks vastu Tallinna ja Rakvere veeremängu klubid. Esimesse liidu juhatusse valiti: G. Virma — esimees; liikmeteks — kol. M. Tuisk, hra E. Bern, hra J. Hansing ja hra O. Jürgens. Revisjoni komisjoni valiti: politsei abidirektor hra Sooman — Tallinna garnisoni veeremängu klubist, hra Espenberg — Tallinna veeremängu klubist ja hra Sõber — Pärnu veeremängu klubist.

Liidu liikmemaksuks klubidele määrati 25 kr. ja sisseastumise maksuks 5 krooni. Liidu esimese tegevusaasta eelarve tasakaalustati 150 krooni peale.

Asemikkudekogu otsusel korraldatakse esimesed üleriiklikud veeremänguvõistlused 22. mail s. a. Tallinnas, Tallinna garnisoni veeremängu klubi läbiviimisel ja veeremängu teedel.

L—ks.

### Sport Tallinna garnisonis.

10. ja 12. märtsil s. a. korraldatakse garnisoni spordikomisjoni algatusel garnisoni väe-

osadevahelisi 10 ja 18 km suusatamisvõistlusi. Võistlused viiakse läbi ühes klassis ja võistlusteks on valitud Tondi-Harku vaheline maa-ala. Võistlustest võivad kaitseväelased võtta osa piiramata arvul.

9. ja 10. aprillil s. a. korraldab spordikomisjon „Sõdurite kodus“ garnisoni väeosadevahelisi poksi võistlusi. Võistlusi peetakse ühes klassis ja viies kehakaalus. L—ks.

### Üleriiklikud suusatamisvõistlused jäävad pidamata.

Üleriiklikud kaitseorganisatsioonide — kaitseväge, kaitseliidu, politsei ja piirivalve vahelised suusatamise esivõistlused, missuguseid pidi korraldatama 19.—21. veebruarini s. a. Tartus ja Elvas, jäävad lumekehva talve tõttu pidamata.

Et suusaspordi propageerimisele siiski tähelepanu juhtida, korraldatakse suusatamisvõistlusi kohapeal diviisides, garnisonides, malevates, malevkondades, spordiklubides j.n.e., kus lund rohkem, mis võimaldab võistluste läbiviimist.

L—ks.

### Male, kabe ja korona.

Neil päevil lõppesid Pärnu garnisoni üleaja-teenijatekogu liikmete vahelised male-, kabe- ja koronavõistlused. Võistlused leidsid aset üleaja-teenijate kasiinos ja neist võeti osa suure huviga. Võistluskorraldus ja kord mängude ajal ei jätnud midagi soovida.

Võistlustel tulid kohtadele ja evisid väärtuslikke auhinde:

Male: 1. v.a.o. D. Lapp — 9. üks. jalaväe pat.; 2. v.a.o. J. Koger — 9. üks. jalaväe pat.; 3. veltv. A. Mänd — 9. üks. jalav. pat.

Kabes: 1. v.a.o. J. Koger — 9 üks. jalav. pat.; 2. veltv. A. Mänd — 9. üks. jalaväe pat.; 3. v.a.o. V. Tomberg — 6. üks. jalaväe pat. 4. veltv. J. Kõrve — 6. üksik jal. pat.

Koronas: 1. n.a.o. A. Seli — 6. üks. jalaväe pat.; 2. n.a.o. E. Kuusik — 9. üks. jalaväe pat.; 3. veltv. A. Mänd — 9 üks. jalaväe pat.; 4. v.a.o. P. Erm — 9. üks. jalav. pat.; 5. kapr. M. Päärmann — 9. üks. jalav. pat.; 6. v.a.o. V. Tomberg — 6. üks. jalav. pat. E—dt.

**SISUSTIK:** Vaatleja. Mõnda ohvitseride kõrgendamiseastmetes — R. Kas on sõjavägi rahurikkujä? — R. Maasing. Hiina—Jaapani konflikt Kauges-Idas. — G. Meri. Prantsuse „piiririikide politika“ 18. sajandil. — Taktika alalt. — Öhu- ja gaasikaitse alalt. — R. M. Jaapani sõjavägi tänapäeval. — Oskar Jalajas. Sõjaajalooteaduse tähtsus ja sellele esitatavad nõuded Clausevitzi järgi. — P. Kangro. Sakala partisanide üllatusretk 15. jaan 1919. — A. Sivard. Märkmeid ballistikast. — n. Kõrgema Sõjakooli V lennu lõputöid. — Juriidilised küsimused. — Ametlik osa. — Kaitseväge elu — Sõjakirjandust. — Bibliograafia. — Sport.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

## Tulekustutamine ilma veeta.

Tulekustutajaid valmistavad vabrikud on tulnud otsusele, et eralisteks otstarveteks ka erilised tulekustutajad on tarvis valmistada.

Seetõttu Total-tehased lasevad praegu välja 6 põhjalikult erinevat tulekustutaja tüüpi ja nimelt:

- 1) Sõehappe kuiv tulekustutaja.
- 2) Sõehappe-lume tulekustutaja.
- 3) Vee tulekustutaja.
- 4) Tetrachlor tulekustutaja.
- 5) Vahuga tulekustutaja.
- 6) Öliga tulekustutaja.

Üks tähtsam Total tulekustutaja omadus (väljaarvatud vahuga kustutaja) seisab selles, et kõik tüübid on varustatud kraaniga (ventiiliga), mille tõttu võimalus on antud väiksemate põlemiste puhul ainult vastav väike osa kustutusvahendit ära tarvitada.



Vasakul: Sõehappe-lume kustutusaparaat Polar-Total. Paremal: Sõehappe kuivkustutus aparaat Total.

Säärane omadus on väga tähtis sõidukite juures, millel on võimalik karboraatori põlema minemine. Tihti juhtub, et esimesele säärasele juhusele järgneb teine ja siis, kuna kustutusmaterjal ei olnud esimesel juhusel kõik ära tarvitatud, on võimalik teine, niisama ka kolmas karboraatori põlemine kohe ära kustutada, ilma et oleks pruukinud tulekustutajat vahepeal laadida.

Kaitseväge jaoks võiks tulla peajasjalikult ainult 3 tüüpi küsimuse alla ja nimelt:

- 1) sõehappe-kuiv,
- 2) sõehappe-lume ja
- 3) tetrachlor tüüp.

Total sõehappe-kuiv tüüp seisab koos nõust, missuguses 4,5 või 7 kg kustutuspulbrit — natrioni on mahutatud. Selle külge on asetatud teraspudel, mis sisaldab vedelat sõehapet. Teraspudeli ventiili ehk kraani lahtikeeramise puhul muudab vedel sõehape end gaasisarnaseks ja voolab torustikku, mis asub pulbrinõus, seguneb pulbriga, kust siis see segu suure surve all saab paisatud tulepesale. Et kustutuspulber saab paisatud väga suure jõuga tulepesale, on seletatav seega ka sekundkiire kustutusmõju, ja kuna kustutusvahend on kuiv pulber, laseb see ennast peale kustutust kergesti mahaharjata, mille tõttu kõrvalkahjud — roostetamine, värvi ja riiete rikkumine jne. on võimalud.

Tänu ventiilile (kraanile), laseb tulekustutaja ennast väiksemate põlemiste puhul korduvalt tarvitada ilma järeltäitmata.

Polar-Totar-sõehappe-lume tüüp seisab koos terasnõust, mis sisaldab 4 või 6 kg puhast vedelat sõehapet. Ventiili avamise puhul muudab vedel sõehape end gaasisarnaseks, mil puhul tema temperatuur on — 79° C.

Sõehappe tõttu saab hapniku juurdevool katkestatud ja tuli kustub silmapilkselt.

See tulekustutaja tüüp kuulub praegu ideaalsemate hulka, sest peale tema hiilgava kustutusvõime aurb sõehape mõne minuti jooksul ilma jälgi järeljätmata.

Peale selle on veel tähtis see, et sõehapet valmistatakse meil kodumaal ja meid seega teeb rippumatuks väljamaast.

Tetra-Total kuulub erikustutajate klassi ja teda ei tohi kinnistes ruumides, nagu näit. keldrites jne. tarvitada. See tüüp on spetsiaal auto ja garaazi tulekustutaja, kuna ta on määratud bensiini, bensooli j. m. kustutuseks.

Tetra-Total koosneb vasknõust, sisaldavusega 2,5 või 1 ltr. tetrachlorsüsinikku.

Väljaviske surve saadakse kätte seega, et nõusse pumbatakse sisse autopumbaga õhku. Õhu kadumaminek on võimatu, kuna iseäralise chituse tõttu saab enne vedelik välja surutud.

Kohe, kui ventiil (kraan) lahti keeratud, pritsitakse tetrachlorsüsinik tulepesale. Kokkupuutudes tulega tekib must suits, mürgised gaasid, mille tõttu nagu juba eelpool tähendatud, selle klassi tulekustutajaid võib soovitada ainult väljas tarvitamiseks.

Iseenesest mõista võib ka teisi üldtähendatud tüüpe eelistada üksikute juhustel, kuid siis on soovitav pöörata nõupidamiseks valmistaja firma poole.

--al.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „ÜHISELU“ trükk, Tallinn, Pikk tän. nr. 42.

**Tugevam ehitus, kergem käik,  
nagusam kiri ja mõnusam käsi-  
tamine on ameerika esimeseklassi  
kirjutuse masinal**



**ROYAL**

*Võrrelge selle  
masina tööd.*



VENNAD

**LOUN & SCHITKOV,**

TALLINN,

Niguliste tän. 18. Telef. 434-47.

**Uudis!**

**Uudis!**

# **II Kaitseväe spordikalender.**

**SISUKS** muu seas:

Kehaline kasvatus 1. diviisis  
 " " 2. "  
 " " 3. "  
 " " K. ü. õppeasutistes  
 " " Merijõududes  
 " " Tallinna garnisonis  
 " " Ohukaitses  
 " " Piirivalves  
 " " Läti kaitseväes  
 " " Soome "  
 " " Leedu "

Kehaline kasvatus Poola kaitseväes  
 Laskesport Eestis  
 Maailma laskerekordid  
 Eesti "  
 Maailma lennurekordid  
 Hobusport  
 Riigikaitselisest õppusest koolides  
 Veeremäng  
 Maailma, meie ja naabri kaitseväge-  
 gede rekordid j. n. e.

**Hind 1 kroon.**

**Müügil „SÕDURI“ talituses TALLINN, Toomkooli 7.**

Aktsiaselts  
„Ühiselu“ trükikoda

Tallinnas, Pikk uul. 42.

Telefon 442-04.



Igasugused trükitööd — kõige lihtsamast  
kõige keerukamani.

*Rotatsioonitrükk.*

*Nooditrükk.*

*Värvitrükk.*

Arvestades praegust kitsast majandus-  
likku ajajärku on tööhinnad sellekohaselt  
alandatud, kus juures tööheadusele  
:: endist rõhku pannakse. ::



*Trükikoja juures laos*

alati saadaval igasugusel arvul:

**Vallavalitsuste ja vallakohtute**

kantseleiraamatud, kutsed, maksukviitungid ja  
igasugused muud asjaajamise planketid.

**Notaritele** volikirja planketid.

**Advokaatidele** kohtuotsuste planketid j. n. e.